

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

1933-1938 YILLARI ARASINDA KEMALİST HALKÇILIK ÖĞRETİSİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME: ÜLKÜ HALKEVLERİ DERGİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Nezihe KAZANCI

GAZİANTEP-2021

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

1933-1938 YILLARI ARASINDA KEMALİST HALKÇILIK ÖĞRETİSİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME: ÜLKÜ HALKEVLERİ DERGİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Nezihe KAZANCI

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Şakir DİNÇŞAHİN

GAZİANTEP-2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1933-1938 Yılları Arasında Kemalist Halkçılık Öğretisi Üzerine Bir İnceleme: Ülkü Halkevleri Dergisi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12.05.2021

Nezihe KAZANCI

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu satırları yazabilmişsem eğer çalışmamı tamamlayabilmişim demektir. Bunun haklı gururunu içimde taşıırken teşekkür etmem gereken insanlar var. Bu insanların en başında eğitim hayatımda bana hep destek ve yol gösterici olan Prof. Dr. Şakir Dinçşahin gelir. Şakir hocama eğitimim boyunca tecrübe ve bilgilerini benden esirgemediği için, yaşadığım her zorlukta arkamda olduğunu hissettirdiği için teşekkür eder saygılarımı sunarım. Her zaman onun öğrencisi olmakla gurur duymuşumdur.

Yüksek lisans eğitimim ve tez dönemim boyunca çeşitli zorluklarla sınılandığım bir dönemden geçtim. Bazen tezimi bitiremeyeceğimi düşüneceğim kadar uzun soluklu sağlık sorunları yaşadım, bazen de ben iyiydim ama ailem bazı sağlık sorunları ile mücadele ediyordu. Yanı sıra ülkemiz ve dünya da büyük sağlık sorunları içindeydi. Ne zaman umudumu yitirsem, yapamayacağımı düşünsem dostlarım ve ailem motivasyon kaynağım oldu. Bu süreçte psikolojik olarak hep yanımda olan, eğitimimde ve sosyal hayatımda desteklerini hiç esirgemeyen arkadaşım Şeyda Öztürk'e sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans eğitim hayatımın büyük kazanımlarından biridir kendisi.

Yüksek lisans eğitimine başlamamdaki katkılarını asla unutamayacağım canım dostum Deniz Yaslı, aynı zamanda tez yazım sürecinde ana kaynaklarımı bulmak için gittiğim İstanbul seyahatlerimde de hep yanımda oldu. Ne zaman gücümü kaybetsem bana neler yapabileceğimi hatırlattı. Deniz'e de teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

İnsanın yanında yürüdüğü dostlara ihtiyacı olduğu gibi, bazen de kendisinden birkaç adım önde yürüyen dostlara ihtiyacı vardır. Zorluklarla nasıl baş ettiğini deneyimleri ile sana aktarması adına kıymetlidir bu dostlar, çünkü zorluklara takılmaman için rehberlik eder, ancak yine de takılacaksan baş etmeyi öğretir. Benim benden birkaç adım önde duran dostum Dr. Mustafa Kandırmaz, ne zaman bana bir şeyler boyumdan büyük görünse onlara yaklaşmayı öğretti. Yaklaşınca o kadar da büyük değillerdi çünkü. Ona bu yolculuktaki varlığından ve katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Bambaşka bir ülkede olmasına rağmen, varlığını hep yanımda hissettiğim, desteklerini hiç esirgemeyen Doç. Dr. Mehmet Emin Erendor hocama çok teşekkür ederim. Yine sevgili hocam sayesinde tanıdığım bir diğer kıymetli hocam Dr. Uğur Yasin Asal'a, gerek deneyimlerini paylaştığı için gerek psikolojik olarak yanımda olduğu için teşekkür ederim.

Aileme bu hayatta her zaman yanımda oldukları, bana inandıkları, benimle gurur duydukları için çok teşekkür ederim. Kardeşlerim, babam ve annem her zaman maddi manevi benimle olduğunuz için, heyecanımla heyecanlanıp, korkularıyla korktuğunuz, sevinçlerimle sevindiğiniz için size minnettarım. Size sahip olduğum için şanslıyım. Ne zaman umutlarım zayıflasa, gardım düşse, güçlü olmayı öğrendiğim kadın annem Sevda Kazancı, bana kim olduğumu hep hatırlattı. Ben kendimi unutmışken hep ayna oldu bana. Beni bu dünyaya geldiğimden beri hiçbir konuda yalnız bırakmadığı gibi, eğitim hayatımda da yalnız bırakmayıp hep destekledi. Ona duyduğum minnet ve sevginin herhangi bir teşekkür ile karşılık bulamayacağını bildiğim halde teşekkür ederim annem.

Ve adını sayamadığım, değerli hocalarım, dirsek dirseğe çalıştığım arkadaşlarım, beraber çalışmadığım ancak çalışmam için her türlü destekleri ile beni teşvik eden, hayatı yaşanabilir kılan arkadaşlarım sizlere de çok teşekkür ediyorum.

Her birinize sevgiler ve saygılar.

Bu çalışma hepimizin ortak çalışmasıdır.

Gaziantep,2021

Nezihe Kazancı

ÖZET

Kemalist ideoloji cumhuriyetçilik, halkçılık, milliyetçilik, laiklik, devletçilik ve inkılapçılık olarak altı ilke ile sistematik halde ifade edilir. Halkçılık, Kemalist ideolojinin kilit rolünü üstlenen bir ilkedir. Halkçılık yaklaşımı üzerine inşa edilmiş olan cumhuriyet rejiminin yanı sıra, bu yaklaşımın topluma aktarılması noktası önem arz eder. Halkçılığın topluma öğretilmesinde ve içselleştirilmesinde farklı uygulamalara gidilmiştir. Bunların önemli bir örneği ise Ankara Halkevlerinin yayınladığı Ülkü Halkevleri Dergisi'dir. Bu tez çalışması Cumhuriyetin ilanı sürecinde ve sonrasında temel fikir olan Halkçılık anlayışının Türk Milletine Ülkü Halkevleri Dergisi aracılığıyla nasıl aktarıldığını ve bu öğretilde temele alınan düşüncelerin neler olduğunu analiz etmeye odaklanmıştır. Kemalist Halkçılığın kavramsallaştırılmasında ve topluma aktarılıp öğretilmesinde Ülkü kritik bir misyon üstlenmiştir. Ülkü'de halkçılık anlayışı sınıfsızlık, kütleleşmek, halk terbiyesi ve halka dayanan rejim sistemi üzerine kurulmuştur. Ülkü bu önemli dört meseleyi topluma anlatma, aktarma ve yaşatma noktasında önemli bir amaca hizmet etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halkçılık, Kemalizm, Halk Terbiyesi, Halkevleri, Ülkü Halkevleri Dergisi

ABSTRACT

The Kemalist ideology predicated upon six main principles; republicanism, populism, nationalism, laicism, statism and revolutionism. Republicanism was constructed on the principles of populism which was used as a conveyor of the Kemalist ideology to the masses. The Ülkü Periodical published by the Ankara People's Houses, played a critical role in indoctrinating the public with populism and for its internalisation by the Turkish public. This work focuses on the in depth analysis of the fundamental doctrines-teachings of populism and its dissamination to the masses through the Ülkü Periodicals since the declaration of the Republican period and thereafter. The Ülkü Periodicals played a determining mission in conceptualisation and inculcation of the Kemalist regime's populist principles. The main mission of Ülkü was to establish the Kemalist regime on a sure footing, acting as a spearhead carrier of the Republican populist doctrines, based on classnessness, aggregation and public nurturing.

Keywords: Populism, Kemalism, Folk Education, Community Centers, Ülkü Community Centers Journal.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Amaç ve Önem.....	4
1.3. Problem Cümlesi.....	5
1.3.1. Alt Problemler	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Yöntem ve Araştırma Modeli.....	5
1.5.1. Çalışmanın Materyali	6
1.5.2. Araştırma Verilerinin Toplanması.....	6
1.5.3. Verilerin Analizi	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Halktan Halkçılığa Doğru	7
2.1.1. Halkçılığın Kavramsallaştırılması	13
2.2. Kemalist Halkçılığa Giden Yol	17
2.2.1.Kemalist Halkçılık	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
3. HALKEVLERİ VE ÜLKÜ HALK EVLERİ DERGİSİ	39
3.1. Halk Evlerinin Doğuşu.....	39

3.2. Ülkü Halkevleri Dergisi'nin Ortaya Çıkışı ve Gayesi	46
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	51
4. ÜLKÜ DERGİSİNDE HALKÇILIK ÖĞRETİSİ	51
4.1. Ülkü'de Halkçılık Nasıl Kavramsallaştırılmış ve Tanımlanmıştır?	51
4.1.1. Ülkü Halkçılığında Sınıfsız Toplum.....	56
4.1.2. Ülkü Halkçılığında Kütleleşmek (Birlik Olmak)	62
4.1.3. Ülkü Halkçılığında Halk Terbiyesi.....	65
4.1.4. Ülkü Halkçılığında Halka Dayanmak.....	70
BEŞİNCİ BÖLÜM	72
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	72
KAYNAKÇA	77

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrasında dünyada farklı düşünsel trendler ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi sonrasında oluşmaya başlayan iktisadi temelli sınıf ayrımları yanı sıra sosyal sınıf farklarını muhafaza etmek isteyen kesimlerin mücadeleleri sonucu ortaya popülist yaklaşımlar çıkmıştır. Bu çatışmaya karşıt bir yaklaşım için iş birliğini savunan Solidarizm fikri Batı’da etkisini sürdürürken, Milliyetçiliğin yükselmesi, imparatorlukların yıkılması ve ulus devletlerin ortaya çıkması hükümetlerin temel ideolojilerinin belirlenmesinde etken olmuştur.

Tarihsel olarak adım adım toplumuna en faydalı ve uygun fikirler etrafında şekillenmiş yönetim şekilleri, hükümetlerin ve liderlerin kendi ülkelerinde bazen reform bazen devrim, olarak adlandıracağımız değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu değişimler bazen aşağıdan yukarı, bazen de yukarıdan aşağı yaşanmıştır. Fransız İhtilali örneğinde olduğu gibi dönüşüm bazen toplum tabanlı başlarken, bazen de yönetici sınıfın girişimleri ile topluma aktarılmaktadır. Toplumların ve ülkelerin yakın olduğu düşünce sistemleri uluslararası ilişkilerinde de aktif rol oynar hale gelmiştir.

Tüm bu düşünsel hareketlilik ve savaşlardan Osmanlı İmparatorluğu da çeşitli şekillerde etkilenmiştir. Rönesans ve Reform hareketleri ile başlayan süreçte çok fazla etkilenmemiş olsa da Fransız İhtilali imparatorluk topraklarının parçalanmasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Milliyetçilik akımının yayılması, çok uluslu bir yapıda olan Osmanlı Devleti’nin neredeyse tüm topraklarında hissedilmiştir (Ahmad, 1999, s. 85-86). Bununla beraber 19 yüzyılda başlayan çözülme 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan I. Dünya Savaşı ile hızlanmıştır. Çok uluslu yapısıyla dikkat çeken imparatorluk, yükselen milliyetçilik fikirleri ile içeride isyanlarla mücadele ederken, öte yandan yaşanan I. Dünya Savaşı ile çözülmüş ve parçalanmıştır (Ahmad, 1994, s. 63-64). Elbette Osmanlı’ya ait bazı fikirler de aynı süreçlerde vücut bulmuştur. Bunlardan önemli olanları Osmanlıcılık, Türkçülük, Batıcılık, Sosyalizm, İslamcılık şeklinde sıralanabilir (Tunçay, t.y., s. 1923). Parçalanma süreci boyunca bu fikirler etrafında kümelenen aydınları ve insanları görmek mümkündür. Hem dünyada hem de imparatorluk içinde meydana gelen değişimler sonucunda, bazı aydınların solidarizm ve Rusya köycülüğünün bir karması olan düşünceleri de Ziya Gökalp tarafından sistematik hale getirilmiştir (Tekeli, t.y., s. 1930). Tüm bu fikri zemin içerisinde yaşanan küresel dönüşüm

sürecinde dağılan ve Kurtuluş Mücadelesi içine giren Türk toplumu, Mustafa Kemal önderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur.

Mustafa Kemal'in kurduğu ülkede reformlar yukarıdan aşağıya olmuştur (Çoban Balcı, 2016, s. 93). Onun uygulamalarının rehberi niteliğinde olan düşünsel temeller Halkçılık, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık olarak özetlenebilir. Her bir temel kendi dinamiklerine ve farklı alanlarda uygulamalara sahiptir. Ancak hem kurtuluş mücadelesinin verildiği hem kuruluş sancılarının yaşandığı dönemde sahip olunan temel fikir Halkçılık olmuştur.

Halkçılık, Mustafa Kemal'in uygulamalarını anlamak ve anlamlandırmak için anahtar niteliğindedir. Bu bağlamda Kemalist Halkçılığın topluma aktarılması hususunda çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırma Kemalist Halkçılığın büyük uygulamalarından biri olan Halkevleri ve onun yayın organlarından en önemlisi olan Ankara Halkevleri Dergisi Ülkü'yü ele almaktadır.

Araştırma birinci bölümde Halkçılığın tarih boyunca nasıl bir süreçle kavramsallaştığını ele alıp tartıştıktan sonra Kemalist Halkçılığı, doğrudan onun ağzından derlenmiş haliyle analiz eder. Kemalist Halkçılığın açıklanmasında ve kavramsallaştırılmasında verdiği demeçler, söylemleri ve kendi yazdığı eserleri temel referanslar olmuştur. Onun idealize ettiği fikirler doğrudan onun kalemıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Ardından bu yoldaki büyük girişimi olan Halkevleri, çalışmaları ve amaçları açıklanmıştır. Halkevleri inkılapların bir okulu olmuştur. İlk halkevi olan Ankara Halkevleri, diğerlerine örnek teşkil etmiştir. Yayın organı olarak ise Ülkü Halkevleri Dergisi, Ankara Halkevlerinin büyük hizmetlerinden biridir.

Halkevleri bir okulsay, Ülkü bu okulların temel ders kitabıdır. Bu kitabın müfredatını ise inkılaplar oluşturur. Bu noktada araştırmanın üçüncü bölümü de bu ders kitabı niteliğindeki dergilerde Halkçılık öğretisini analiz etmek gayesindedir. Kemalist fikirlerin en temeli olan Halkçılığın, dergiler aracılığı ile dönem aydınlarının ve ileri gelenlerinin kaleminden nasıl öğretildiği araştırmanın temel problemidir. Halkçılık öğretisinin yansımasını taşıyan yan fikirler, temalar ve uygulamalar da bu öğretiyi hangi teorik ve pratiklerle yansıttığı anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Halkçılık fikri ve Ülkü Dergisi başka çalışmalarında konusu olmuştur. Bu çalışmanın ortaya koyduğu fark analiz yöntemiyle, birinci ağızdan kavramsallaştırmaları analiz etmektir.

Çalışma 1933-1938 tarihleri arasındaki sayılarla sınırlı tutulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatta olduğu süreçte dergiyle ilgili çalışmaları parti kanalıyla yakından takip

etmesi, dergide Kemalist Halkçılığın doğrudan onun tarafından aktarılan ideolojik şekliyle metinlere yansımaya sebep olmuştur. Dergi partinin genel sekreterliğine bağlı olarak çalışmıştır. Bu sebeple partinin ve Mustafa Kemal'in yaklaşımından uzak hareket etmesi olası değildir. Mustafa Kemal'in uygulamaya ve öğrettiği çalıştığı Kemalist Halkçılık yaklaşımını onun açıkladığı şekliyle referans almak ve onun etkisiyle anlamak adına hayatta olduğu süredeki dergi sayıları üzerinde çalışılmıştır.

Halkçılık kavramı farklı dergilerde de analiz edilmiştir. Çağla Diner'in çalışması Kadro Dergisi'nin anlatmaya çalıştığı halkçılık fikri üzerinde odaklanır. Çalışma içerisinde, Ziya Gökalp'in düşüncelerine yer verilmiş olup CHP'nin sahip olduğu halkçılık anlayışı da ele alınmıştır. CHP dönemindeki halkçılığı açıklarken, Kurtuluş Savaşı dönemini de inceler. Diner'e göre Kadro Halkçılığının en önemli farklı, Rus Narodnik hareketi etkisini, diğer halkçılıklardan daha fazla ve görünür şekilde yaşamasıdır (Diner, 1999).

Mehmet Özden'in Halka Doğru Dergisini incelediği makalesinde ise dergi yazarlarının, aydınlarının etkisindeki halkçılık anlayışı değerlendirilir. Halka Doğru yazarlarının halkçılık vizyonun onlara ait fikir olduğunu savunurken, halkı da iki ayrı grup olarak görür. Ona göre bu halk gruplarından biri unutulmuş bir Türk halkı, diğeri ise Avrupa halklarına göre medeniyet hususunda henüz emekleme safhasında olan geri kalmış bir halktır, ki Halka Doğru halkçılığı bu iki kesime de hitap eder, doğru yolda gördüklerini övgüleri ile motive edip yüreklendirir, eğitime ihtiyaç duyana da eğitici-öğretici yayınlar yaparak inandıkları halkçılığın adına çalışırlar (Özden, 2011, s. 19).

Evren Haspolat da Halka Doğru Cemiyeti'nin yayın organı olan Halka Doğru Dergisi'ne dair halkçılık analizi yaptığı makalesinde halkçılığı üç ayrı grupta ele alır. Bu gruplardan birini ise Halka Doğru Halkçılığı oluşturur. Onun yaptığı analize göre Halka Doğru halkçılığı iktisadi temelli bir halkçılık anlayışıdır ve hitap ettiği kesim orta sınıftır, yanı sıra Türkçülüğü ve halkçılığı aynı potada eritmeye çalışan yaklaşımla dikkat çeker (Haspolat, 2011).

Dergi üzerinden halkçılık okuması yapılmış olan literatürde bulunan çalışmalara değindikten sonra, halkçılık ile doğrudan ve dolaylı olarak ilişkili ve ilintili pek çok esere ulaşmak mümkündür. Benzer şekilde Ülkü Dergisi ile ilgili çalışmalarda literatürde bulunmaktadır. Bu çalışmanın literatüre katacağı şey, araştırmacıların ilgi alanında olan iki konuyu tek potada eritmesi olacaktır.

1.1. Problem Durumu

Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra halka Mustafa Kemal’in kuruluş ve yönetim ilkelerini tanıtmak, öğretmek, yerleştirmek ve benimsetmek için yaptığı girişimlerden Ülkü’nün misyonu ve vizyonunun, temel düşünce olan Halkçılık etrafında nasıl şekillendiğini ve aktarıldığını anlamaya çalışmak araştırmanın hareket noktasıdır. Eğitim ve etkileşim gayesi ile kurulmuş olan Halkevlerine dair bilgiler verilecek olup Ankara Halkevleri’nin yayın organı Ülkü Halkevleri Dergisi’nde topluma aktarılmaya çalışılan Halkçılık anlayışının yansımaları incelenecektir. Bu inceleme çeşitli alt başlıklar halinde detaylandırılarak yapılacak olup Türkiye Cumhuriyet’in en temel ilkesi olan Halkçılık incelemenin rehberi olacaktır.

1.2. Amaç ve Önem

Yapılan bu araştırmanın amacı Türkiye’de CHP ve Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde oluşturulmaya çalışılan yeni düzenin sağlanmasında Ülkü Halkevleri Dergisi vasıtası ile aktarılması hedeflenen Halkçılık öğretisini ve anlayışını analiz etmektir. Bu analiz yapılırken Halkçılığın tarihi ve tanımları, Halkevleri ve Ülkü Halkevleri Dergisi derinlemesine incelenecek olup ardından Ülkü Halkevleri Dergisi aracılığıyla yapılan Halkçılık öğretisi ele alınacaktır.

Araştırmaya konu dergi hakkında farklı disiplinlerde çalışmalar yapılmıştır. İletişim, edebiyat, sanat, iktisat, sosyoloji, müzik, biyografi gibi pek çok disiplin içinde incelenmiş olan dergi, Halkçılık özelinde incelenmemiştir. Kemalist ideolojinin topyekûn ele alındığı çalışmalar, halk terbiyesinin tek başına ele alındığı çalışmalar mevcutken, Ülkü Dergisi içinde sistematik olarak Halkçılığa dair bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yönüyle çalışma literatüre sağlayacağı katkı yönünden kıymetli ve önemlidir.

Halkçılık öğretisi üzerinden yürütülen araştırma, başka çalışmalara da ilham olabilecek araştırma önerileri ile de önemini pekiştirmektedir. Ülkü Dergisi yayınlandığı döneme dair pek çok özelliği görüp okuyabileceğimiz bir kaynaktır. Ülkü üzerine yaptığımız araştırmalar sonucu daha önce de değindiğim gibi pek çok disiplin tarafından başka gayelerle araştırma konusu olmasına rağmen, sosyal bilimler içerisinde daha çok edebi ve sanatsal yönleri ile ele alınmıştır. Dergi politika analizleri, hukuk analizleri, köycülük analizleri, sanayileşme ve ekonomi analizleri gibi pek çok hususun incelenebileceği bir yayın organıdır. Bu alanlarda yapılabilecek çalışmalara bir örnek olabilmesi araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.3. Problem Cümlesi

Cumhuriyetin ilanı sürecinde ve sonrasında temel fikir olan Halkçılık anlayışı Türk Milletine Ülkü Halkevleri Dergisi aracılığıyla nasıl aktarılmıştır/sunulmuştur? Bu aktarım ve öğretide temele alınan düşünceler nelerdir?

1.3.1. Alt Problemler

1. Halkçılık nedir ve Türk milleti Halkçılık fikriyle nasıl tanışmıştır?
2. Kemalist Halkçılığın Türk milleti üzerinde oluşturmak istediği fikri birlik nedir?
3. Halkçılık fikrinin Türk milletine aktarımında bir okul görevi gören Halkevlerinin işlevi nedir?
4. Ankara Halkevlerinin yayın organı Ülkü Dergisi'nin kuruluş gayesi ve bu gaye doğrultusunda aktarmaya çalıştığı temel fikirler nelerdir?
5. Ülkü Halkevleri Dergisi Halkçılık öğretisini hangi kavramsallaştırmalar, teorik ve pratik düşünceler üzerinden inşa edilerek aktarılmıştır?

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmada incelenen Ülkü Halkevleri Dergisi 1933-1938 yılları arasında yazılmış olan 70 sayıyı kapsamaktadır. Bu tarihler arasında sınırlanmasının nedeni, Mustafa Kemal'in hayatta olduğu süreçte dergi üzerindeki etkisinin doğrudan mevcut bulunmasıdır. Parti yoluyla yönetilen dergi, Kemalist Halkçılığın neredeyse birinci ağızdan kaleme alınmasına olanak tanımaktadır. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra derginin yayın hayatına devam ettiği süreçte, inkılap öğretileri üzerine yaptığı çalışmalar karşılaştırmalı olarak ele alınabilir ancak bu araştırma belirtilen tarihler ile sınırlıdır.

1.5. Yöntem ve Araştırma Modeli

Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel analiz yapılırken de araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde bir yöntem belirlenmiştir. İçerik analizini de kapsayan şekilde yapılan çalışmayı farklı kılan yanı doğrudan birincil kaynaklara odaklanmasıdır. Birincil kaynaklarla yapılan analiz ile doğrudan öğretilerin nasıl aktardığını anlamak mümkün olacaktır.

Bu bağlamda tarihsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarihsel tarama modelinde önemli olan nokta, verilen birincil kaynaklardan derlenmesinin önerilmesidir, bunun sebebi analizi

yapan araştırmacının bu vasıta ile başkalarının etkisinden soyutlanarak kendine ait yorumlara ulaşma olanağına sahip olabilmesidir (Kırcaali-İftar, 1999, s. 7).

Tarihsel tarama modeli geçmişte yaşanmış olay, olgu ya da durumların incelenmesinde, bir konunun, problemin yaşandığı dönem içinde araştırılmasında kullanılır. Bu yönüyle, geçmişe dair bir konuda gerçeğın ortaya çıkarılması, geçmişe ait bir bilginin üretilmesi ya da eleştirel gözle incelenmesi ve analiz edilmesidir. Tarihsel tarama modeli kullanılırken 'ne idi' sorusuna cevap bulmak gayesi taşınır. (Kaptan, 1998, s. 11)

Araştırma yöntemi özelinde, belirlenen tarih aralığında Kemalist Halkçılık Öğretisi üzerine yürütölen çalışmalar ne idi, nasıl bir yol izlenmişti sorularına odaklanmıştır. Belirlenen yöntem kavramların değerlendirilmesinde dönem şartları ve koşulları üzerinden okuma yapmaya olanak sağlamıştır.

1.5.1. Çalışmanın Materyali

Bu çalışmada evren Türkiye Cumhuriyeti'nde Halkçılık öğretilisinde kullanılan bir enstrüman olarak karşımıza çıkan Halkevleri dergileridir. Örnekleme ise 1933-1938 yılları arasında yayınlanmış olan 70 sayılıklı kısmından seçilmiş, araştırmanın konusuna hizmet edecek şekilde 20 yazarın kaleminden çıkmış 44 makale ile Ülkü Halkevleri Dergisi'dir. Ülkü Halkevleri Dergisi'nin seçilmesinin nedeni Ankara Halkevlerinin bir merkez olmamasına rağmen Halkevleri için öncü niteliğinde çalışmalar yürütmesine bağlı olarak yayınlamaya başladığı Ülkü Halkevleri Dergisi'nin de diğer halkevlerine bir örnek teşkil etmesinden ileri gelmektedir. Bunun yanı sıra Ülkü'yü farklı kılan hitap ettiğı kesimdir.

1.5.2. Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu araştırmada kullanılmış olan dergilere İstanbul Üniversitesi Beyazıt Kütüphanesi arşivinden ulaşılmıştır. Yanı sıra Resmî Gazeteden ve Devlet Arşivi'nden veriler toplanmıştır. Birincil kaynaklar temel olmak üzere ikincil kaynaklar da analiz edilmiştir.

1.5.3. Verilerin Analizi

Ana kavram olan Halkçılık öğretilisinin doğrudan ve dolaylı yollarla açıklandığı, anlatıldığı ve öğretilendiğı makalelerden kritik değerde görölen söylemler derlenmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın materyali olarak seçilen dergiler halkçılık öğretilisinin alt kavramları ya da temaları ölçüt olarak düşünölmüş ve bu doğrultuda analiz edilmiştir

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Halktan Halkçılığa Doğru

Halkçılığı anlayabilmek için öncelikle Halk kelimesini anlamak gerekir. Halk kelimesi etimolojik olarak incelendiği zaman kelimenin kökeninin Arapça olduğu anlaşılacakla beraber, kelimenin kullanıldığı ilk eser olarak karşımıza Atebet-ül Hakayık¹ çıkar (Etimoloji Türkçe, 2020). Sözcük Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olup arı-saf anlamı yaratmaktır. Halik² ve mahluk³ gibi kelimeler de halk kökünden türemiş olan sözcüklerden bazılarıdır, ancak bu temel anlamı daha da genişleyerek "ahali, insanlar, insanların tümü ya da bir bölümü" anlamına gelmeye başlamıştır (Develioğlu, 2013, s. 183).

Latinedeki 'populus⁴' kelimesi, Batı dillerinde 'people' ve benzeri deyimlerle kullanılan kelimelerin kökünü oluşturur, populus sözcüğü Arapçadaki halk sözcüğü gibi insan kalabalığı, öbeği anlamında kullanılmıştır ki Batı dillerinde 'people' yani halk sözcüğü genel anlamıyla belirli bir ulusun belirli bir çevre içinde yaşamakta olan kısmı olarak tanımlanmıştır (Akay, Halkçılık, 1965). Denilebilir ki, halk sözcüğü doğu ve batı kültürlerinde benzer anlamları ifade etmek adına kullanılmaktadır.

Halk sözcüğünün güncel sözlük anlamlarına bakmak, günümüze değin kelimenin değişen ve dönüşen anlamlar içinde aldığı son hali anlayabilmek için önem arz eder. Bu duruma binaen halk sözcüğünün sözlük üzerinde nasıl tanımlandığını bilmek fayda sağlayacaktır. Halk sözcüğü aynı ülkede yaşayan ve aynı uyrukta bulunan insan topluluğuna verilen genel isimdir (Türk Dil Kurumu, 1983, s. 496). Yine benzer şekilde Türk Dil Kurumu halk kelimesinin tanımlarını farklı şekillerde de yapmaktadır. Bunlar:

---

¹ XII. Veya XIII. yüzyılda yazılmış didaktik bir eser olup adının anlamı, "hakikatler eşığı"dir. Yazarı Yükneklî Edib Ahmet'tir ancak Yüknek ve Edib Ahmet hakkında net bir bilgi yoktur. Eserin Kaşgar dili ve Arap usulüne göre yazıldığı ifade edilir (İvgin & Koç, 2018).

² Tanrı, yaratıcı anlamına gelen Arapça kökenli özel isimdir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932).

³ Yaratılmış, yaratık anlamında kullanılan Arapça kökenli isimdir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932).

⁴ Roma'da halkı anlamına gelir. Sartori "halk egemenliği" kavramının kökenlerinin populus kelimesine dayandığını ileri sürer (Dinçkol, t.y., s. 8).

“-Aynı soydan gelen, ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu

-Bir ülke içerisinde yaşayan değişik soylardan insan topluluklarının her biri,

-Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali,

-Bir ülkedeki yurttaşların bütünü, kamu olarak sıralanır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932).”

Bir toplum içinde, ortak gelenek, görenek, davranış ve uygulamalardan oluşan bir kültürel düzende yaşayan insan topluluğu (Acıpayamlı, 1978) olarak ve belli bir ülkede yaşayan, kan birliği taşıyan, aynı dili konuşan, benzer yaşama alışkanlıklarını sürdüren, ortak bir tarihi olan insanların oluşturdukları büyük birlik (Örnek, 1973) şeklinde de tanımlanmıştır. Farklı tanımlamalar olmasına rağmen, benzer kavramları ifade etmek için kullanılan kelime bazen mekânsal sınırlar içinde kalan bir topluluğu ifade edebiliyorken bazen de mekanlar üstü vaziyette ortak kimlik, kültür ya da tarih birliğine dayalı olarak karşımıza çıkabilir. Mekânsal tanımlama olarak Anadolu halkı kullanımını örnek gösterebileceğimiz gibi, ortak tarih, kültür, din ve kimlik mirasına dayanarak ise Yahudi Halkı gibi kullanımlar ile karşılaşabiliriz.

Aristoteles Antik Yunan’da yurttaşlar arasında iki sınıftan bahseder ve bahsi geçen bu iki sınıf ise yukarı ve aşağı sınıftır. Yukarı sınıf ile aşağı sınıfı ayıran özellikler servet, erdem ve eğitimidir. Bu özelliklerden yoksun olan avamlar (demos)⁵ yani aşağı sınıf ise halkı oluşturan sınıftır (Aristoteles, 1975, s. 81). Aristoteles’in “demos” kavramını kentte yaşayan kalabalıklar, yığınlar ve yoksullar olarak (Sartori, 1996, s. 22) ve buna ek olarak din adamları, sıradan-alt tabaka insanlar şeklinde (Arblaster, 1999, s. 27) kategorize edilebilir. Bu ayırmadan yola çıkarak denilebilir ki, halk bir ülkede yaşayan her bir insanı değil, toplumun belli özelliklere sahip olan bir kısmından, geriye kalanları ifade etmek için kullanılmaktadır. Halk kavramı Yunan toplumunda bütün insanları temsil etmemektedir. Yunan’da halkın içinde yalnızca özgür insanlar vardır (Sartori, 1996, s. 24) , yani Yunan toplum yapısında bulunan köle sınıfı halkın içinde yer almamaktadır. Yunan toplum yapısı göz önüne alınca Aristoteles’in kastettiği Halk (demos) kavramının toplumun genelini kuşatıcı şekilde bir anlam ifade etmesi yönünden zayıf ve sorunlu olduğunu söylemekte sakınca yoktur (Akkoç, 2014, s. 33).

---

⁵ Demos, Antik Yunan’da belirli şehirde yaşamlarını sürdüren yurttaşlar anlamını barındırmanın yanında sıradan, alt tabaka ya da alt tabakada bulunan din adamlarını da kapsar (Dinçkol, t.y., s. 3).

Halk belirli vasıflara sahip seçkin, elit ve aydınlar dışında kalanlar, yönetici sınıf haricinde kalanlar için çeşitli varyasyonlarla açıklanır. Halk ilk dönemlerde siyasal değil toplumsal bir kavram olarak algılanırken, uzun değişim ve gelişimden sonra Fransız Devrimi ile birlikte siyasal bir anlam kazanmıştır (Çeçen, 1990, s. 20-21). Devrimi başaran halkın, devleti yönetebileceği fikrine ve bu fikir ile beraber yönetenler ile yönetilen halk arasında keskin ayrımın yok olmasına giden yol da açılmıştır. (Çeçen, 1990, s. 22) 1789 Fransız İhtilali⁶ dönemine gelinceye kadar halk kelimesi kaba, cahil kalmış, pis insanları ifade etmek için kullanılıyordu, ancak aydınlanmadan sonra yükselen milliyetçilik fikirleriyle beraber halka verilen değer de artmış ve halk artık uğruna mücadele edilen bir kavram haline gelmiştir (Ökmen, 1969, s. 3). Milliyetçilik ilkesinin yükselişe geçmesiyle beraber halka verilen değer yeniden biçimlenmiş olup halka karşı değişen bakış açısı, halkçılık akımlarını da tetikleyen bir şekilde aydınlanma döneminden sonra tarih sahnesinde yerini almaya başladı denilebilir.

Halk güçlerinin, yönetim şekli olarak cumhuriyeti⁷ savunmaları karşısında zenginlik kazanmış olan bazı kentliler de burjuvazinin⁸ temellerini bu dönemde atmışlardır. Zengin kentli kesim devlet yönetiminde, asalet ölçüsünün yerine para ölçüsünü yerleştirme çabalarına girmiştir (Çeçen, 1990, s. 23). İktidar mücadelesi içinde zenginliğe dayalı bir sınıfsal farkı kanıksayan burjuvalar krallıkta yeni bir düzen elde etmek için girişimlerde bulunmuşlardır. Fransız Devrimi başlangıçta halk kavramı üzerinden ortaya çıkmış olsa da burjuva sınıfının araya girmesiyle ulus kavramı üzerine oturtulmuştur. Devrim döneminde halkın yöneten ve yönetilen arasındaki ayrıma dayalı hareketine karşı, ortak tinsel, tarihi ve kültürel bağları öne çıkaran burjuva sınıfı, toplumsal gerçeklikten beslenerek başlayan devrim hareketinin yönünü toplumsal gerçeklikten kaydırarak yeni kavramlarla burjuvazinin çıkarlarına hizmet edecek

---

⁶ Fransa'da 18. yüzyılda yaşanan toplumsal, siyasal ve ekonomik bunalımlar, ihtilalin meydana gelmesine neden olmuştur. Fransız İhtilali ile gündeme gelen özgürlük, eşitlik, kardeşlik, milliyetçilik gibi kavramlar dünyayı da etkilemiştir (Yakut, 1999, s. 69).

⁷ Vatandaşların, milli egemenliğe sahip oldukları ve bu egemenliği belirli dönemler boyunca seçtiği milletvekilleri vasıtasıyla kullanmış olduğu yönetim şekli olarak sözlük anlamı karşımıza çıkar (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932). Cumhuriyet kelimesi Arapça, “cumhur” kelime köküne dayanır, toplu şekilde yaşayan kavim, millet anlamına gelir. Cumhur-i devlet ya da cumhuriyet, iktidarın kavime, topluma ait olduğunu söyleyen yönetim şekli manasını taşır. Fransızca hali, “la republique”, İngilizce hali de “the republic”dir. Kelime Latin kökene dayanır ve “res publica” kelimesinden türemiştir. Bu kelime ise kamuya ait olan kamu malı manasındadır. Daha sonra kelime demokratik rejim sistemini ifade etmek için kullanılan bir anlama bürünmüştür. Cumhuriyette temel olan uygulama seçim yapılmasıdır. Cumhuriyet veraset sisteminin mutlak şekilde reddedildiği ve yerine seçim sisteminin benimsendiği rejimdir. (Eroğlu, t.y., s. 1).

⁸ Şehirde yaşayarak bazı ayrıcalıklara sahip olan ve orta sınıftan gelen şehirlî, kent soylu insanları açıklamak için kullanılan kelimedir. (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932).

şekilde ulus üzerine inşa etmiştir (Çeçen, 1990, s. 23). Devrim sürecinde ikiyüzlü tutumuyla beraber sınıfsal çıkarlarını muhafaza etmek için gayret içinde olan burjuvalar yaptıkları hamleler ile Halk-Halkçılık kavramlarının anlamının sola kaymasına da neden olmuştur, sermaye kesiminin egemenliği ardından yaşanan Sanayi Devrimi halkı çalışan emekçi sınıfı haline getirmiş olup böylece halk kavramı sol kesimin birleştirici, sağ kesimin ise yönetim dışından kalanları ifade etmek için kullandığı ayrıştırıcı bir anlam kazanmıştır (Çeçen, 1990, s. 21).

Halkı tüm yaklaşımlarıyla beraber anladıktan sonra Halk kavramının, bu kelime yerine ikame edilerek kullanıldığı ancak aslında farklar barındıran *ulus* kavramından ayırmak da Halkçılığın farkını diğer akımlardan ve yaklaşımlardan ayırmak adına önemli olacaktır. Yukarıdaki tüm halk kavramı açıklamaları ardından aslında devletin beşerî sermayesi, ögesi olarak halk görülür. Halk belli bir dönemde ya da belli bir sınır içerisinde yaşayan insan topluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulus kavramı ile bu noktada ayrılmaya başlar. Ulus kavramı geçmişten gelen ortak bağlar ve gelecek için taşınan ortak ülküleri içeren bir kavramdır (Çeçen, 1990, s. 19). Halkın oluşabilmesi için geçmişten gelen bağlara muhtaçlıktan söz edemezken, ulus için bu bağlar varoluş açısından hayati bir değerdedir. Belirli bir zaman, dönem, süreç içinde bir arada bulunarak yaşamış olmak halk olabilmek için tanımlar bazında yeterli görülebilir. Özetle belli bir zamanda ve belli bir yerde yaşamlarını sürdüren insanların ekonomik çıkarlar sebebiyle bir sosyoekonomik dayanışma ve iş birliği içine girmeleri sonucu oluşan insan topluluğuna halk denir (Ökte, 1972, s. 11). Ulus için aynı şey söylenemez. İşte bu iki kavramın farkını anlayabilmek geçmişten geleceğe akımları anlamak, ayırt edebilmek için kıymetlidir.

Halklar ortak yaşama koşullarını, insanları bir arada tutan figürleri korudukları sürece varlıklarını sürdürebilirler. *“Halkın en büyük gücü varlığının temelini oluşturan kültür öğelerine karşı bozucu ve saldırgan girişimlere gösterdiği direnişte görülmektedir”* (Çeçen, 1990, s. 22). Halkı koruyan, geliştiren ve güçlendiren öğeler aynı zamanda ulusal birlik ve beraberlik bilincini de tetikler. Bu bilinç halka da yerleşirse yani topluca yaşayan insanlar olmak yerine ortak bilince sahip beraberlik ve birlik duygusu gelişmiş insanlara dönüşüm olursa halk ile ulus ikame olarak kullanılabilir (Çeçen, 1990, s. 22). TDK sözlüklerine bağlı olarak yapılan tanımlarda Yahudilik bir ulus olmasa bile, zamansal ve mekânsal sınırlamalardan soyutlayarak birlik ve beraberlik duygusu gelişmiş bu halkı, Yahudi Halkı olarak tanımlamak mümkündür.

Ancak yukarıda da değindiğimiz gibi anlamsal yakınlaşmaya rağmen geçmişin ortak tarihi ve geleceğin ortak ülküsü halk ve ulusu birbirinden ayırır.

“Latincede doğmak anlamına gelen nasciden türemiş olan ulus(nation) kültürel, siyasal ve psikolojik faktörlerin bir toplamı tarafından şekillendirilen kompleks bir olgudur. Kültürel olarak bütün uluslar çeşitli düzeylerde kültürel çeşitlilik göstermekle beraber, ulus ortak bir lisan, din, tarih ve gelenekler tarafından bir arada tutulan bir insan grubudur. Siyasal olarak ulus kendilerini doğal bir siyasal topluluk olarak gören bir insan grubudur. Klasik olarak bu devlet olmayı başarma veya sürdürme arzusu olarak ifade edilmekle birlikte, yurttaşlık bilinci biçimini de alabilir. Psikolojik olarak, bir ulus paylaşılan bir sadakat veya yurtseverlik biçimindeki bir duyguyla ayırt edilen bir insan grubudur (Heywood, 2014, s. 150).”

Ulus pek çok faktörden oluşan bir kavramdır. Objektif anlamda uluslar kültürel varlıklar şeklinde ortak paydada buluşmuş halklardır. Ulus psikopolitik bir inşadır ve bir ulusu diğer gruplardan ayıran şey o topluluğun kendini ulus olarak kabul edip tanımlamasından geçer (Heywood, 2014, s. 150).

Özetle ulus ortak geçmiş ve gelecek ülküsü üzerinde şekillenen tanımlarla karşımıza çıkarken, günümüz ulus devletlerinde farklı halklardan oluşan ancak bir ulus devlet çatısı altında buldukları süreç boyunca o ülke sınırları içinde bulunan toplumla/toplumlarla halk olarak yaşamlarını sürdüren insan toplulukları görülür. Ancak ulus olarak özü itibari ile adlandıramayacağımız karma halkları içinde bulunduran ulus-devlet yapılarında halkların çatışmalar yaşadığını, milliyetçilik akımlarının yoğunlaştığı tarihlerden itibaren görmekteyiz. Ulus/Millet kavramı için Mustafa Kemal’in yaklaşımı ise şöyledir ;

“Zengin bir hatırat mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda ortak arzu ve olurda samimi olan ve sahip olunan mirasın korunmasına beraber devam hususunda iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet(ulus) adı verilir (Keskin, 1999, s. 7).”

Bu tanım Türkiye sınırları içinde olan ve kaderini bu ülkeye bağlamış insanların Türk Milletinin parçası olduğunu kabul eden bir görüş sunar ki bu görüş T.C. Anayasalarında karşılığını bulan Anayasal Milliyetçiliktir (Tunç & Bilir, 1998, s. 210) *“...bir ulus onun*

*yaratıcılık kaynağını sağlayan bir volkgeiste*⁹ sahiptir (Heywood, 2014, s. 151) ve bu yaratıcılık kaynağı kültür üzerinden yürümektedir. Kültüre, dile ve geleneklere dayalı bir ulus çerçevesi Kemalist görüşün de üzerinde durduğu, organik kimliğin topluma yer etmesini sağlayacak şekilde kabul edilmiştir. Etnik köken¹⁰ ya da ırka¹¹ dayandırılan bir halk veya millet tanımı değil, organik kimlik üzerinden bütünleştirici tanımlar Türkiye’de kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir kültür devletidir, kültür milleti demek milli bir devlet demektir bu anlayış ise Türkiye Cumhuriyeti Devletini diğer devletlerden ayıran ve biricik yapan özelliğidir (Toksoy, 2007, s. 12).

Türk düşünce tarihinde önemli yeri olan Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde halk ve seçkinler üzerine de yazmıştır. “*Bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine ki milletin güzideleri adı verilir. Güzideler yüksek tahsil ve terbiye görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır*” (Gökalp, 1961, s. 31-32) diyerek toplumda seçkinler, entelektüeller ya da aydınlar olarak adlandırabilecek eğitilmiş bir sınıf bulunduğunu vurgulamış olup, bu kesimden geride kalanları Halk olarak nitelemiştir. Aristoteles’in toplum ayırımına benzerlik gösterdiğini söylemekte bir sakınca yoktur. Ziya Gökalp’in Halk-Halkçılık kavramları üzerine asıl etkisi yukarıda belirtilen cümlelerin hemen ardından gelen cümlelerde gizlidir.

“Güzideler medeniyete maliktir. Halkta hars vardır. O halde güzidelerin halka doğru gitmesinde şu iki maksat olabilir: 1) Halktan harsi bir terbiye almak için, halka doğru gitmek, 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek. ... Demek ki, halka doğru gitmek, harsa doğru gitmek mahiyetindedir. Çünkü, Halk, milli harsın canlı bir müzesidir (Gökalp, 1961, s. 32).”

Anlaşıyor ki, halk ile aydın arasında bir fark bulunsa bile aydınların kültürü öğrenmek için halka muhtaç olduğunu vurgulayan bir anlayış hakimdir. Seçkinlerin öğrendiği medeniyetin, bilginin kültür ile şekillenmeye ihtiyacı vardır. Bu görüşler bizlere Kemalist Halkçılığı anlamlandırmak için birer rehber niteliğindedir.

---

⁹ Halkın ruhu, halkın kültürü vasıtasıyla sahip olduğu organik kimliği (Heywood, 2014, s. 151).

¹⁰ Ortak kültürel ve tarihsel kimliği barındıran insan öbeği (Heywood, 2014, s. 151).

¹¹ İrk, bazı fiziksel nitelikler bağlantısıyla ortak soydan ve kandan gelen insanları açıklamak için kullanılır. Ancak tartışmalı bir kavramdır çünkü bilimsel araştırmalar insanlar arasında ırk diye nitelenen tür farklarının olmadığını belirtirken, siyasi yaklaşımlar kültürel özellikler üzerinden ırk nitelemesi yapmaktadır. İnsanlar arasında bilimsel temelli biyolojik farklılıkların olmaması, kültür farkına odaklanan etnisite kavramının kullanımını tercih sebebi haline getirmiştir. (Heywood, 2014, s. 258)

Bu noktada Kemalist Halkçılık ileri başlıklar altında incelenecek olup, tam da bahsi geçen ihtimalleri öngören çatışma halleri için, işbirlikçi, dayanışmacı ve bütünleştirici bir Halkçılık kavramı Türkiye Cumhuriyeti inkılapları içerisinde kabul edilmiştir. Halkçılık tanımları da halk kavramının nasıl algılandığı etrafında şekillenmiştir. Her farklı halk görüşü, farklı bir halkçılık anlayışına referans olmuştur. Bu çalışmada halk kavramı üzerine, genel ve yaygın olarak halk tanımlarına değinilmiş olup, Halkçılık kavramı açıklanırken çalışmanın temel kavramı Kemalist Halkçılık özelinde bir halkçılık kavramı üzerinde durulacaktır. Kemalist Halkçılık da elbette ideolojileşme süreci boyunca farklı yaklaşımlardan etkilenmiş, bu bağlamda değişmiş ve dönüşmüştür. Halk kavramının anlaşılması ardından Kemalist Halkçılığa giden yolu bilmek gerekir.

2.1.1. Halkçılığın Kavramsallaştırılması

Halkçılığın çok değişik ve birbirinden farklı tanımları yapılmaktadır. İhsan Akay açıklamaya çalışırken en güçlük çektiği kavramın halkçılık olduğunu belirtmiştir (Akay, 1979, s. 55). Çünkü, bu tanımlar ülkelere, yönetim şekillerine, ideolojilere ve bakış açılarına göre şekillenmektedir ve bu durum Halkçılık kavramının ortak bir tanıma sahip olmasını da güçleştirmiştir. “*Bireyler arasında hiçbir hak ayrılığı görmeme, topluluk içinde hiçbir ayrıcalık kabul etmeme görüş ve tutumu, popülizm, XX. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan, yoksul halkın yaşayışı ve duyguları üzerinde duran bir edebiyat çığırı* (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932)” olarak sözlük anlamı karşımıza çıkar. İktisat Terimleri Sözlüğü ise aşağıdaki şekilde Halkçılığı tanımlamıştır:

“- *Hiçbir grup ya da sınıfa ayrıcalık tanınmadan gönencin geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılmasını öngören ilke*

- *19. yüzyılda Rusya'da çiftçi sınıfının hayat standardını yükseltmeye yönelik olarak A. Herzen ve N. Çernişevski tarafından ortaya atılmış ütopyik bir sosyalizm*

- *Hiçbir bireyin, ailenin, sınıfın veya birliğin diğerlerinden daha üstün olmadığını kabul eden Atatürk ilkelerinden biri* (Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri Sözlüğü, 2011).”

Halkçılığın İngilizce içerisindeki anlamı ‘popülizm’ olarak karşımıza çıkar (Milliyet Gazetesi Yayını, 1989). Popülizm ise kelime anlamı olarak halka isteklerini vererek onların siyasi desteğini almak şeklinde açıklanır (Cambridge University, 2017, s. 1254). Popülizm

teriminin ortaya çıkışı ABD'deki Grangers¹² ve Greenbackers¹³ diye bilinen çiftçi hareketine kadar gider (Çelik, 2000, s. 11). Popülizmin isim babası ise David Overmyer'dir (Toprak, 1992, s. 45). Paul Taggart Popülizm kavramını zor ve kaygan bir kavram olarak tasvir eder (Taggart, 2004, s. 2). Bu tasvirden hareketle kavramı açıklamakta net, elle tutulur ve genel geçer özellikler olmadığını söylemek mümkündür. Taggart'ın kitabında Isaiah Berlin'in "Külkedisi Kompleksi" görüşü yer alır ki bu görüşe göre popülizm denilen ayakkabıya tam uyum sağlayan ayağı ararken, neredeyse uyan adaylar arasından her daim bizlere popülizmi tam manasıyla sunacak o gerçek ayağı ararız (Taggart, 2004, s. 2). Bu açıklama tam manasıyla tanım yapmanın mümkün olamayacağını, bu arayışın sadece en yaklaşık tanımlar çevresinde dönüp durmaktan ibaret olacağını ifade eder.

Ernesto Laclau'nun görüşüne bakacak olursak, popülizme çok yakından bakıldığında kavramın ortadan kaybolacağı yönünde bir fikri vardır. Bunu açıklarken ise bir dairesel döngüden bahseder. Bu döngüye göre popülizmin var olduğu fikrinden hareketle yola çıkıldığında ve bu kavram tanımlandığında tanımlara uyacak örnekler aranır, ardından bu örnekler yakından incelenip kavramın tanımı değiştirilir ve çeşitlendirilir. İşte bu süreç dairesel bir döngüye girmeye neden olacaktır. Akabinde genel bir tanıma ulaşmak için örnekler özgül yönleri derlenmeye çalışılarak karşılaştırmalı olarak ele alınmaya başlanır, ama bu özellikler birbirinden o kadar farklılaşır ki sonunda popülizmin tanımı terk edilir (Laclau, 1998, s. 145).

"Popülizm, benimsediği halkın idealleştirilmiş bir biçimiyle özdeşleşme ve bu halkı benzer biçimde idealleştirilmiş bir manzara içerisinde konumlandırma eğilimindedir" (Taggart, 2004, s. 4). Bu cümleden hareketle halkçılık ya da popülizm fikriyle beslenen bir ideolojik yaklaşım, halkı kendi anladığı ve algıladığı şekilde kurgulama gayreti içindedir ve bu kurguladığı halk ile özdeşleşmiştir. Halk kavramının farklı algılanışı üzerinden yürütülen popülist ya da halkçı hareketler, popülizmi/halkçılığı koşullara uyum sağlayan kaygan bir kavram haline getirir. Bu her fikre ve ideolojiye uyarlanabilmesinin nedeni olarak popülizmin,

---

¹² Halkın tarım konusundaki bilgisizliğini gören Oliver Hudson Kelley, çiftçileri eğitsel tartışmalar ve toplumsal amaçlar için bir araya getirmek üzere başlattığı hakekete verilen ad. Çiftçileri Granger hareketine çeken etken, tarım ürünlerini aşırı fiyatlarla yükleyen ve taşıyan demiryolu şirketlerine karşı ortak eyleme girişme gereği idi (AnaBritannica Ansiklopedisi, 1990, s. 42).

¹³ ABD tarihinde, dolaşımdaki kağıt paranın miktarını koruma ya da artırma yönünde, 1868-88 yılları arasında, özellikle çiftçiler ve tarımsal çıkar gruplarınınca sürdürülen hareket (AnaBritannica Ansiklopedisi, 1990, s. 60).

merkezi, değişmez bir ana fikre sahip olmayışı ifade edilebilir. Taggart'a göre popülizmin yüreği boştur ve kilit değer kümesine bağlılıktan yoksundur (Taggart, 2004, s. 5).

Shils, popülizmin *'iktidar, mülkiyet, eğitim ve kültür üzerinde tekeli olduğuna inanılan, yerleşik ve farklılaşmış bir yönetici sınıfın topluma dayattığı düzene karşı halkta bir hoşnutsuzluk ideolojisi bulunan her yerde'* olduğunu söyler, popülizmi anlamının anahtarının ise seçkinler ve kitleler arasındaki ilişki olduğunu da ekler (Shils'den [1956] aktaran Taggart, 2004: 15). Popülizmi tanımlamaya girişen insanlar oldukça fazladır. Bu girişimde bulunan Ghita Ionescu ve Ernest Gellner ise 19-21 Mayıs 1967 tarihlerinde London School of Economics'te bir konferans düzenleyerek 43 uzman katılımcı ile popülizmi genel bir kuram haline getirmeye çalışmışlardır. Katılımcılar içinde farklı ülkeler, bölgeler ve yaklaşımlar üzerine popülizm çalışmaları yürüten araştırmacılar bulunmatır. Bu 43 araştırmacının yaptığı çalışma popülizmi anlamak için referans niteliğindedir. Ghita Ionescu konferansın açılış konuşmasını yaparken cevap arayışında oldukları soruyu şöyle ifade eder;

“Tek bir popülizm kavramı, tüm popülizmlerden ve bakacağımız yönlerinden çıkarılabilir mi, yoksa dünyanın farklı yerlerinde ve tarihin farklı dönemlerinde insanların aynı isimle adlandırdıklarının tamamen farklı şeyler olduğu ve bu nedenle farklı kalması, her birine özel bir isimlendirme yapılması gerektiği sonucuna mı varmalıyız? (London Schools of Economics and Political Science , 1967, s. 3).”

Bu sorudan da anlaşılacağı üzere popülizm/halkçılık gibi kavramları açıklamak, bir merkeze oturtmak oldukça zordur. Konferansta yapılan açıklamalara istinaden bazı tanımlama girişimlerine değinmek fayda sağlayacaktır. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner popülizmin bir ideoloji mi, benzer koşullar yüzünden tekrar tekrar ortaya çıkan bir zihniyet mi, siyasal bir ruh hali mi, bir karşıtlık olgusu mu, halk yanlısı bir olgu mu, yoksa sosyalizm, milliyetçilik ya da köycülüğe ait bir zihniyet mi olduğunu sorgularlar (Ionescu & Gellner , 1969, s. 3-4). Peter Worsley, Ionescu ve Gellner'in derlediği kitapta yazdığı makalesinde dünyanın farklı bölgelerindeki popülizmi inceler, bu inceleme sonucunda ise kavramın basit şekilde, kapsamlı ideolojik sistem ya da örgütlenme şekli halinde değerlendirilmekten ziyade, bir vurgu olarak, mevcut siyasal kültürün bir boyutu olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı yönünde bir kaniya varır. (Worsley, 1969, s. 245).

Isaiah Berlin, konferanstaki derlenen fikirleri altı ortak noktada toplamaya çalışmıştır. Birincisi, bütün ve ahenk içinde bir toplum fikrini destekleyen cemaat inancı, ikincisi devletten evvel topluma inandığından siyasal kurumlara ilgi duymaması nedeniyle apolitik duruşu, üçüncüsü, halkı manevi çöküş yaşamadan evvelki ait olduğu doğal ve kendiliğinden haline tekrar döndürmek isteği, dördüncüsü yüzünün geçmişe dönük olması, bambaşka halklara hitap etse de hep çoğunluk adına konuşması, sonuncusu ise genellikle modernleşme sürecine girmiş veya girecek olan toplumlarda ortaya çıkması olarak sıralar (London Schools of Economics and Political Science , 1967, s. 67-70).

Popülizm bir ideoloji değildir ve pragmatik bir iç yapıya sahip olduğunu da iddia edilemez, popülizm siyasal bir rejim de değildir, popülizm çeşitli kurumsal alanlarla uyumlu bir politika yapma yöntemidir ve zamana, mekâna bağlı olarak şekillenebilir (Mouffe, 2018, s. 23). Mouffe'nin açıklaması, Taggart'ın popülizmin kaygan bir kavram olduğu yönündeki beyanı ile tutarlıdır. Mouffe yine "Popülizm nedir?" sorusuyla ilgili bu sorunun yanlış olduğu yönünde bir fikre sahiptir. Ona göre popülizm bir sıfat olarak kalmalıdır, bir isim olarak bir öze atıfta bulunarak kullanılmamalıdır (İnsel, 2018, s. 105).

Cas Mudde popülizm için demokratik olmayan liberalizme karşı, liberal olmayan bir demokratik cevap açıklamasını yapar ve kavramın siyaset için bir tehlike olabileceği gibi, halktan bir şekilde uzaklaşmış siyaset için de potansiyel düzeltici olabileceğini söyler (Mudde & Kaltwasser, 2013, s. 32). Popülizm yazılı bir doktrin olmaktan ziyade, bir iç mantığa sahip iddialar toplamıdır (Müller, 2016, s. 23). Fassin ise popülizmin tanım meselesinin kuramsal olmaktan çok siyasi olduğunu belirtir ve popülizmi bir kavramdan ziyade silah gibi görmek gerektiğini söyler (Fassin, 2017, s. 21). Bu benzetmeye göre, aslında popülizm kavram olarak net bir çerçevede açıklanamasa da farklı zamanda, farklı mekânda, farklı ideolojiler içinde bir sıfat olarak, farklı liderlerin önderliğinde kullanılacak bir siyaset yapma üslubu olarak değerlendirilebilir. Uyarlanabilir ve esnetilebilir hali popülizmi-halkçılığı her elde kullanılacak bir koz haline getirmektedir. Çeçen ise halkçılığın ilk kez siyasal akım olarak 1850'lerden sonra ortaya çıkmış olan köycülük hareketi olduğunu belirtir. Ona göre geçtiğimiz yüzyılın ilk popülistleri, köylü ihtilalcilerdir (Çeçen, 1990, s. 27). Çeçen halkçılık-popülizm ile ilgili görüşlerini şöyle özetler;

" Bu kadar geniş kapsamlı bir hareket olan halkçılık biraz da sınırlarının belirsizliği yüzünden yeterli kişilik kazanamamıştır. ... Yoksul kitlelere yönelmek ve onların çıkarlarını savunmak sürekli olarak halkçılık biçiminde anlaşılmıştır. ...

Günümüzde halkçılık artık sosyalizm kavramından ürken ılımlı ilericilerin savundukları akımın adıdır. ... İçeriği ve sınırları açısından pek de kesin bir kavram olmayan halkçılık kendi başına bir akım olabildiği kadar başka akımların içinde de bir ilke veya anlayış olarak da yer alabilmektedir (Çeçen, 1990, s. 33-35). ”

Popülizm kavramsallaştırılmaya çalışılmasına rağmen, hala hakkında muğlak tartışmalar yaşanan, üzerine hala araştırmaların yürütüldüğü, çok yaygın kullanılmasına rağmen anlamı değişken ve geçişken olan bir kavram olarak dünya literatüründe bulunmaktadır. Dilimizde halkçılık olarak adlandırdığımız bu kavramın Türkiye’de nasıl bir düşünsel zemin üzerinde oturduğunu anlamak ve bu yaklaşımı referans almak, Türkiye özelinde Halkçılığı anlamak araştırmayı daha anlaşılabilir, muğlaklıktan uzak bir alt yapı üzerine inşa edecektir. Bu sebeple Türkiye’de halkçılık fikrinin ortaya çıkışı, barındırdığı anlamı aramak, bir tanıma ulaşmak çabası gerekmektedir. Bir sonraki bölümde Türkiye’de halkçılığın tarihsel serüveni ve Kemalist Halkçılığa giden yol açıklanacaktır.

2.2. Kemalist Halkçılığa Giden Yol

Kemalist Halkçılığın oturduğu fikri zemini anlamak için Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren oluşan fikri mirası anlamak, öğrenmek gerekir. Bu fikri miras içinde özellikle Kemalist Halkçılığa etkileri olan önemli isimlerin nerelerden, hangi ideolojilerden ne şekilde etkilendiğini ve bunu kendi düşünsel süzgeçlerinden ne şekilde geçirip uyarladıklarını anlamak gerekir.

İlhan Tekeli halkçılık fikrinin Türkiye’ye İkinci Meşrutiyet ile girdiğini söyler ve akabinde Türk siyasal hayatında neredeyse tüm siyasal akımların bir şekilde benimsediği bu kavramın Türkiye özelinde içeriğinin ne olduğunun ancak tarihsel gelişim süreci ile incelendiğinde kavranabileceğini ekler (Tekeli, t.y., s. 1929).

Osmanlı’nın sosyal yapısı kılıç ehli, kalem ehli, zanaatkarlar ve tüccarlar, köylüler-reaya olarak dört farklı yapılanma üzerine inşa edilmiştir (Karpaz, 2006, s. 101). Kılıç ehli içinde ordu ve bürokrasi mensupları, kalem ehli içinde ulemalar, şairler, yazarlar, din insanları gibi eğitimli kişiler bulunmaktadır. Halk ve devlet arasında çıkar münasebeti ile ilerleyen, bazı görev ve sorumlulukları karşılıklı ifa edilmesi ile yürütülen, imparatorluğun ihtişamlı dönemlerinde sorunsuz işleyen bir yapı mevcut bulunmaktadır (Aydın S. , 2011, s. 140). Ancak 18. yy. imparatorluk için ciddi toprak kayıplarının yaşandığı, toplum ve sistemde çözümlerin baş

gösterdiği dönem olmaya başlamıştır. Tanzimat Fermanı¹⁴, Islahat Fermanı¹⁵, İttifak Senedi¹⁶, Kanun-i Esasi¹⁷ gibi çözüm önerileri ile düzeltme, kurtarma, dönüştürme çabaları imparatorluk sahnesinde karşımıza bu dönemde çıkar ve reformist girişimler bu hamleler ile farklı padişahlar döneminde farklı uygulamalar ve meclisler eşliğinde, zaman zaman ise dış güçler baskısı ile uygulanmaya çalışılmıştır (Aydın S. , 2011). Yusuf Akçura¹⁸, 1903 sonrasında imparatorluğun çözüldüğünü, sınırlarında bulunan milletlerin uluslaşmalarına engel olunamayacağını, reformlarla yalnızca yönetim şeklinin değiştirmesi yoluna gidilerek bir çözüme varılamayacağını, kurtuluşun ancak topluca yapılan bir devrim ile mümkün olacağını vurgulayan fikirleri ile dönemin değerlendirmesini yapmıştır (Georgeon, 2005).

Osmanlı İmparatorluğu'nda İkinci Meşrutiyet döneminin beş siyasal düşüncesi Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük, Sosyalizm ve Batıcılıktır ve bu beş fikirden ilki Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar tamamen ortadan kalkmış, Batıcılık ise diğerlerine nazaran daha ön plana yerleşmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal düşünceleri Batıcılık çevresinde şekillenmiştir (Tunçay, t.y., s. 1924).

Batıcılık fikri savunulurken bazı vasıfların kabul edilebilirliği, bazılarının ise edilmezliği fikri mevcuttur. Toptan bir değişim yaşanması ve tamamen sahip olunan vasıfların terkedilmesi olası bir durum değildir. Bu yüzden gerekli görülen özellik ve niteliklerin topluma uyarlanması, mevcut niteliklerden korunması ve gelişmesi beklenenlerin ise muhafaza edilmesi yolu Türkiye'de Batıcılık fikri için gidilen uygulama olmuştur. Farklı kesimlerce farklı şekillerde yorumlansa bile bu husus hakkında güzel açıklamalardan birini Ziya Gökalp yapmıştır. Türkçü ideolog Gökalp bir Hars¹⁹-Medeniyet ayrımı yapmıştır ki bu ayrımla Batı'nın milli ve manevi taraf taşımayan maddi unsurlarının alınabileceği yönünde bir görüş beyanında bulunmuştur (Tunçay, t.y., s. 1925).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ulusçu hareketler geç cereyan etmiştir. “*Ulusçuluk, feodallikten sonra gelen ve halkçı olan bir ideolojidir* (Akşin, t.y., s. 1941).” Feodallikten sonra

---

¹⁴ Detaylı okuma için bkz. Tanzimat-Değişim Dönüşüm Sürecinde Osmanlı (İnalçık, 2014).

¹⁵ Detaylı okuma için bkz. Osmanlı Tarihi VII. Cilt (Karal, 2011).

¹⁶ Detaylı okuma için bkz. Türk Anayasa Metinler (Sened-i İttifaktan Günümüze) (Kili & Gözübüyük , 2000).

¹⁷ Detaylı okuma için bkz. Türkiye'de Siyasal Gelişmeler 1. Kitap (1976-1938) Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet Dönemi (Tunaya, 2016).

¹⁸ Orijinali, Akçuroğlu Yusuf (Georgeon, 2005).

¹⁹ Hars (isim) : Kültür (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932).

gelen bu ideolojinin, feodal beylere karşı burjuva sınıfın verdiği varlık mücadelesi, bütünleştirici ve birleştirici unsurlar etrafında buluşması onu halkçı bir ideoloji haline getirmiştir. Akşin, ulusçulukta sınıf farkına bakılmadan, halkı bir araya getiren ve ulus bilinci uyandıran dil, din, ülke gibi somut unsurların varlığından bahseder ve bu birliğin diğer uluslardan farklılıklarının ulusçuluk ideolojisi için önemli olduğunu vurgular (Akşin, t.y., s. 1941). Ulusçuluğun Osmanlı içinde geç ortaya çıkmasının bazı nedenleri vardır. Bunun bir nedeni olarak Türklerin Osmanlı İmparatorluğu'na hali hazırda sahip olması gösterilebilir, diğer bir neden ise Osmanlı içinde burjuva- işçi bir sınıf ayrımının oluşmaması, feodal sistemin devam etmesi toplumda soylu nitelikte olmayan halkçı-ulusçu fikirlere eğilim oluşturmamıştır üstelik halkçılık fikri, milliyetçilik ve modernleşme akımlarının etkisi altında sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda şekillenmeye ve biçimlenmeye başlamıştır (Oral, 2016, s. 78). Yine de 1908 yılında Türkler bir ikame burjuvaziyle ihtilal yapmışlardır, ki bu ikame burjuvazinin içinde bulunan kesim ise burjuva zihniyeti taşıyan okullu idareciler yani bürokrasiydi ve bu bürokrasiyi oluşturanlar 1827'de Tıbbiye²⁰, 1834'te Harbiye²¹ ve 1859'da Mülkiye²² okullarının faaliyete geçmesi ile buralarda eğitim alan ve eğitimci olarak bulunan insanlardır (Akşin, t.y., s. 1942). Okulların kurulması ardından Osmanlı fikri dünyasına etkileri yüzyılın sonlarına denk gelmiştir. Mektepli yönetici sınıfın ilk örgütü İttihat ve Terakki²³ olmuştur ardından cumhuriyet döneminde karşımıza Cumhuriyet Halk Partisi olarak çıkacaklardır (Akşin, t.y., s. 1942). İttihat ve Terakki'nin ilk adı İttihad-i Osmaniye'dir, 3 Haziran 1889 tarihiyle cemiyet resmi bir hal almıştır, ki bu aşamaya gelmesinde etken olan isimler İshak Sukuti, İbrahim Temo, Ahmet Cevdet, Memet Reşid ve Konyalı Hikmet Emin'dir (Aydın S. , 2011, s. 164). Asıl gayeleri Türk ulusçuluğu ve burjuvazisi oluşturmak olsa bile, imparatorluk dağılmasın diye Osmanlıcılığa sahip çıkar yönde görünüm sergiledikleri fark edilmektedir. Balkan Savaşları (1913) döneminde Türk Ocakları'nı kurarak Türklük bilincini geliştirmeye yönelik örgütlenmelere başlamışlardır, ocakların Türk Yurdu dergisi ile de tesirini pekiştirme

---

²⁰ Hekimbaşı Behcet Mustafa Efendi'nin, Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'ye hizmet verecek hekimlerin yetiştirilmesi gayesiyle II. Mahmud gözetiminde gerçekleştirdiği girişimle kuruldu ve orijinal adı Tıbhâne-i Âmire, Dârüttıbb-ı Âmire'dir (Sarı, 2016).

²¹ II. Mahmud döneminde 1835 yılında subay yetiştirmek adına açılmış olan askerî okul (Özcan, 2016).

²² 1859'da İstanbul'da meslek okulu olarak eğitim vermek için açılmış ve kuruluşundan sonra bir takım değişim ve dönüşüm yaşamış, orijinal adıyla Mekteb-i Mülkiye-i Şahane olarak İçişleri Bakanlığı gözetiminde bir kurumken, 1918'de ismi Mekteb-i Mülkiye olarak değişmiş ve Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır (Ankara Üniversitesi, 2019).

²³ Detaylı bir okuma için bkz. Jön Türklük ve Kemalizm Kıskaçında İttihadçılık (Küçükılınç, 2018).

faaliyetleri bu dönemde dikkat çekmektedir (Akşin, t.y., s. 1942). Türk Ocakları, Türkiye Cumhuriyeti döneminde Halkevlerine dönüşecek ve dergileri ise farklı isimlerle Halkevlerinin yayın organları olarak karşımıza çıkacaktır.

Hüseyinzade Ali gibi Türkçü ideolojiyi destekleyen aydınlar tarafından da halkçılık fikri milliyetçilik ile harmanlanarak taraftar kazanmıştır, bu milliyetçilik-halkçılık-Türkçülük karmasının en güzel örneklerinden biri olarak Nisan 1913-1914 yılları arasında yayınlanan Halka Doğru dergisi gösterilebilir (Oral, 2016, s. 78-79). Meşrutiyetin ilanından sonra imparatorluk sınırlarında farklı cemiyet, örgüt ve parti kurma girişimleri olsa dahi en büyük saygınlık İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne ait olmuştur (Aydın S. , 2011, s. 164-165). Fikri olarak kompleks bir yapıda olan bu cemiyetin ayakta kalmasının zorluğu ve dikkat çekiciliği yadsınamaz durumdadır yanı sıra cemiyeti bir arada tutan asıl şey vatanseverliktir ve Türkçü, milliyetçi, halkçı, sosyalist, İslamcı, liberal olmaları, fikirlerinin çatışması onları bir arada tutmaya engel teşkil etmeyen unsurlardır, özellikle bu dönemlere dek vatanseverliğin yalnızca edebiyatı var iken cemiyetle beraber edebiyatı yapılan hususların tatbik edilmesi mümkün olmuştur, işte tam da bu mücadele gücü onları desteklemeyenlerin bile onlara karşı muhalefet yapmasına mani olmaktadır (Birgen, 2006, s. 142-144). İttihatçılık, sabit bir görüşün, ideolojinin tek başına savunulmadığı, farklı görüşlerin vatanseverlik etrafında koalisyonuna şahit olduğumuz bir görüş olarak nitelendirilebilir (Küçükılınç, 2018, s. 79).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesi ve kurulması büyük bir siyasal devrimdir, egemenliğin padişahattan halka geçtiği bir yönetim ve rejim sisteminin kurulmasına işaret etmektedir. Bu değişikliğin Kemalistlerce de kabul edilen Osmanlı döneminden beri süre gelen tarihsel bağlam içinde değerlendirilmesi gerekliliği vardır (Ahmad, Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri, t.y., s. 1991).

Türkiye'de Halkçılık akımı, 1850'lerden sonraki dönemlerde Rusya'da ortaya çıkan Narodnik hareketinden ve Fransa'da gelişen Dayanışmacılık-Solidarizm akımından etkilenerek oluşmuştur. Rusya'da serflik kalkmasıyla ve 1864 toprak reformunun yapılmasıyla (Çelik, 2000, s. 40), kırsalda ivmeli şekilde ilerleyen kapitalist gelişme, küçük üretici sınıfın aleyhine gelişmelere neden olmuştur ve bu kapitalistleşmeyle beraber aydın sınıf ve küçük bir burjuva sınıf oluşmaya başlamıştır (Tekeli, t.y., s. 1929-1930).

Köycülük hareketi devlet yönetimine egemen olan sınıfın köylüler olması gerektiğine inanan bir yaklaşımla hareket etmek demektir. Toplumun çoğunluğunu üretimi yapan köylü

sınıf oluşturduğuna göre, devlet yönetimi de köylü sınıfın elinde olursa daha düzenli bir yönetim şekli olacağı inancı hakimdir. İlk olarak Rusya’da ortaya çıkan bu hareket Rus dilinde Narodnik hareketi olarak anılır, Alexander Herzen ise bu akımın öncülüğünü ve fikir babalığını üstlenmiş konumdadır (Çeçen, 1990, s. 28). Yüzyıllardır baskı ve haksızlığa uğradığı kanaatinde olan Rus halkının kiliseye ve çara karşı halkı örgütlenme eğilimiyle başladıkları Rus Halkçılığı’nın orijinal adı Narodniçevstvo’dur (Çeçen, 1990, s. 28). Çarlık rejimini devirmek isteyen Narodnikler, bu eylem için halkın desteğini alma ihtiyacı içinde halkı aydınlatma gereksinimi duymuşlardır, işte bu hareketlenmeye “Halka Doğru” hareketi adı verilmiştir (Tekeli, t.y., s. 1929).

Narodnik hareketinin fikirsel alt yapısını Rus toplumunun içinde bulunduğu sorunlu durumlar için geliştirdikleri çözüm önerileri oluşturmaktadır, elbette aynı dönemde dünyayı etkisi altına alan Fransız İhtilali de Rus düşünce sistemini etkilemiştir (Çeçen, 1990, s. 28). Narodniklerin görüşlerinin temelinde, kapitalist sistemin tamamen yapısını değiştirmek gayesinden çok, onun istenmeyen sonuçlarının önlenmesi ve değiştirilmesi şeklinde bir fikir hakimdir, bu sayede ise Batı’dan farklı olarak Rusya’ya has bir ‘orta yol’ oluşacaktır (Tekeli, t.y., s. 1929-1930). Halkçılığın ilk ve kıymetli bir emsali olan Narodnik hareketi iki niteliği ile dikkat çeker, bunlardan ilki köycülüğe, ikincisi kahramanlara atfettikleri önemdir (Çeçen, 1990, s. 29). Diğer bir dikkat çekici özelliği ise başlangıç noktası köyde olan değil, köylülük hakkında oluşturulmuş bir fikir olmasıdır, bu özelliği ise aydınların köylülüğü anlamak ve direnişi anlatmak için halka doğru gitme ihtiyacını doğurmuştur (Köker, 1995, s. 111).

Rusya’da yaşanan düşünsel çalkantıların pek tabii çevre ve komşu ülkelerde de etkisi olmuştur. Bu etkiyi yaşayanlardan biri ise Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. İmparatorluk Batı’daki komşuları ve kuzeyindeki Rusya’dan etkilenen aydınlarının fikirleri ile, çözünmeye başlamış saltanata alternatif kurtuluş ve gelecek şekillendirme çabalarından nasibini almıştır (Çeçen, 1990, s. 36). Balkanlarda bulunan Osmanlı aydınları, Rusya’da okuyan bazı Türkler, ki bunlar içinde İttihat ve Terakki’nin kurucularından Hüseyinzade Ali de bulunmaktadır (Çelik, 2000, s. 42), ve Ermenilerin oluşturdukları örgütler, meşru şekilde kurulmuş olan sosyalist Hınçak hareketi (Çelik, 2000), halkçı düşünceleri Narodniklerden etkilenerek imparatorluğa taşımışlardır (Çeçen, 1990, s. 37).

Öte yandan Fransa’da Dayanımcılık-Solidarizm de Osmanlı aydınlarını etkisi altına alan diğer bir görüştür. Solidarizmin etkisiyle liberalizm ve sosyalizmin uzlaştırmacı tavrı, yanı sıra sosyal devlet anlayışı Osmanlı aydınlarını etkilemiştir (Aydın Z. , 2019, s. 32). Solidarizm I.

Dünya Savaşı yıllarında ‘tesanütçülük’ olarak Osmanlı’ya girmiş ve II. Meşrutiyet ile Türkiye Cumhuriyeti tek partili yönetim dönemine dek halkçılık ideolojisini etkileyen bir fikir olmuştur (Toprak, 1985, s. 377).

“... Emile Durkheim, Alfred Fouillée, Charles Gide, Paul Cauwés gibi düşünürleri, Léon Bourgeois gibi politikacıları çevresinde toplayan bu akım, kapitalist gelişmenin ortaya çıkardığı eşitsizliklere, sosyalizmin buna karşı “sınıf çatışmasını” temele alan önerilerine karşı bir “üçüncü yol” arıyordu. ... kooperatifçilik ve karşılıklı yardımlaşma örgütleriyle toplumsal adaletsizlikleri azaltabileceklerine inanıyorlardı (Tekeli, t.y., s. 1930).”

Solidarizmi ve bu fikrin devlet felsefesini Osmanlı İmparatorluğu’na taşıyanlar Ziya Gökalp, Tekin Alp, Zekeriya Sertel, Necmettin Sadak gibi aydınlar olmuştur. Benimsedikleri solidarizm etkisinde halkçılık anlayışı liberal ekonomi politikalarına karşı devlet müdahalesini savunan, ekonomik dayanışmacılık yoluna giderek bireysel kapitalizmin yaratacağı sınıflaşma problemine çözüm olmaya çalışan, kısaca bireysel kapitalizm yerine devlet kapitalizmini destekleyen, devletin sosyal hayata eğilimini sağlayıp kişilerin hak ve hürriyetlerinin korunmasını-gözetilmesini sağlayan, çatışan ve rekabet içinde olan meslek grupları yerine birbiri ile işbirliği içindeki uzlaşmacı meslek zümrelerine hakim olan bir devlet yapısı oluşturma gayesi taşımakta olan fikirdir (Çeçen, 1990, s. 37-38). Bu sayede henüz ekonomik bağlamda bir burjuvazinin oluşmadığı imparatorluk sınırları içerisinde daha uygulanabilir ve sürdürülebilir olduğuna inanılan fikirler bunlar olmuştur.

Dayanışmacılığı Çeçen, bireycilik ve toplumculuğun uzlaştırıldığı bir akım olarak değerlendirirken, bireylerin doğal akışında dengeyi bularak yaşamlarını ve görevlerini yerine getireceğini, eğer denge bozulursa da bunun devlet müdahalesi ile düzeltilebileceğini belirterek dayanışmacılığı açıklamaya çalışmaktadır (Çeçen, 1990, s. 42). Dayanışmacılık fikrinde birey, toplum içinde anlam bulmaktadır, devlet ve bireyin ilişkisinde tampon vazifesini üstlenen ise bireylerin bir topluluk haline geldiği meslek zümreleri, mesleki korporasyonlardır (Aydın S. , 2011, s. 200).

Türkiye’de halkçılık daha öncede belirtilen gibi bu iki fikir üzerine şekillenmiştir. İttihat ve Terakki bu fikirlerin taşınmasında etken olan aydınların bulunduğu bir yapı olmuştur. Başlangıçta Hüseyinzade Ali etkisi ile Narodniklerin fikirlerine daha yakın dururken, Durkheim’den etkilenen ve İttihat ve Terakki’nin ideoloğunu üstlenen Ziya Gökalp etkisi

ile dayanışmacılığın etkilerinin daha ağır basmaya başladığı halkçılık anlayışı oluşmuştur (Tekeli, t.y., s. 1930). Ziya Gökalp, Türkçülük, İslamcılık ve modernitenin bir karmasıyla gerçekleşmesini beklediği kuramsal model için seçkinler ve halk arasında yapılacak olan alışverişi dayanak noktası olarak kabul eder, bu noktada halkçılığın en önemli misyonu ise yapay ayrımlarla temellendirilmiş eşitsizlikleri bertaraf etmektir (Aydın S. , 2011, s. 200-201).

Cumhuriyet öncesi halkçılık fikirleri yukarıda adı geçen isimler, kuruluşlar, ülkeler ve ideolojiler etkisinde şekillenmiştir. Bahsi geçen geçmeyen pek çok süreç özünde Osmanlı'da II. Meşrutiyet sonrası oluşan fikirlerdir, bunlar da Kemalist halkçılığın temellendiği düşünce sistemleri olmuşlardır. Farklı yaklaşımlar, uygulamalar, çalışmalar neticesinde Mustafa Kemal'in ortaya koyduğu Halkçılık anlayışını sonraki bölümde ele alarak çalışmada referans alınacak olan halkçılık anlayışı ortaya koyulacaktır.

2.2.1.Kemalist Halkçılık

Geçmişten süregelen fikir birikimi ile beraber, Mustafa Kemal kurtuluş mücadelesinin ülküsünü oluşturmuştur. Dönemin koşullarının yanı sıra kendi öz fikirleri ile bir halkçı sentez yaparak mücadelenin ideolojisine şekil vermiştir (Çeçen, 1990, s. 47). Bu sentezin özgünlük, kendi koşullarına uyarlanan bir düşünce sistemi oluşturma gayesi taşıdığını söylenebilir, hiçbir fikri doğrudan ihraç etme girişiminde bulunmamıştır özellikle bu tutumunu onun söylemlerinden görülebilir. 1 Aralık 1921 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkilerinin değerlendirildiği bir konuşmasında Mustafa Kemal, özgünlüğü şöyle dile getirmiştir;

“Bu hükûmet demokrat bir hükûmet midir, sosyalist bir hükûmet midir, yani şimdiye kadar okuduğumuz kitaplarda ismi zikredilen hükûmetlerden hangisidir? Efendiler bizim hükûmetimiz demokratik bir hükûmet değildir, sosyalist bir hükûmet değildir. Ve hakikaten kitaplarda mevcut olan hükûmetlerin, mahiyet-i ilmîyesi itibariyle, hiçbirine benzemiyen bir hükûmettir. Fakat hâkimiyet-i millîyeyi, irade-i millîyeyi yegâne tecelli ettiren bir hükûmettir, bu mahiyette bir hükûmettir! İlmî, içtimai noktasından bizim hükûmetimizi ifade etmek lâzım gelirse halk hükûmeti deriz. ... Fakat mesleki içtimai itibariyle dahi düşündüğümüz zaman, biz hayatını, istiklâlini kurtarmak için çalışan erbab-i sâyiz, zavallı bir halkız! Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Binaenaleyh her birimizin hakkı vardır. ... Halkçılık, nizam-ı içtimaisini sâyine, hukukuna istinadettirmek isteyen bir meslekî içtimaidir. Efendiler! Biz bu hakkımızı mahfuz

bulundurmak, istiklâlimizi emin bulundurabilmek için heyet-i umumiyeimizce, heyet-i milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i milliyeye mücahedeyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız. Binaenaleyh bu ve bu gibi teşvikatla ve izahatla hükümetimizin istinadettiği esasın, ilmi içtimaiye müstenit bir esas olduğunu bâriz bir surette görürüz! Fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş! Efendiler biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz! Çünkü biz bize benziyoruz Efendiler! (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 155).”

Görüldüğü gibi Mustafa Kemal’in çizdiği yol haritasında bir şeye benzeme, benzetme gayesi yoktur. Kurtuluş ve bağımsızlık için ihtiyaç duyulan uygulamalar vardır ki bu biriciklikle övünmek taraftarıdır. Mustafa Kemal’in halkçılık ile mobilize ettiği söylene bilecek bir Kurtuluş Mücadelesi dönemi olmuştur. Fikirlerinin geliştiği, uygulamalarının dikkat çektiği döneme de göz gezdirmek daha anlamlı olacaktır. I. Dünya Harbi, Osmanlı için 30 Ekim 1918 tarihinde taraflarca kabul edilen Mondros Anlaşması ile son bulmuş, bazı paşalar yurtdışına kaçmış, 5 Kasım 1918’de İttihat ve Terakki kendisini lağvetmiştir ve bu süreç içinde başkentte siyasal bir istikrarsızlık ve çöküntü hali vücut bulmuştur (Aydın S. , 2011, s. 174). Mustafa Kemal Nutuk²⁴,ta bu durumu şu şekilde anlatır;

“ ... Düşman devletler Osmanlı devlet ve memleketine maddeten ve manen tecavüz halinde; imhaya ve parçalamaya karar vermişler. Padişah ve halife olan zat, hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmüyor. Hükümeti de aynı halde. Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan millet karanlık ve belirsizlik içinde tecelliyatı beklemekte. Felaketin dehşet ve ağırlığını idrake başlayanlar, buldukları muhit ve hissedebildikleri tesirlere göre kurtuluş çaresi gördükleri tedbirlere başvurmakta... Ordu, ismi var cismi yok bir halde. Kumandanlar ve subaylar, Harbi Umumi'nin bunca mihnet ve meşakkatleriyle yorgun, vatanın parçalanmakta olduğunu görmekte içleri kan ağlamakta, gözleri önünde derinleşen karanlık felaket uçurumu kenarında kafaları çare, kurtuluş çaresi aramakla meşgul... (Kemal G. M., 2015, s. 37)”

---

²⁴ Detaylı bir okuma için bkz. Nutuk (Kemal G. M., 2015, s. 30-38)

Yukarıda Mustafa Kemal'in bahsettiği manzara karşısında halkın ayrışmadan, bir araya gelerek bir çıkar yol bulması gerekmektedir. Bu vaziyetin çaresi çok sesli güçlü bir koro olup aynı kurtuluş şarkısını söylemekten geçer. Bu ihtiyacın hasıl olmasıyla, din adamı, köylü, zanaatkar, esnaf, tüccar, bürokratlar, yazarlar, aydınlar, subaylar ve daha niceleri kurtuluş mücadelesi etrafında bir bütün olmuşlardır (Tekeli, t.y., s. 1931). Kurtuluş yolları arasında, İngiliz mandasına girmek, Amerikan mandasına girmek ve mahalli kurtuluş çareleri bulmak vardı, ki bunlardan ilk ikisi Osmanlı'yı bütüncül olarak muhafaza etmek isteyenlerin fikirleriyken, sonuncu fikirde ise parçalamak, özerkleşmek isteme ihtimali olan gruplardan duyulan çekinceler hakimdir ve özü itibariyle üç fikir de kurtuluş için doğru yollar değildir (Kemal G. M., 2015, s. 37-38).

Savaş yorgunu, her anlamda zorluklar içinde kalmış olan Osmanlı halkı, her şeyi kabul edecek bir görüntü vermesine rağmen asıl vaziyet bu değildir, halk yabancıların yaşadığı toprakların işgaline dayanabilir, başkentin işgaline de katlanabilir elbette işgalcilerin geldikleri bir yer vardır ve döneceklerdir, ancak Anadolu'nun kalbine girmeye yönelik bir adıma tahammül edilemez. Bu girişim Yunan ordusunun Megalo İdea²⁵'yi gerçekleştirmek için İzmir'i işgali olmuş ve ordular İzmir'e girip içerilere doğru ilerlemişlerdir, orduları dağıtılan Osmanlı içinde bu durumla mücadele etmek isteyen bazı insanlar gerilla savaşına başlamış ancak başarısız girişimlerden öteye gidememiştir. İşgalden 4 gün sonra başkent tarafından Samsun'a Karadeniz kıyısındaki orduların terhisini teftiş için Mustafa Kemal gönderilmiştir, ancak O bu seyahatin amacına biat etmek yerine, kurtuluş ateşini yakmak, örgütlenmek ve bir ordu kurmak yoluna girmiştir (Lewis, 2013, s. 325-327).

Mustafa Kemal bu gayesini şu sözlerle ifade eder;

“Efendiler, ben bu kararların hiçbirinde isabet görmedim. Çünkü, bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü, esassız idi. Hakikatte, içinde bulunduğumuz tarihte, Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele, bunun da taksimini teminle

---

²⁵ Yunanca “Büyük Fikir” anlamına gelir. Bu fikirle amaçlanan şey Rumların yaşadıkları yerleri Yunanistan bayrağı altında birleştirmektir. Temel düşüncesi, Bizans ve Pontus Rum Devleti'nin tekrardan ihya edilmesi ve Helen İmparatorluğu'nun kurulmasıdır (Yalçın, 2017).

uğraşılmaktan ibaretti. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet, bunlar hepsi anlamı kalmamış birtakım manasız sözlerden ibaretti. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne yardım talep olunmak isteniyordu? O halde ciddi ve hakiki karar ne olabilirdi? Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da milli hakimiyete dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti tesis etmek! İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan evvel düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz tatbikatına başladığımız karar, bu karar olmuştur (Kemal G. M., 2015, s. 38).”

Mustafa Kemal, tüm bu sorunların altında yatan neden olarak saltanatı ve emperyalizmi görmektedir, bu sebeple de Türk halkını bir araya getirerek bu sorunlarla mücadele etmek azmini taşımaktadır (Çeçen, 1990, s. 57). Bu girişimlerini sabırla ve adım adım hayata geçirecektir. Ama onu harekete geçiren fikirleri Nutuk'ta şöyle anlatmaktadır;

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla temin olunabilir. ... Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır! Dolayısıyla, ya istiklal ya ölüm! İşte hakiki kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktı... Çünkü millet her türlü fedakarlığı sarf ederek bağımsızlığını temin etse de, saltanat devam ettiği takdirde, bu bağımsızlığa emniyet altına alınmış gözüyle bakılamazdı. Artık vatanla, milletle hiçbir vicdani ve fikri alakası kalmamış bir sürü delinin, devlet ve millet bağımsızlık ve haysiyetinin muhafızı mevkiinde bulundurulması nasıl caiz görülebilirdi? (Kemal G. M., 2015, s. 38-39)²⁶”

Mustafa Kemal'i harekete geçiren fikirler bunlardır. Zaten bir esaret yaşanacaksa bu esaret ancak şerefli bir mücadele denemesine rağmen olmalıdır. Türk milletinin bağımsızlığından başka kaybedeceği bir ihtimalin kalmadığı tüm olasılıklarda, kurtuluşu denemek zorunluluğu bulunmaktadır. Ve olası galibiyet ve bağımsızlık halinde ise kendisini kurtaran halkın elde ettiği bağımsızlığın güvencesi yine halk tarafından tesis edilecektir. Halk için halkla birlikte hareket edilecektir. Bu hareketin ilk basamağını 22 Haziran 1919'da yayınladığı “Amasya Tamimi” oluşturur (Aydın S. , 2011, s. 177). Bu genelge Türkiye

---

²⁶ Detaylı bir okuma için bkz. Nutuk (Kemal G. M., 2015, s. 38-40)

Cumhuriyeti'nin doğum belgesi olarak nitelendirilir (Taşdemir, 2005). O ilk kıvılcım olan genelgenin içeriği şöyledir;

1. *Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.*
2. *Merkezi hükümet üstlendiği mesuliyetin icaplarını yerine getirememektedir. Bu hal, milletimizi yok olmuş tanıtıyor.*
3. *Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.*
4. *Milletin hal ve vaziyetini göz önünde tutmak ve haklarının sesini cihana işittirmek için her türlü tesir ve denetimden uzak bir milli heyetin varlığı elzemdir.*
5. *Anadolu'nun her bakımdan en emin mahalli olan Sivas'ta milli bir kongrenin süratle toplanması kararlaştırılmıştır.*
6. *Bunun için teknil vilayetlerin her livasından milletin itimadına mazhar üç delegenin mümkün sürat ile yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icap etmektedir.*
7. *Her ihtimale karşı keyfiyetin bir milli sır halinde tutulması ve delegelerin lüzum görülen mahallerde seyahatlerinin kılık değiştirerek yapılması lazımdır.*
8. *Doğu Vilayetleri namına 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Belirtilen tarihe kadar diğer vilayetlerin delegeleri Sivas'a ulaşabilirlerse, Erzurum Kongresi'nin üyeleri de Sivas genel toplantısına dahil olmak üzere hareket eder (Kemal G. M., 2015, s. 50). ”*

Genelgeden anlaşılacağı üzere, halkın belirlediği 3 temsilcinin vilayetlerden gelmesiyle bir ortak hareket arzusu vardır, halkı yine halkın kendisinin kurtaracağı madde 3 ile net bir şekilde ortaya koyulmuştur. Erzurum ve Sivas Kongreleri sonucunda bir Temsil Heyeti kurulmuş, heyetin başkanlığına ise resmi görevlerinden istifa ederek sivil hayata geçen Mustafa Kemal seçilmiş, bu heyet Misak-ı Milli sınırlarının belirlenmesinde, halkın örgütlenmesine ve milli bilincin uyanmasında temel görevi üstlenmiştir (Aydın S. , 2011, s. 177-179). 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da temsilcilerin meclis etrafında toplanmasına öncelik vermiştir (Çeçen, 1990, s. 57), ve ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi olan bu oluşumda 337 temsilci bulunmaktadır (Aydın S. , 2011, s. 179). 24 Nisan 1920 tarihinde, TBMM'de sunduğu önergeyle halk hükümeti kavramını kullanmıştır ve bu kavram Halkçılık Programı-Beyannamesi'nin temelini oluşturmuştur (Oral, 2016, s. 79). Sunduğu önergeyi Mustafa Kemal şöyle ifade etmiştir;

“...Bu umdeleri, müsaade buyurursanız, burada belirterek sayacağım:

- 1) *Hükümet teşkili zaruridir.*
  - 2) *Geçici kaydıyla bir hükümet reisi tanımak veya bir padişah vekili ortaya çıkarmak caiz görülemez.*
  - 3) *Meclis'te yoğunlaşan milli iradeyi, bilfiil vatanın mukadderatına el koymuş tanımak esas umdedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir kuvvet mevcut değildir.*
  - 4) *Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun yapma ve icra yetkilerini kendinde toplamıştır. Meclis'ten seçilecek ve vekil kılınacak bir heyet hükümet işlerine bakar. Meclis reisi, bu heyetin de reisidir.*
- Not: Padişah ve Halife, baskı ve zorlamadan kurtulduğu zaman, Meclis'in düzenleyeceği kanuni esaslar dairesinde vaziyetini alır.*
- Efendiler, bu esaslara dayalı olan bir hükümetin mahiyeti kolaylıkla anlaşılabilir. Böyle bir hükümet, milli hakimiyet esasına dayalı halk hükümetidir; cumhuriyettir (Kemal G. M., 2015, s. 338).”*

Bu noktaya kadar Mustafa Kemal'in nasıl bir düşünceyle halkı ve halkçılığı kurtuluş mücadelesi boyunca değerlendirdiğini anlamak mümkündür. Halkçılık Beyannamesi, Teşkilat-ı Esasiye, CHF programı gibi belgeler ile, cumhuriyet sonrasında oluşturulan halkçılığı anlamlandırmak olası hale gelecektir. Kurtuluş mücadelesi boyunca hem halkın desteğini almış hem de halkın içinde taşıdığı kudreti görmesi için halka fikirleri, eylemleri ile destek olmuştur. Mustafa Kemal'in Kurtuluş Mücadelesi boyunca cephelerde kazandığı galibiyetler onun askeri dehasının göstergesidir ancak bu husus konumuz kapsamında değildir, onun siyaseti ve siyasi dehası kaderine terkedilmiş biçare Türk milletinin kurtuluşunu aydınlatan bir rehber olmuştur. Bu rehberlerden ilki olarak niteleyebileceğimiz Halkçılık Beyannamesi şöyledir;

“Emperyalist devletlerin, devlet ve milletimizin hayatına açıkça kastetmeleri neticesinde meşru müdafaa için toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle açıkça ve zımnen ilan ettiği maksat ve mesleğini bir kere daha cihana arz için bu beyannameyi yayımlamaya lüzum görmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî sınırlar dahilinde hayat ve bağımsızlığı temin ve hilâfet ve saltanat makamını kurtarmak ahdiyle teşekkül etmiştir. Dolayısıyla hayat ve bağımsızlığını yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak, irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla gayesine ulaşacağı kanaatindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve bağımsızlığına suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri cezalandırma azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salahiyeti Büyük Millet Meclisi'nin manevî şahsiyetindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın öteden beri maruz bulunduğu sefalet sebeplerini, yeni vasıtalar ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve saadet ikame etmeyi başlıca hedefi sayar. Dolayısıyla toprak, maarif, adliye, maliye, iktisat ve vakıflar işlerinde ve diğer meselelerde toplumsal kardeşlik ve yardımlaşmayı hâkim kılarak, halkın ihtiyaçlarına göre yenilikleri ve tesisleri vücuda getirmeye çalışacaktır. Ve bunun için de siyasî ve içtimai ilkelerini milletin ruhundan almak ve tatbikatta milletin itiyat ve ananelerini gözetmek fikrindedir.

Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi, memleketin idarî, iktisadî, içtimai, bütün ihtiyaçlarıyla alâkalı hükümleri peyderpey incelemeye ve kanun şeklinde tatbik mevkiine koymaya başlamıştır. Veminallahüttevfik.

18 Teşrinisani 336 (13 Eylül 1920) (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2003, s. 102)."

Bu beyanname ile halk hükümeti, milli irade, iş birliği, kardeşlik, halkın ihtiyaçlarının tespiti için halktan referans almak, uygulamalarda halkın değerlerine riayet etmek gibi vurgular dikkat çekmektedir. Kemalist halkçılığın anlaşılması için önemli kaynaklardan birini bu beyanname oluşturur ki anayasa yapımında da bağlı kalınan ilkelerin bir özeti niteliği ile anayasanın sahip olacağı temaya dair de ipuçları taşır. Beyannamede vurgusu yapılan konuların çoğu Mustafa Kemal'in pek çok konuşmasında dikkat çeker.

"Siyasî cidallerin çoğu bisüddür. Fakat içtimai mesai her vakit için müsmirdir. Bizim münevverler buna çalışmalı. Neden Anadolu'ya gelip uğraşmazlar ? Neden milletle doğrudan doğruya temasta bulunmazlar? Memleketi gezmeli, milleti tanımalı. Eksiği nedir görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lâfla muhabbet fayda vermez" (Kemal G. M., 2015, s. 424),

Mustafa Kemal, toplumsal çalışmaya, aydınların halka doğru hareketlenmesine, halkla direkt olarak bağlantı içinde bulunup halkın tanınmasına, eksiklerin ve zafiyetlerin belirlenmesinde bu yolun seçilmesine vurgu yapar ki bu yolla vatansever olunacağı kanaatini belirtir.

Bir diğer önemli belge ise Teşkilat-ı Esasiye'nin kabul edilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası olup, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Kurtuluş mücadelesi ardından halkla beraber oluşturdukları yeni devletin resmi ve meşru dayanağı bu kanun bizlere halkçılık hakkında ipuçları verir. Teşkilat-ı Esasiye'nin oluşmasında yukarıda da değindiğimiz gibi Halkçılık Beyannamesi'nin büyük tesiri vardır. Bu etkiyi Mustafa Kemal şöyle ifade eder:

“...Bugün koyacağımız kanuni esaslar, mevcudiyet ve bağımsızlığımızı kurtaracak olan Millet Meclisi'ni ve milli hükümeti takviyeye yönelik mana ve salahiyeti temin ve ifade etmelidir! Efendiler, bu izahatımdan bir hafta evvel, ben de, Meclis'e bir proje vermiştim. 13 Eylül 1920 tarihli olup siyasi, toplumsal, idari, askeri, görüşleri özetleyen ve idari teşkilat hakkındaki kararları ihtiva eden bu program, Meclis'in 18 Eylül 1920 günkü toplantısında okundu. İşte, bu tarihten, daha dört ay geçtikten sonra kararlaştırılan ilk Teşkilatı Esasiye Kanunu bu programdan çıkmıştır (Kemal G. M., 2015, s. 426).”

Teşkilatı Esasiye Kanunu²⁷ 20 Ocak 1921 tarihinde Mecliste kabul edilmiş olup 7 Şubat 1921 tarihinde ise Resmî Gazetede yayımlanmıştır. 1921 ve 1924 Anayasalarının resmîyette adı Teşkilatı Esasiye Kanunu olarak geçmektedir, bunun manası ise temel kuruluş kanunu demektir (Gözler, 2015, s. 20). Mustafa Kemal bu kuruluş esaslarını şu şekilde sıralamıştır:

“1. Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır.

2. İcra kudreti ve kanun yapma salahiyeti, milletin yegâne ve hakiki temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nde tecelli eder ve toplanır.

3. Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükümeti "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" unvanını taşır.

---

²⁷ Resmi Gazete, 07.02.1921

4. *Büyük Millet Meclisi vilayetler halkınca seçilmiş üyelerden meydana gelir.*
5. *Büyük Millet Meclisi'nin seçimi iki senede bir kere icra olunur. Seçilen üyelerin üyelik müddeti iki seneden ibaret olup, fakat tekrar seçilmek caizdir. Eski heyet, yeni heyetin toplanmasına kadar vazifeye devam eder. Yeni seçim icrasına imkân görülmediği takdirde toplantı devresinin yalnız bir sene uzatılması caizdir. Büyük Millet Meclisi üyelerinin her biri kendini seçen vilayetin ayrıca vekili olmayıp bütün milletin vekilidir.*
6. *Büyük Millet Meclisi'nin Genel Kurulu, teşrinisani [kasım] başında davetsiz toplanır.*
7. *Şer'i hükümlerin tatbiki, bütün kanunların konulması, değiştirilmesi, feshi ve antlaşma ve barış yapılması ve vatan müdafaası ilanı gibi esas haklar Büyük Millet Meclisi'ne aittir. Kanunlar ve nizamlar tanziminde, halkın işlerini en kolaylaştırıcı ve zamanın ihtiyaçlarına en uygun fıkıh ve hukuk hükümleri ile adap ve muameleler esas alınır. Heyeti Vekile'nin vazife ve mesuliyeti özel kanunla tayin edilir.*
8. *Büyük Millet Meclisi, hükümetin kısımlara ayrılan dairelerin , özel kanun icabınca seçilmiş olan vekilleri vasıtasıyla idare eder. Meclis, icrai hususlar için vekillere yön tayin eder ve ihtiyaç görüldüğünde bunları değiştirir.*
9. *Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından seçilen reis, bir seçim devresi zarfında Büyük Millet Meclisi Reisi'dir. Bu sıfatla Meclis namına imza koymaya ve Heyeti Vekile kararlarını tasdike salahiyettardır. İcra Vekilleri Heyeti içlerinden birini kendilerine reis seçerler. Ancak Büyük Millet Meclisi Reisi, Vekiller Heyeti'nin de tabii reisi'dir (Kemal G. M., 2015, s. 422-423)."*

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu 1945 yılında mana ve kavramlarında 1924 Teşkilatı Esasiye Kanunu üzerinden bir değişikliğe uğramaksızın Türkçeleştirilmiş, 10 Ocak 1945 tarihinde ise 4695 sayılı anayasa kabul edilmiştir, bu geldiği haliyle anayasa terimi de ilk kez kullanılmıştır (Gözler, 2015, s. 21). Mustafa Kemal'in de belirttiği gibi kuruluş temelleri yine halka, halkçılığa, halkın iradesine, halkın kararına bağlanmıştır. Yani halkın temsil organı meclise dayandırılmıştır. Halkın iradesi Mustafa Kemal için Türkiye Cumhuriyeti adına vazgeçilmez temel bir unsurdur. Bu fikrini ise Mustafa Kemal şu sözleriyle özetler;

“Meclis'imiz tarafından kabul ve ilan edilen ve bütün memlekette itaat olunan Teşkilatı Esasiye Kanunlarımız icabınca, hakimiyet, kayıtsız şartsız milletindir ve milletin kanun yapma ve icra kudreti ise, onun hakiki ve yegâne temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nde tecelli eder (Kemal G. M., 2015, s. 432).”

Bağımsızlık elde etmiş, yeni kurulmuş bir devletin anayasasının belirlenmesi, bu yasada yönetim şeklinin Mustafa Kemal'in istediği şekilde halka dayandırılması sadece bir başlangıçtır. Artık bu devleti her anlamda yeniden yapılandıracağı bir başka boyutun hazırlıkları içine girmesi gerekmektedir. Ülkenin ihtiyaçları için bir siyasi parti oluşturma gereksinimi doğmuştur, 6 Aralık 1922 tarihinde Halk Fırkası ismini alacak parti yapılanması için basına ilk duyurusunu yaparak ülkedeki aydın, eğitilmiş insanların görüşlerini kendisine ulaştırmaları için çağrıda bulunmuştur (Lewis, 2013, s. 349). Tüm bu fikirleri 9 madde halinde toparlayıp bildiri halinde yayınlamıştır. Dokuz Umde ve Bir Nokta-i Nazar bildirinin tam ve orijinal adıdır (Oral, 2016, s. 86). Bu süreci ise Nutuk'ta şöyle anlatır:

“Muhterem efendiler, her yerde siyasi fırka teşkili hakkında da halk ile uzun konuşmalar yaptım. 7 Kanunuevvel [Aralık] 1922 tarihinde, Ankara matbuatı vasıtasıyla halkçılık esasına dayalı ve "Halk Fırkası" namıyla siyasi bir fırka teşkil etmek niyetinde olduğumu beyan ederek, bu firkanın nasıl bir program takip etmesi lazım geleceği hakkında bütün vatanperverlerin, ilim ve fen erbabının yardım ve iştiraklerine müracaat etmiştim....Nihayet 8 Nisan 1923 tarihinde, görüşlerimi dokuz umde halinde tespit ettim. İkinci Büyük Millet Meclisi'nin seçimi esnasında yayımlayıp ilan ettiğim bu program, firkamızın teşekkülüne esas olmuştur. Bu program, bugüne kadar icra ettiğimiz ve neticelendirdiğimiz esaslı bütün hususları ihtiva ediyordu....Yayımladığım programı, bir siyasi fırka için yetersiz, kısa bulanlar oldu. Halk Fırkası'nın programı yoktur dediler. Hakikaten, umdeler namı altında malum olan programımız, itiraz edenlerin gördükleri ve bildikleri tarzda bir kitap değildi. Fakat, esaslı ve pratik idi (Kemal G. M., 2015, s. 549).”

Mustafa Kemal kuruluşunu yapacağı parti programında, Mahmut Goloğlu'nun özetlediği şekliyle aktaran Kürkçüoğlu'na göre, şu hususlara ehemmiyet vermekteydi:

“Halk Partisi adı altında bir siyasi kuruluş meydana getirileceği ve meclisdeki (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu) nun bu partiye geçeceği, partinin ulusal egemenlik, yenileşme, maddi ve manevi gelişme ilkelerine dayanan bir

programı olacağı, bu oluş beklenirken Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubunun "Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur" diye başlayan 20 Ocak 1921 günlü Anayasa hükümlerine, sultanlığı kaldıran 1 Kasım 1922 günlü Meclis kararına, Şubat 1923'te yapılan İzmir İktisat Kongresi çalışmalarına dayanan ve memlekette güvenlik ve asayişin yerleştirilmesini, adaletin hızlandırılmasını, kanunların ulusal ihtiyaçlara ve bilimsel gelişmelere uygun olarak değiştirilmesini, ondalık usulü verginin düzeltilmesini, tütün ve tarım ticaretinden milletin en çok yararlanmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasını, çiftçilerle sanayicilere ve tüccarlara ve bütün çalışanlara kolay kredi ve tarım aracı sağlanmasını, yerli tarım ve sanayi ürünlerinin korunmasını, demiryolları yaptırılmasını, ilköğretimin birleştirilmesini, bütün okulların memleket ihtiyaçlarına ve çağdaş uygarlık esaslarına göre yeniden düzenlenmesini, sağlık kuruluşlarının düzeltilip çoğaltılmasını, işçileri koruyacak kanunlar çıkarılmasını, ormancılığın ve hayvancılığın geliştirilmesini, askerlik süresinin kısaltılmasını, dul ve yetim ve emeklilerin yaşama koşullarının düzeltilmesini, devlet dairelerindeki vatandaş işlerinin çabuk ve doğru sonuçlandırılmasını, devlet dairelerinin denetimini ve memurlarının geçim şartlarının geliştirilmesini, memleketin bayındırlık uğrunda her türlü tedbirin alınmasını ve bu alanda özel teşebbüsleri korumaya yarayacak hükümler konulmasını temel ilke sayan bir görüşle seçimlere katılacağı bildiriliyor (Kürkçüoğlu, 1989, s. 131-132).

Bu 9 ilkenin halkla beraber halk için fikrinden yavaşça uzaklaşarak, kurtarılmış ülkede halk için farklı ilkeler ile yeni bir rotanın oluştuğu mesajlarını saptamak yanlış bir kanı olmayacaktır. Bildiri içeriği itibariyle halkçı olmanın yanında devletçi, inkılapçı, devrimci olarak nitelendirilebilir. 1931 yılına dek bu 9 ilke Halk Fırkası'nın programı olarak kalmaya devam etmiştir.

1 Nisan 1923'te meclis kendisini feshederek seçimlere gitme kararı almıştır (Tekeli, t.y., s. 1932) ve 16 Nisan 1923'te fesih gerçekleşmiştir (Lewis, 2013, s. 350). Seçim sonucunda 286 milletvekili ile yeni meclis oluşmuş ve Cumhurbaşkanı olarak Mustafa Kemal, meclis tarafından seçilmiş, Fethi Okyar ise başbakan olmuştur. Yeni meclisin en kritik ve ilk büyük siyasi çalışması Lozan Barış Anlaşması'nı imzalamak olmuş, 23 Ağustos 1923'te anlaşmanın imzalanması ile İstanbul Hükümeti ve saltanat hem fiilen hem resmen ortadan kalkmıştır (Lewis, 2013, s. 350-351).

28 Ekim 1923 gecesini, İsmet İnönü ile birlikte Çankaya'da Teşkilatı Esasiye'de bazı değişiklikler yapmak kaidesi ile bir yasa tasarısı önerisi hazırlayan Mustafa Kemal, aynı akşam yemeğinde, yanında bulunan arkadaşlarına cumhuriyeti ilan edeceği haberini vermiştir. Bu süreci ve yaptığı değişiklikleri Nutuk'ta şöyle anlatır:

"...Bu müsveddede 20 Kanunusani [Ocak] 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun devlet şeklini tespit eden maddelerini şu suretle değiştirmiştım: Birinci maddenin nihayetine "Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyettir" cümlesini ilave ettim. Üçüncü maddeyi şu yolda değiştirdim: "Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, hükümetin bölündüğü idare şubelerini İcra Vekilleri vasıtasıyla idare eder." Bundan başka Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun esas maddelerinin sekizinci ve dokuzuncu maddeleri de değiştirilip açıklığa kavuşturularak şu maddeler yazıldı:

"Madde: Türkiye reiscumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim devresi için seçilir. Riyaset vazifesi, yeni reiscumhurun seçilmesine kadar devam eder. Tekrar seçilmek caizdir."

"Madde: Türkiye reiscumhuru, devletin reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclis'e ve Heyeti Vekile'ye riyaset eder."

"Madde: Başvekil, reiscumhur tarafından ve Meclis üyeleri arasından seçilir. Diğer vekiller başvekil tarafından yine Meclis üyeleri arasından seçildikten sonra, hepsi reiscumhur tarafından Meclis'in tasvibine arz olunur. Meclis toplantı halinde değilse, tasvip keyfiyeti Meclis'in toplanmasına bırakılır" (Kemal G. M., 2015, s. 605-606)."

Mustafa Kemal, cumhuriyeti ilan etmeye hazırlanmıştır ve bu yönetim şeklini belirlerken bazı kuruluş esaslarına dair de açıklamalar getirmiştir. Ertesi gün yani 29 Ekim 1923'te Mustafa Kemal mecliste açılış konuşmasında mevcut bulunan Teşkilatı Esasiye kapsamında yürütölen yönetim şeklinde bazı aksaklıklar yaşandığını belirterek bir gece önce hazırladıkları değişiklik tasarısını sunmuştur. Meclis içinde bazı tartışmalara sebebiyet verse dahi, cumhuriyet fikri 158 oy ile mecliste kabul edilmiştir (Lewis, 2013, s. 352). 29 Ekim akşamı saat 20.30'da kabul edilen cumhuriyet rejimi ardından 20.45'te Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş, akabinde bu haber yurdun her noktasına ulaştırılmış ve gece yarısından sonra ölkede geneli 101 top atılarak Cumhuriyet halka ilan edilmiştir (Kemal G. M.,

2015, s. 613) (Lewis, 2013, s. 352). İlan edilen cumhuriyet rejiminin (Burak, 2013, s. 54) ilk başbakanı olarak İsmet İnönü atanmıştır (Kemal G. M., 2015, s. 614). 20 Nisan 1924 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasası kabul edilmiştir (Burak, 2013, s. 55).

Tüm bu gelişmelerle beraber 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasının 3. Büyük kongresinde ilan edilen parti programı bizlere Kemalist Halkçılığın son çerçevesini çizecek belgedir. Bu noktaya değin, dönem, savaş, değişim, dönüşüm ve devrim koşullarına hassasiyet gösterilerek adım adım ilerlenen Kemalist ilkeler bu parti programı ile son halini almıştır. Cumhuriyet ilanından sonra, sistem, hukuk, eğitim, iktisat, sağlık, din, kılık kıyafet, alfabe gibi pek çok hususta yapılan köklü devrimlerle beraber 1931 yılından sonraki dönemde halkçı yaklaşımı İlhan Tekeli, halk için halka rağmen olarak tasvir eder (Tekeli, t.y., s. 1932).

“Cumhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bugüne kadarki filiyat ve tatbikatta aşikârdır. Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları firkanın 1927 senesinde Büyük kongrece de kabul olunan nizamnamesinin umumî esaslarında ve aynı kongrece tasvip edilen Umumî reisliğin beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı münasebetiyle neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur. Yalnız bir kaç sene için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu bir halde yazılmıştır (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 29).”

Yukarıda 3. Büyük Kongre sonrasında kabul edilen nizamnameye dair fikri dayanaklar belirtilmiş olup, bu nizamname ve programın artık uygulanacak olan son halini aldığı da belirtilmiştir. Tam bu noktada artık Mustafa Kemal'in görüşlerine dair ispat niteliğinde kabul edebileceğimiz bu parti programı, onun halkçılık anlayışına dair de son fikrini ve yaklaşımını gösterme özelliği itibarıyla önemlidir. Nizamname ve Program olarak iki kısımdan oluşur ve ilk kısımda partinin yapılanma şekline dair her şey olağanca detay ile anlatılır, ikinci kısım olan parti programında ise Altı Ok olarak nitelendirilen ilkeler, iktisat ve maliye politikaları, sağlık, eğitim, ordu, aile, hukuk, iç siyaset ve dış siyaset gibi konulara dair tüm kabul edilen fikirler açıklanmaktadır. Parti programının anlatıldığı kısımdaki ilk bölümde vatan, millet, idare şekli ve devletin yönetim şekli de açıkça belirtilir. CHF kendisini tanımlarken Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik, İnkılapçı niteliklerini yani Altı Oku tasvir eder. Bu altı ilkesi en öz hali ile tanımlayan programda Halkçılık ise şu şekilde anlatılmıştır:

“İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük esastır. Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 31).”

Sınıf yok iş bölümü var, diye nitelendirdikleri bir kısımda ise sınıfsız bir toplumu *“Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdî ve içtimaî hayat için iş bölümü itibariyle muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telâkki etmek esas prensiplerimizdendir. (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 32)”* diyerek anlatmışlardır. Bu yaklaşım bize yukarıda da bahsettiğimiz şekilde Ziya Gökalp’in yaklaşımı olan solidarizmin etkisini göstermekte olup, bu haliyle halkçılık fikrinin sınıfsız, dayanışmacı, işbirlikçi bir toplum idealize ettiğini söylemek mümkündür. Toplum içinde bir mertebeye varmanın sadece yapılan işle alakalı olduğunu belirten bir yaklaşım vardır. Bunu ise programda şu şekilde açıklamışlardır:

“A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı, D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumî camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimaî intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmiyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 32).”

Kemalist devrimlerin oluşturmaya çalıştığı sistemi tam manasıyla anlamak için Osmanlı dönemi ile bazı farklarına değinmek, konuyu daha anlaşılabilir hale getirecektir. Bu bağlamda Şerif Mardin’in altı temel ayrımına değinmek Kemalizm’in geçmişe dair aldığı farklı pozisyonu anlamlandırmak için gereklidir.

Mardin’in altı ayrımı ele alınınca ilk olarak Osmanlı’nın yönetim şeklinin monarşi olması sebebiyle padişah-tebaa ilişkisine karşın, Kemalizm cumhuriyeti yönetim şekli olarak kabul eder ve yasal çerçevesi belirlenmiş vatandaşlıktan yana uygulamalara gider. İkinci olarak Osmanlı toplumu din, kültür ve yöresel gruplaşmalarla farklılıklar taşıyan mozaik imajı

çizerken, Kemalist ideolojinin oluşturduğu toplum daha milliyetçi ve hatta Türkçü özelliktedir. Üçüncüsü ise Kemalist ideoloji halkın idareye doğrudan katılımını sağlar. Dördüncü fark olarak Osmanlı'da ulema sınıfının devlet yönetimine dair etkisine karşın, Kemalizm'de Batı medeniyetlerinin örnek alındığı, herkesin kendi şahsından şekillenen inanç sistemlerinin hâkim olması gerektiğine yapılan vurgu öne çıkar. Bir diğer farkı iktisat alanında görerek Osmanlı'nın yabancılara verdiği imtiyazlarla kendi iktisadi düzenine hakimiyetini kaybetmesine karşın Kemalizm'de devletin kendi iktisadi düzenine hâkim olup şekillendirme gerekliliğine değinir. Son olarak ise Osmanlı'da Jön Türkler ile şekillenen denge merkezli siyasal yaklaşıma karşın, Kemalist ideolojiyle toplumsal yapının tamamen değiştirilip yeni bir toplumsal düzen kurulması gerekliliği dikkat çeker. (Mardin, 2015, s. 236-237)

Yukarıda bahsi geçen farklara bakıldığında, Mustafa Kemal'in vurgusunu yaptığı, milliyetçi, devletçi, halkçı, halk hükümeti sistemiyle milli iradenin ve bilincin temel alındığı, ortak gayeler etrafında bütünleştirici toplum yapısının hedeflendiği bir devlet yapısı oluşturması Osmanlı siyasal ve toplumsal yapısından ayıran önemli özellikleridir. Ancak vatandaşlık anlayışlarında iki dönemde de etnik kökenlerden bağımsızlık anlayışı mevcuttur ve ortak bir özellik olarak görülebilir. Yani Osmanlı kimliğinden olmak için hanedana itaat etmek yeterli görülürken, Türk vatandaşı olmak Misak-ı Milli içinde yaşıyor olmaya bağlıdır ve ikisi de etnik bir temel ile vatandaş kimliğine sahiplik anlayışından uzaktır.

Mustafa Kemal'in bazı konuşmalarından Halkçılık yaklaşımına dair söylemlerini “*Siyaset-i dâhiliyemizde şiarımız olan halkçılık, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hâkim kılmak esası Teşkilât-ı Esasiye Kanunumuzla tesbit edilmiştir* (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 99).” , “*Halkçılık, nizam-ı içtimaisini sâyine, hukukuna istinadettirmek isteyen bir meslekî içtimaidir* (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 115).” , “*Gelecek senelerdeki icraatımızın cumhuriyet ve halkçılık idaresi altında memlekete yeni saadetler, yeni şerefler kazandıracağına itimadım vardır* (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 199).” cümlelerinden de anlamak mümkündür. Halkçılığın, milletin kendi kaderini tayin etmesi, sınıfsız, meslek zümrelerine bağlı işbirlikçi toplum oluşturmasını isteyen Mustafa Kemal, bu durumun topluma öğretilmesi ihtiyacının da farkında olmuştur. Bu ihtiyaca istinaden yine parti programında ilkelerin aktarılmasına, toplumun eğitilmesine dair yol haritasını çizmiştir. Bu haritada şu noktalar vurgulanmıştır:

“*Talim ve Terbiye esaslarımız:*

A) Maarif siyasetimizde temel taşı, cehlin izalesidir. Maarifimizde hergün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

B) Kuvvetli cumhuriyetçi, milliyetçi ve lâyük vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburî ihtimam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vazife olarak telkin olunur.

C) Fikrî olduğu gibi bedenî inkişafa da ehemmiyet vermek ve bilhassa seciyeyi millî derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

Ç) Terbiye ve tedriste takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektir.

D) Terbiye her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

E) Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebenin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvazişle itina etmekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan vikaye için ciddî bir intizam ve inzibata ve samimî ahlâk telâkkisine alıştırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

F) Fırkamız, vatandaşların, Türkün derin tarihini bilmesine fevkalâde ehemmiyet verir. Bu bilgi Türkün kabiliyet ve kudretini, nefesine itimat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 35-36).”

1931 yılına değin ve hatta sonrası için de geçerliliğini son haliyle koruyacak olan Halkçılık anlayışını yukarıdaki şekliyle ifade ettikten sonra, bu öğretinin topluma öğretilmesi konusunun ehemmiyeti büyüktür. Yukarıda da eğitimin önemine yapılan vurguyla, bu karşılıklı eğitim sürecinde çalışmada Halkevleri faaliyetlerine odaklanılacaktır. Halkevlerinin kuruluşu, yapısı, çalışmaları ve yayın organları Kemalist öğretilerin halka aktarılma şekline dair bir pratik olarak kritik öneme sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HALKEVLERİ VE ÜLKÜ HALK EVLERİ DERGİSİ

Mustafa Kemal'in idealize ettiği toplum yapısına savaş süreci ve sonrası dönemde adım adım yaklaşmış olsa da halka öğretilecek ve halktan öğrenilecek pek çok şey mevcuttur. 1933-1938 yılları dahili de Kemalist inkılapların yerleştiği, Batı ülkelerinde 1929 Ekonomik Buhranı tesiri altında içe kapalı politikaların yaşandığı, devletçiliğin, faşizmin ve korporatizmin yükselişte olduğu bir süreçtir (Dağtaş & Tazegül, 2005, s. 77). Bahsi geçen süreç Türkiye için de her anlamda kritiktir, süreçle baş etmenin en önemli yolu ise toplumun bilinçlendirilip eğitilmesinden geçer. Bu karşılıklı eğitim sürecinin tamamlanmaması bir devlet kuran milli irade devriminin sürdürülebilirliğini tehlikeye atabilme potansiyeli barındırmaktadır. Bu sebeple Halkevlerinin kurulması, faaliyetleri ve yayın organları aracılığı ile yaptıkları çalışmalar, benimsenen tüm ideallerin ve öğretilerin yurdun her yanına ulaşmasına imkân veren bir teşkilatlanma şeklidir. Bu bölümde Halkevlerinin kurulma sürecini, çalışma prensiplerini ve alanlarını, yayın organlarını değerlendirmek amacı bulunur. Çalışma Ülkü Halkevleri Dergisi ile sınırlı olduğundan yine Ülkü'nün detaylı nitelikleri ve farklarına odaklanılacaktır.

3.1. Halk Evlerinin Doğuşu

Halkevlerinin doğuşu Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal bir değişim ve dönüşüm ihtiyacı sonucu doğmuştur. Dönüşüm hedefi barındıran inkılaplar ve politikalar Kemalizm olarak adlandırılmış, zaten 1937 yılında da anayasada tanımlanmıştır (Dağtaş & Tazegül, 2005, s. 78). Kemalist ideolojinin oluşturmaya çalıştığı toplum yapısı tanımında ortak politik oluşum, dil, sınırlar, ırk, köken, tarih ve ahlaki bağlılık bulunmakta olup kısaca sınıfsız ve ortak gaye etrafında birleşebilmiş toplum arzusu vardır (İnan, 1969, s. 22). Öğretilmesi, yayılması, uygulanması beklenen politika ve inkılapları halka aktaracak araçlara bu süreç içinde gereklilik vardır. Halkevlerinin kurulma gayesi Kadri Kaplan'a göre devrimlerin yayılması, yerleştirilmesi ve yaşatılmasıdır (Kaplan, 1974, s. 51). Neşe Gürallar Yeşilkaya'ya göre ise Kemalist ideoloji çerçevesinde halka terbiye vermek maksadıyla oluşturulmuş kurumlardır (Yeşilkaya, 2003, s. 72-75). Halkevlerinin kurulma ihtiyacı Halkevleri Talimatnamesinde şöyle ifade edilmiştir:

“Fırkamız Türk milletini medeniyet saflarında layık olduğu mevkie, yani en yüksek mertebeye çıkaracağı davasındadır. Bu dava bize bugün içinde bulunduğumuz hakiki vaziyeti unutturamaz. Son iki üç asırlık siyasi ve içtimai düşüklük ve gerileme

amillerinin milli hayat yürüyüşüne verdiği ağırlık ve bu müddet içinde başka milletlerin aldığı yol gözümüzün önündedir. Bu manzara bize nasıl çalışmamız lazım geldiğini anlatmaktadır. Devlet, maddi imkan ve vasıtalar dahilinde bütün gayretiyle mümkün olanı yapmaktadır. Fakat en naçiz görünen kuvvet ve mesai unsurlarını dahi ihmal etmeden bütün memleketi yeni bir mücadele ruhu ve ileri yürütücü bir heyecan ile teçhiz etmek mecburiyetindeyiz.” (C.H.P., 1932, s. 14)

Halkevlerine duyulan ihtiyacın önemi yadsınamaz. Ancak halkevlerinin faaliyetlerini anlamlandırmak için, bu faaliyetlerin tetikleyicisi olan tarihi unsurları anlamak ve öğrenmek önem arz eder. Bu sebeple 1908 II. Meşrutiyet dönemine uzanan bir yolculuk gerekir. Daha önce de belirttiğim gibi bu dönem, Osmanlı sınırları içinde farklı fikri akımların ortaya çıktığı zamanlardır. Bu akımlar içinde Türkçülük akımı etkisinde faaliyetler sürdüren aydınlar, fikirlerini yaymak amacıyla bazı girişimler içinde bulunmuşlardır. Türk Ocakları milli varoluşlarını tehlike altında gören bazı Türk aydınları tarafından, Türkleri kurtarmak misyonuyla kurulmuş cemiyettir (Toksoy, 2007, s. 20). Türk Ocakları, sırasıyla Türk Derneği (1908), Türk Yurdu (1911) derneklerinin fikri mirasını taşıyan üçüncü dernektir (Akyüz, 1986, s. 201).

Türk Ocakları'nın kurulmasına dair ilk girişimler, Türkçülüğün yaygın bir düşünce olduğu Askeri Tıbbiye'de başlamıştır, bu okul hem vatanseverlik duygularının yüksek olduğu hem modern eğitim yapmasından dolayı farklı fikirlere dair çalışmaya olanak sağladığı için okullardaki Türk öğrencileri de birleşmek arzusu içine itmiştir (Toksoy, 2007, s. 20). Bu birlik olma ve vatani kurtarma ihtiyacından hareketle Hüseyin Baydur bir mektup hazırlamıştır, ki bu mektup bir beyanname niteliği taşımaktadır, 190 tıp öğrencisinin imzaladığı bu belge 11 Mayıs 1327 (24 Mayıs 1911)'de aydınlara ulaştırılmış ve 20 Haziran 1327 (3 Temmuz 1911) 'de yapılacak olan toplantıya katılımları talep edilmiştir (Akyüz, 1986, s. 201-202). Belirlenen küçük gruplar aracılığı ile müracaat edilen aydınlardan aksi bir tutum görülmemiş ve katılımları sağlanarak toplantı tarihinde kurulmuştur (Toksoy, 2007, s. 22). Bu kuruluş, fiili kuruluş olarak nitelendirilebilir, resmi kuruluş tarihi ise Tanin Gazetesi'nde ilan edilen 12 Mart 1328 (25 Mart 1912)'dir (Yaşar, 2018, s. 39-40).

Derneğin kurucuları Mehmed Emin (Yurdakul), Ahmed Ferit (Tek), Ağaoglu Ahmet ve Askeri Tıbbiyelileri temsilen Fuat Sabit (Ağacık) beyler olarak sıralanır (Sefercioğlu, t.y). Türk Ocakları'nın hala mevcut bulunan resmi internet sitesinde kuruluş tarihçelerini anlattıkları yazıda, ocakların kuruluş amacıyla ilgili şöyle bir açıklama bulunur:

“1912’de yayımlanan Türk Ocağı Esas Nizamnamesi’ne göre, Ocağın amacı, "Akvam-ı İslamiyenin bir rükn-i mühimmi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve i’lasiyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak" idi. Dernek, amacını gerçekleştirmek için "Türk Ocağı adı ile kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertip, kitaplar ve risaleler neşir edecek, mektepler açmaya çalışacak"tı. Türk Ocağının amacına ulaşmağa çalışırken "sırf milli ve içtimai bir vaziyette" kalacağı belirtilmekte, "Asla siyaset ile uğraşmayacak ve hiçbir vakit siyasi fırkalara hadim bulunmayacaktır" denilmekte idi. (Sefercioğlu, t.y)”

Kurulduğu tarihten itibaren Türkçülük anlayışı ile eğitim, yardım, rehberlik gibi pek çok hususta ocağa başvuranlara uzun seneler hizmet veren ocaklar, farklı illerde açtıkları şubelerle nüfuz alanlarını genişletiyorken Kurtuluş Savaşı döneminde bu çalışmalar işgal kuvvetleri hasebiyle sistematiğini yitirse bile aydınlar Mustafa Kemal etrafında, imkânı olanlar bireysel olarak çalışmalar yürütmeye devam etmişlerdir (Toksoy, 2007, s. 22-23). Vatansever aydınların Mustafa Kemal etrafında kümelenmesiyle de milli mücadele cephesi güç kazanmış, bu insanlar milli uyanış meselesinde ön saflarda yer almışlardır (Yaşar, 2018, s. 43-44), Mustafa Kemal *“Türk Cumhuriyetinin inkılâbı ocaklara istinat etmektedir (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 348)”* cümlesiyle de ocakların ve ocaklarda bulunan aydınların büyük tesirine vurgu yapmıştır.

Yine Mustafa Kemal Konya’da yaptığı bir konuşmasında Türk Ocakları’na bakış açısı ve ocaklara yüklediği anlam hakkında görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Bir milletin namuskâr bir mevcudiyet, şayanı hürmet bir mevki sahibi olması için, o milletin yalnız âlim ve mütefennin bulunması kâfi değildir. Her ilmin, her şeyin fevkinde bir hassaya sahip olması lâzımdır ki, o da o milletin muayyen ve müspet bir seciyeye malik bulunmasıdır. Böyle bir seviyeye malik olmıyan fertler ve böyle fertlerden mürekkep milletler hiçbir dakika hakikî bir devlet teşkil edemezler. Böyle milletler birer fesat ocağı olurlar. Benim bildiğime göre memleketimizde çok senelerden beri açılmış ve elan mukaddes ateşlerle yanan, ve alevi her mensup olanın kalb ve vicdanını münevver kılan Türk ocaklarının esas gayesi millete böyle müspet bir seciye vermektir. Türk ocakları milletin harsı üzerinde mühim tesirler yapmalıdır. Zaten bunu yapıyorlar ve daha ziyade yapacaklardır. Biz milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok tekâsül göstermiş bir milletiz. Bunun

zararlarını fazla faaliyetle telâfiye çalışmalıyız. (Atatürk Araştırma Merkezi , 2006, s. 314)”

Ocaklar uzunca zaman Türk toplumuna milli bilinci öğreten, şuurun uyanmasına katkı sağlayan, milli iradenin kaynağı olan halkı ilim ışığında aydınlatmaya çalışan faaliyetleri ile dikkat çekmiş ve kayda değer çalışmalara imza atmıştır. Mustafa Kemal’in yaptığı yurt gezisinde bazı illerde Türk Ocaklarını da ziyaret etmiş ve bu ziyaretlerden sonra nizamnamelerinin üçüncü maddesine gönderme yaparak ocakları Cumhuriyet Halk Fırkası ile çalışmaya davet etmiştir (Akyüz, 1986, s. 114). 1927’de yapılan Türk Ocakları Kurultayında, Türk Ocağı Yasası’nda değişikliğe gidilerek ocaklar, CHF’yle ilişik hale gelmiştir. Bu uygulamaya göre cumhuriyet, milliyet, çağdaş medeniyet ve halkçılık ülkülerinin takipçisi Türk Ocakları, bahsi geçen ülkülerin gerçekleşmesinde uygulayıcı olan CHF’yle siyasette birlikte hareket edecektir (Sefercioğlu, t.y). Ancak Hamdullah Suphi Tanrıöver’in genel başkanlık yaptığı dönemde Türk Ocakları devrimlerin desteklenmesinden ziyade, devrimlere karşı bir duruş sergilemeye başlamış, İtalya’da Mussolini’nin yürüttüğü faşist politikayı Türk ulusçuluğu çerçevesinde Türkiye’ye uygulamak istemiştir (Çeçen, 1990, s. 84). Hele de Serbest Cumhuriyet Fırkasının oluşması, bu oluşumun Ocaklar tarafından desteklenmesi, ocaklara bağlı bazı insanların yeni kurulan fırka içinde yer almaya başlaması, Cumhuriyet Halk Fırkası ve yapmaya çalıştığı yenilikler için ocakların bir tehdit oluşturmaya başladığı anlamına gelmesi şeklinde değerlendirilmiştir (Toksoy, 2007, s. 26-27). Cumhuriyet dönemindeki Türk Ocakları artık eski İttihat ve Terakki’nin ulusçu fikirlerinden sıyrılıp, ulusçuluğu ırkçı bir zemine yerleştiren faşist fikirlere doğru eğilim göstermeye başlamış ve bunların yanı sıra Mustafa Kemal’in devrimlerine karşı duran kişilerin de birleştiği bir merkez olma görevini üstlenmiş halde görülmektedir (Çeçen, 1990, s. 84-86).

Yapılan reformların sekteye uğraması hakkında endişeleri olan Mustafa Kemal 24 Mart 1931 tarihinde bir demeç yayınlarak, Türk Ocakları hakkındaki kararını halka beyan eder, bu beyan için Çankaya Köşkü’nde bir toplantı yapılır ve toplantı sonrasında Ruşen Eşref Ünaydın aracılığı ile halka ithafen şu yazı yayınlanır:

“Milletlerin tarihinde bazı devrimler vardır ki, muayyen maksatlara erişebilmek için maddi ve manevi ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamette sevk etmek lazımdır. Memleketin ve inkılabın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı masunyeti için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır. Teessüsü tarihinden beri ilmi sahada

halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri sebkemiş olan Türk Ocakları'nın aynı esasları sisyasi ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren fırkamla ve bütün manası ile yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm. Bu kararım ise milli müessese hakkında duyduğum itimad ve emniyetin ifadesidir. Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidirler (Tuncer, Hacaloğlu, & Memişoğlu, 1998, s. 363).”

Bu demeçten anlaşılacağı üzere, devrimlerin uygulanması yolunda ülkelerin uygulayıcılığının tek elde olması gerektiği fikri vurgulanmıştır. Bu vurgu Ocakların kapanmasına giden yoldaki ilk basamaktır. 10 Nisan 1931’de Türk Ocakları Olağanüstü Kurultayı yapılmak maksadıyla Ankara’daki Genel Merkez binasında toplanılmış (Sefercioğlu, t.y), Cumhuriyet Halk Fırkasının önde gelen isimlerinin de katılımıyla kurultay gerçekleştirilmiş ve alınan kararlarla ocakların tüzel kişiliği son bulmuş olup tüm mal varlığı da fırkaya devredilmiştir (Toksoy, 2007, s. 26).

Türk Ocakları’nın kapanmasının ardından, halka devrimlerin ve inkılapların benimsetilmesi için çalışan, halkın ve aydınların bir araya gelebileceği, karşılıklı eğitim ve öğretimin sürebileceği bir oluşum eksikliği ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal halkın eğitilmesine, devrimlerin içselleştirilmesine, her bir ferdin kendini geliştirmek zorunluluğuna hep vurgu yapmıştır. Bu bağlamda ise Mustafa Kemal faaliyetlerini sürdürebileceği, aynı zamanda Cumhuriyet Halk Fırkası ile de fikri zeminde çatışmaya giremeyecek olan bir kuruluş oluşturmak istemiş ve bu konuda araştırmalar yapmış, Mustafa Kemal ile beraber aydınlar da halk ve aydın buluşmalarının sağlanabilmesi için nasıl bir yola girilmeli içeriğindeki sorunlar üzerine düşünmüşlerdir (Toksoy, 2007, s. 29-30).

Bu noktada dikkatleri üzerine çekmeyi başarmış, Avrupa’dan halk bilimleri üzerine çalışmalar yaptıktan sonra henüz ülkesine dönmüş, bir Türk gencinin Ankara Radyosu’ndaki yaptığı konuşma bazı uygulamaların rehberi niteliğinde olmuştur, Vildan Aşır Savaşır isimli genç, Çekoslovakya’da uygulanan *Sokol*²⁸ adlı ‘halkın evi’ anlamına gelen oluşumları derinlemesine anlattıktan sonra, bu halkın evlerinin Türkiye’de neden örgütlenemeyeceğine

---

²⁸ Çekoslovakya’da Çekler ve Slovakların ulusal devlet kurma idealleri ile örgütlenen ulusal kültür merkezleri (Çeçen, 1990, s. 91).

dair bir soru ile programını bitirmiştir (Arıkan, 1999, s. 267-268). Radyo konuşmasından sonra Mustafa Kemal, Vildan Aşır'ı köşkten arayıp fikirleri için tebrik ederken, bazı oluşumlara dair çalışmalarına hazırlıklı olmasını da söylemiştir (Çeçen, 1990, s. 92). Vildan Aşır'ın konuşması çözüm arayışı üzerinde düşünen aydınları da elbette etkilemiştir. Özellikle Türk Ocakları'nın değişiminden etkilenen ve yeni bir tehlikeye mahal vermek istemeyen Hasan Cemil Çambel, Ahmet Rana Tarhan, Emir Erişirgil, Halil Fikret Kanad, Avni Başman, İhsan Sungu gibi aydınlar yaptıkları toplantılar ile konuyu derinlemesine görüşüyorlarken öte yandan o zamanın Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip, haberdar olduğu bu toplantıları resmi bir zemine oturtturarak aydınları Türk Ocağı binasında toplanmaya davet etmiştir (Savaşır, 1977, s. 26). Toplantıya davet edilen isimlerden bazıları Şevket Süreyya Aydemir, Hasan Cemil Çambel, Recep Peker, Cevdet Nasuhi, Vildan Aşır Savaşır, İsmail Hüsrev, Ziya Cevher Etili, Sadi Irmak, Münir Hayri Egeli, Behçet Kemal Çağlar, Hamit Zübeyir Koşar gibi dönemin eğitimci ve aydınlarından bir gruptur (Savaşır, 1977, s. 26) (Toksoy, 2007, s. 30). Yapılan görüşmeler sonrasında Mustafa Kemal'in yönlendirmeleri kapsamında bir açılış konuşması yapan Galip, kurulması hedeflenen halkevlerinin hazırlıklarının bu komisyonca yapılacağını bildirmiştir (Savaşır, 1977, s. 27). Komisyon üstlendiği görev bağlamında çalışmalarını yürütmüş, Türk Ocakları'nın kapatılmasından yaklaşık on ay sonra hazırlıkları tamamlanmış bir oluşum olarak Halkevleri, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın büyük kongresinde kabul edilmek için uygun hale gelmiştir. 10-18 Mayıs 1931 tarihinde gerçekleştirilen CHF 3. büyük kongresinde kuruluşu partice kabul edilmiştir (Arıkan, 1999, s. 268) ve bu kongreden sonra yayınlanan parti programında eğitim faaliyetlerinin önemi, yolları, yöntemi ve konuları 5. ve 6. kısımlarda detaylıca verilmiştir (Cumhuriyet Halk Fırkası, 1931, s. 35-38).

1 Ocak 1932 tarihinde 14 ilde kurulması kararlaştırılan halkevleri için bir yazı hazırlanmıştır ve bu yazı 19 Şubat 1932 günü için gidilecek uygulamaları detaylıca aktaracak vaziyette vilayet idari merkezlerine gönderilmiştir. Bu hazırlık sürecinin ardından eski Türk Ocağı binasında Halkevlerinin açılışı yapılmıştır ve bu açılış naklen Ankara Radyosu aracılığıyla tüm yurda ulaştırılmıştır (Çeçen, 1990, s. 94-95). Açılış konuşmasını Recep Peker yapmış olup, onun konuşması açılış gayelerini şöyle özetlemektedir:

“... çatıları altında bütün Türk vatandaşlarını toplamağa ve itinalı bir kültür çalışması içinde milli birliği yükseltmeye azmetmiş bulunuyoruz... Bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan

sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır (Hakimiyet-i Milliye, 1932, s. 6-7).”

Açılışının ardından Halkevlerinin teşkilatlanma şekli, açılabilme koşulları, çalışma alanlarına dair detaylı prosedür ‘Cumhuriyet Halk Partisi’nin Tarihçesi, Prensipleri ve Halkevlerinin Çalışmaları’ isimli belgede tüm detayları ile parti tarafından ilan edilmiştir. Ülkenin her noktasına erişmek gayesinde olan halkevleri, zamanla koşulların sağlanabildiği her noktada açılmış ve evlerden faydalanan insanların sayısı da sürekli artmıştır (Yaşar, 2018, s. 52).

Tüm bu bilgilerden sonra halkevlerinin kurulma amaçlarını ve yürüttükleri çalışmalardan beklenen sonuçları Nurhan Karadağ’ın yaptığı sınıflandırma ile toparlayabiliriz. Karadağ’ın belirttiği maddeler şunlardır:

- “a) Halk ile aydın arasında bilgi-deney alışverişi,*
- b) Köylüyü layık olduğu düzeye çıkarma,*
- c) Meslekler, seviyeler, sınıflar arası etkileşim,*
- d) Ülkü birliği sağlamak,*
- e) Çalışkanlık, fedakarlık, karşılıklı yardım, millet için çalışma gibi konularda kişinin fazilet ve ahlak değerlerinin yükselmesi,*
- f) Batı bilgisi ve uygarlığı ışığında ulusal kültür, sanat ve yaşama geçme,*
- g) Çağdaş uygarlığa varmak için halk gücünü örgütlemek,*
- h) Ülkeyi ve insanı manevi değerlerle tanıma,*
- i) Rejime karşı fesatla savaşma,*
- j) Ulusun kendi kendini tanıması,*
- k) Kemalist gençliğin yetişmesi,*
- l) Kişinin teklikten ve aylaklıktan kurtulması,*
- m) Etkin ve aktif katılan halk yaratma (Karadağ, 1988, s. 66).”*

Halkevlerinin tamamına örnek teşkil eden, bir genel merkez olmamasına rağmen böyle bir vasıfla çalışan Ankara Halkevleri uygulamaları önem taşımaktadır. Ankara’nın bir genel

merkez olarak anlaşılmaması gerektiğini ‘CHP Halkevleri ve Halkodaları’ adlı eserlerinden de anlamak mümkündür (C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942, 1943, s. 3). Ankara Halkevleri Cumhuriyet rejiminin ulusal bir kültür yuvası görevini üstlenmiş ve pek çok faaliyete imza atmıştır (Yaşar, 2018, s. 106). Ankara Halkevlerinin teşkilatlanma şeklini açıklarsak neden bir genel merkez algısına sahip olduğunu anlayabilmek mümkün olacaktır.

Halkevleri partiye doğrudan bağlı olduğu için tüzel bir kişiliği olmayıp, yasal olarak ihtiyaç duyulan genel merkez görevini fiilen Ankara Halkevleri üstlenmektedir. Halkevlerinin açılması ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin genel merkezinde Halkevleri Bürosu oluşturulmuştur ve alınan her karar bu büro tarafından halkevlerine ulaştırılmıştır (Toksoy, 2007, s. 37). Halkevleri bir ideoloji üretme noktasından ziyade, hali hazırda bulunan ideolojiyi halka ulaştırma amacına hizmet etmektedir (Oral, 2016, s. 111).

Halkevleri yayın organları aracılığıyla, yaptıkları çalışmaları ve bölgesel sorunları halka ulaştırmaktadır. Halkevlerinin neşriyat şubeleri bu yönde çalışmalar yürütmektedir. Ankara Halkevleri bu yöndeki çalışmalarını Ülkü Dergisi üzerinden yapmaktadır. Çalışmanın asıl odaklandığı nokta halkevlerinin yürüttüğü dergi yayınlama yönündeki çalışmaları olacaktır. Her halkevi kendine ait dergi çıkarabilme yetkisine sahiptir. Bu çalışmaların yine önderi niteliğinde olan Ankara Halkevlerinin yayınlamaya başladığı Ülkü Halkevleri Dergisi çalışmanın temel analiz kaynağıdır. Ülkü de yine bağlı olduğu Ankara Halkevi gibi bulunduğu kulvarda öncü niteliği taşımaktadır. Ülkü’nün ortaya çıkışını anlamak ve amaçlarına değinmek çalışmaya derinlik katacaktır.

3.2. Ülkü Halkevleri Dergisi’nin Ortaya Çıkışı ve Gayesi

Ankara Halkevlerinin yayın organı olarak Ülkü Halkevleri Mecmuası karşımıza çıkar. Ülkü’nün ortaya çıkışı, yayınlama amaçları, dergiye yüklenen anlam, derginin önemini kavramak için oldukça önemli konulardır. Bu sebeptendir ki Ülkü’ye giden yolu, Ülkü’nün çıkışına sebep olan basamakları adım adım anlamak gerekir.

Türk İnkılabının gerçekleştirilmesinin ardından, bu yenilikleri halka aktaracak ve yer etmesini sağlayacak girişimler gerekli görülmüştür. Halkevleri bu girişimlerden bir tanesi olmuştur. Gerçekleştirilen inkılabın detaylıca incelenmesi, araştırılması ve anlaşılması, dönemin aydınları, eğitimcileri ve yazarları için önemli yayın konusu olmuştur (Toksoy, 2007, s. 336). Bu yayın yapan, aynı zamanda halkevlerinde halkla beraber inkılabları ele alan kesimin

ortak sesle konuşması gerekmektedir, bu nedenledir ki Ülkü bu boşluğu doldurmak için çıkarılmıştır. Zaten Ülkü'nün amaçları ve yazıların özelliklerine dair detaylı açıklamalar ilk sayısının son sayfalarında yer alan üç imzasız yazıda ifade edilir. Bu üç yazının başlıkları “Okuyanlarımızla Konuşma²⁹, Ülkü'nün Yazı Bölümleri³⁰, Yazıların Umumi ve Müşterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica³¹” şeklinde olup, pek çok nitelik bu yazılarda detaylıca anlatılmıştır. Ülkü'de yazıları mevcut bulunacak yazarlardan beklenti ise sade bir dil kullanılması, anlaşılabilir olması, inkılapçılık, halkçılık, halk rehberliği, memleket sevgisi, ümit ve neşe aşılması, dayanışmayı örgütleyen eserlerin kaleme alınması olarak sıralanabilir (Dağtaş & Tazegül, 2005, s. 82). Ülkü'de yazılacak yazılara dair genel sınıflandırma ise edebiyat ve dil, güzel sanatlar, tarih, içtimaiyat ve felsefe, iktisat ve ziraat, halk terbiyesi, yurt koruma, kadınlık, fen, halk sağlığı ve nüfus, spor-oyun ve eğlence, köycülük, bibliyografi, halkevleri haberleri, haberler ve teklifler şeklinde yapılmıştır (Ülkü'nün Yazı Bölümleri, 1933, s. 89).

Ülkü ilk olarak Şubat 1933'te yani halkevlerinin kuruluş yıl dönümünde çıkmıştır ve Ağustos 1950'ye kadar yayın hayatına devam etmiştir. (Katrığ, 2019, s. 4) Dergi Ankara Halkevlerine bağlı olarak yayınlanmaya başlamıştır (Katrığ, 2019, s. 4) ve yönetiminden sorumlu olan mercii ise Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği olmuştur (Toksoy, 2007, s. 340). İlk 29 sayısında Ülkü Halkevleri Mecmuası adıyla yayın hayatına devam ederken, 29. sayısında dilde sadeleşme hareketine bağlı kalarak Ülkü Halkevleri Dergisi adıyla yayınlanmaya devam etmiştir (Tercüman, 2006, s. 565). Ülkü dergisinin amaçlarına dair açıklamayı ilk ağızdan Recep Peker, ilk sayıda “Ülkü Niçin Çıkıyor?” adlı makalede derinlemesine anlatmıştır (Peker, Ülkü Niçin Çıkıyor, 1933, s. 1).

Türkiye uzun soluklu düşünce dergilerine pek fazla sahip olamamıştır, var olan dergiler ise bir kurum desteğinden uzak, bireysel gayretlere bağlı olarak ayakta kalabilmiştir. Bu eksiği saptayan devlet 1930'lu yıllarda yayıncılık adına iki önemli girişim yaparak ilk olarak Ülkü'yü ardından da Yurt Gazetesini 29 Ekim 1933'te yayın hayatına dahil etmiştir. Ülkü aydınlardan, Yurt Gazetesi ise köylülerden oluşan bir hedef kitleye hitap etmiştir. (Oral, 2016, s. 120-122)

---

²⁹ (Okuyanlarımızla Konuşma, 1933, s. 88-89) Ülkü, 1933, c.1, s.1

³⁰ (Ülkü'nün Yazı Bölümleri, 1933, s. 90-93) Ülkü, 1933, c.1, s.1

³¹ (Yazıların Umumi ve Müşterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica, 1933) Ülkü, 1933, c.1, s.1

Aydınlara hitap etmesine dair mesajları Recep Peker yazısında şöyle ifade eder:

“İleri gidişin hızı, yolcuların ne için ve nereye gittiklerini bilmelerine bağlıdır. Bir ileri gidişte, kazanılacak mesafe ne kadar uzun, yenilecek zorluklar ne kadar çetin olursa bu bilgi şartı o kadar büyük ehemmiyet alır. ... İnsanları bilgi birliği, düşünüş birliği toplar. ... ÜLKÜ, bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... ... Bugünkü Türk münevverlerini, kendi cemiyetlerini aydınlatacak, yükseltecek, kuvvetlendirecek tek tek olmaktan kurtarıp kütleleştirecek hizmet için Halkevlerine çağırıyoruz. Halkevlerinin kürsüleri yanında ÜLKÜ’ nün sütunlarını da onların emrine açık bulunduruyoruz (Peker, Ülkü Niçin Çıkıyor, 1933, s. 1-2).”

Yukarıda yer alan satırlardan hareketle denilebilir ki, Ülkü ortak bir ideoloji etrafında aydınları toplamak gayesi güden, bu uğurda çalışmalar yapması için aydınları bünyesine davet eden, dağınık fikirlerin yalnızlığındansa ortak fikirlerin gücüne önem veren imajıyla dikkat çeker. Fikir, düşünce ve yaklaşım birliği, olası problemler için gidilecek uygulamalar ve benimsenecek davranışlar adına ortak rotanın oluşturulmasına yardımcı olacaktır. Bu ortak rotanın güçlü şekilde oluşturulması ise ikilemlere mâni olarak devrimlerin uygulanmasında ve bunların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında kritik role sahiptir. Ülkü tüm bu amaçların derlenmiş olduğu yayındır. Aydınların, aydınlara düşüncelerini iletebildiği bir kürsü olarak tasvir edilir (Oral, 2006, s. 72). Zaten Türk modernleşmesi yukarıdan aşağı şekilde bir grup elit tarafından gerçekleştirilmiştir (Dağtaş & Tazegül, 2005, s. 78). Bu yolla modernleştirme ve devrimlerle bir medeniyet oluşturma yoluna gidilmesi ise aydınların da sürekli gelişmesine, fikirlerini belirtmesine, bildiklerini yurdun her yanına ulaştırmasına muhtaçtır. Yaşanan bu dönüşüm sürecine bir medeniyet projesi nitelmesi yapılabilir (Göle, 2010, s. 72-73).

Ülkü’nün bir yaşına girdiği 1934 Şubat sayısında aydınların dergisi olma meselesini şöyle ele aldığını görürüz:

“ ... ÜLKÜ yeni okumak öğrenenlerin değil, kültür işlerinde halka rehberlik edeceklerin mecmuasıdır; bu itibarla umumiytle anlaşıldığı manada halkın okuyacağı bir mecmua değildir. Bütün Halkevlerinin, yani Halkevlerinde toplanan halk rehberlerinin mecmuası olmağı şiar edinmiştir (Ülkü Bir Yaşını Bitirirken, 1934, s. 469).”

Bu satırlardan hareketle Ülkü'yü diğer halkevleri dergilerinden ayıran en önemli özelliğinin hitap ettiği hedef kitle olduğu söylenebilir. Bu özelliği ile Ülkü ve dergiyi şekillendirenler Kemalist ideolojinin aktarımında ve öğretilmesinde birincil kaynak niteliği taşıyor demekte bir sakınca yoktur. Halkevleri mevcut bulunduğu süre boyunca 70'i aşkın dergi çıkarmıştır (Çaycı, 2002, s. 237). Halkevi dergilerinin yayın faaliyetlerini sürdürmesine dair belirli prensipler Halkevleri Çalışma Talimatnamesi üzerinden tebliğ edilmiştir (Toksoy, 2007, s. 353-354). Bu dergilerden pek çoğunun çalışmaları ve yaptıkları yayınlarda Ülkü bir model olurken, aynı zamanda Ülkü'nün son sayfalarında yer alan kısımda, diğer halkevi dergilerine yönelik tebrik ve tavsiyeler de yer alır. Olumlu-olumsuz eleştirilerin yer verildiği bölümün mahiyeti, fikir birliğinin sağlanması, yayın birliğinin sağlanması, motivasyonun artırılması adına önemli bir değere sahiptir. Sadece halkevi dergilerine değil, bağımsız dergilere yönelik eleştiriler de bu kısımlarda görülebilir. Bir rehber olma yönüyle de yine Ülkü'nün farkı bir kez daha görülmektedir. Bu bağlamda ise halkevlerinin yaptıkları faaliyetlere dikkat çekmek ve bunları halka tanıtmak isteyen Ülkü yöneticileri, "*Halkevleri Neşriyat Bibliyografyası*" hazırlatarak dergide ek olarak yayınlamışlardır (Baltacıoğlu, 1950, s. 60).

Ülkü yayın hayatına üç ayrı döneme ayrılan şekilde devam etmiştir. İlk seri Şubat 1933-Ağustos 1941 arasında 102, ikinci seri Aralık 1941-Aralık 1946 arasında 126 ve üçüncü seri Ocak 1947- Ağustos 1950 arasında 44 sayı halinde yayın hayatında yerini almıştır (Toksoy, 2007, s. 349). 1933-1950 tarihleri arasında Ankara Halkevleri toplamda 272 sayı çıkarmıştır. Ülkü'nün üç ayrı seri halinde yayınlanan çalışmalarına bakıldığında zaman ilk seride araştırma yönüyle ön plana çıkan, ikinci ve üçüncü seride edebiyat, sanat ve folklor çalışmaları ile dikkat çeken kültür sanat dergisi halini almıştır (Bayraktar, 1981, s. 113). Ülkü dergisinin bu bağlamda ilk serisi olarak kabul edilen dönemdeki 102 sayı, diğer iki seriye kıyasla daha eğitici, araştırmacı, ilham verici bir içerik taşıyor demekte herhangi bir sakınca yoktur. Ülkü yayın hayatı boyunca aydın kesimi teşvik ve motive ederken, aydınlar üzerinden dolaylı olarak halk eğitiminin sağlanması amacını taşımıştır (Oral, 2016, s. 139). Ülkü bütün ülkeye ait meseleleri ele almasıyla, ülke geneli aydınlara hitap etmesiyle, diğer halkevi dergilerine kıyasla daha kapsayıcı olmuştur çünkü diğer halkevi dergileri mahalli sorunlar ve meseleler üzerinden yazılar yayınlamış olup bazıları sürekliliğini koruyamayıp kapanmıştır (Toksoy, 2007, s. 343). Ülkü bir aydın kuşağı yetiştiren ve bazı yeni aydınların ilk yazılarına ev sahipliğini yapan okul fonksiyonu üstlenmiştir (Oral, 2006, s. 67).

1933-1938 yılları arasında yayınlanan sayıları içinden Mustafa Kemal'in de etkisinin açıkça hissedildiği, O'nun hayatta olduğu süre boyunca dergide anlatılan Halkçılık öğretisi üzerinde durulacaktır. Değişik boyutları ile Kemalist halkçılığı anlamak ve açıklamak gayesi ile dergiler detaylıca sonraki bölümde irdelenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ÜLKÜ DERGİSİNDE HALKÇILIK ÖĞRETİSİ

Ülkü taşıdığı özellikler ve hitap ettiği kitle bakımından öncü bir yayın niteliği taşımaktadır. Ülkü Dergisi Halkçılık fikri üzerinden farklı yazarlarca kaleme alınmış eserlere ev sahipliği yapar. Ülkü üzerinden fikirlerini beyan etmek gayesinde olan dönem aydınlarının Halkçılık öğretisinin anlaşılmasına çalışıldığı bu bölümde, öncelikle Halkçılık fikrinin doğrudan doğruya tanımlarının dergi içinde ne şekilde verildiğine dair örneklemeler yapılacaktır. Ardından Halkçılık ile bağdaşan ve bunu yerleştirmeye çalıştıkları fikirlere dair örnekler değerlendirilecektir. Şubat 1933- Aralık 1938 tarihleri arasındaki toplam 70 sayı içinden 44 farklı çalışmadan derlenen bu bölüm, Ülkü'nün 20 farklı yazarı tarafından kaleme alınmıştır. Bu aydınların yazıları ve dönemin önde gelenlerinin yaptıkları konuşmaların da derlendiği çalışmalar Ülkü'de Halkçılık öğretisini anlamlandırmak için kritik bir rehberdir . İlk olarak dergide anlatılmaya çalışılan Halkçılık anlayışını dergi camiasından insanların ağzından doğrudan ele almak gerekir.

4.1. Ülkü'de Halkçılık Nasıl Kavramsallaştırılmış ve Tanımlanmıştır?

“... Cumhuriyetçilik, halkçılık, milliyetçilik, devletçilik, laiklik. Bu beş esası bir tekinde hulasa etmek istiyorsak üzerinde duracağımız kelime ‘halkçılık’ olacaktır (Kemal N. , Halkçılık, 1933, s. 187).” İnkılapları ve yeni Türkiye’yi anlamak için üzerinde durulması gereken en özet kavram Halkçılık olmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde olduğu gibi burada da Halkçılığı tam manasıyla anlamak için öncelikle halkın neyi ifade ettiğini bilmek gerekir.

“Halkçılığın manasını araştırmadan evel ‘halk’ ne demektir onu kararlaştıralım. Halk, bir memleketin hudutları içinde, memleketin en umumi kültürüyle birbirine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük ekseryiet, büyük orta tabakadır. Beşeriyetin belki en eski devirlerinden beri cemiyetler üç başlıca sınıfa, tabakaya, ayrılmıştır: Yüksek, orta, aşağı. ... Orta, kelimenin kısmen ifade ettiği gibi, iki ucun arasındaki aşağı yukarı müşterek vasıfları olan büyük ortadır. ... Türkiye’de halk dediğimiz zaman kastettiğimiz şey on milyon Türk köylümüz oluyor (Kemal N. , Halkçılık, 1933, s. 185-186).”

Nusret Kemal Ülkü’de halkı bu şekilde tanımlamıştır. 1927 yılında yapılmış olan genel nüfus sayımı verilerine göre, 6.563.879 erkek nüfusu ve 7.084.391 kadın nüfusu olmak üzere toplam 13.648.270 vatandaş bulunmaktadır (Başvekalet İstatistik Genel Direktörlüğü, 1935, s. 4). Yine aynı yıl yapılan sayımdan elde edilen verilere göre nüfusun 3.301.046’sı şehir

merkezleri ve kasabalarda ikamet etmektedir (Başvekalet İstatistik Genel Direktörlüğü, 1935, s. 14). Elbette Köymen'in makalesini yazdığı tarihlerde nüfusta farklılıklar olsa da bahsettiği gibi on milyon köylü nüfusu Türkiye'de halk olarak kastedilen kesim olarak değerlendirilmiştir. Peki Türkiye'de Halkçılık nedir?

“Türk inkılabının üzerine aldığı en büyük vazife muhakkak ki ‘Halkçılık’tır. Halkçılık bir anlayış ve ülküdür. Anlayış olarak halkçılık şu demektir: Vatandaşlar arasında fertlerin veya zümrelerin fertler ve kümeler üzerinde herhangi bir şekilde tahakkümüne meydan verecek irsî veya kısıbî farklar tanımamak, devlet eliyle yapılan bütün işlerde bütün vatandaşları eş tutmak. ... Binaenaleyh, bir vakıa olmaktan ziyade bir prensip ve ülkü olan halkçılık bize şu yakın hedefleri gösterir: Millet içinde en umumi ve geniş müşterek vasıflar itibariyle en büyük kümeyi teşkil eden tabakayı ‘halk’ olarak, yeni cemiyet ölçüsü ve temeli olarak ele almak ve bu tabakayı manen ve maddeten yükselterek ve adetçe arttırarak memlekette tam manasiyle hakim kılmak, ve bu tabakanın altında ve üstünde bulunan zümreleri tasfiye işine başlıyarak bir halk milleti kurmak ülküsüne doğru yürümek (Kemal N. , İnkılap İdeolojisinde Halkçılık, 1934, s. 41).”

Yine Nusret Kemal'in halk vurgusunu yaparak Halkçılığın ne olduğunu ifade etmek gayesiyle yazdığı makalesinden bir kesit yukarıda verilmiştir. Buna göre halkçılığın daha öncede değinilen kalabalık orta sınıf etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür. Alt ve üst sınıf olarak addedilen insanların, orta sınıf potasında eritilerek, farkların olmadığı, zümreleşmenin ortadan kaldırıldığı bir halkçılık anlayışı mevcuttur. Yine bu bağlamda devlet ve hukuk önünde eşitlik, soysal bağlara dayanan ayrışmaya karşı duruş ve hiçbir bireyin ya da grubun diğeri üzerinde herhangi bir söz hakkının olmadığı millet sistemi vurgusu göze çarpmaktadır.

Recep Peker partide yaptığı bir konuşmasında ise Halkçılığı şöyle anlatır:

“Biz halkçıyız. Bizim halkçılığımız bizim anladığımız manadadır. Başka birçok yerlerde de popüler, popülist gibi adlar taşıyan halkçılık davasında birçok partiler vardır. Fakat bizim önemli bir vasfımız olan onlarınki gibi bir klişeden ibaret değildir. Biz her yurddaşın elini yurddaş olarak sıkarken, beraber çalışırken, onda saygı ile tanımaya değer vasıflar görür ve her vatandaşı müsavi haklı, müsavi şerefli insan olarak tanır ve imtiyaz davasında bulunmayan yurddaşlar kitesini halktan ve halkçı olarak tanırız (Partinin Yeni Programı İçin Kurultayda Recep Pekerin Söylevi, 1935, s. 249).”

Parti programında yapılan bu konuşma üzerinden Halkçılığı anlamak için kilit noktalara değinmek için kesinlikle, sınıfsız ve iş birliği bir halk idealize edildiğini görmek mümkündür. Sınıfsız bir toplum hedefi taşıyan Halkçılık açıklamasını başka bir makalede şöyle görürüz:

“Fakat kainatin en büyük sırları karşısında yılmayan insan ‘bir insan cemiyetini, dizginlerini hiçbir fert veya zümrenin eline vermeden, kendi kendine doğrudan doğruya idare etmesi’ ülküsüne inan ve cesaretle yürüyecektir. İleri manasından ‘halkçılık’ bu demektir (Kemal N. , İnkılap İdeolojisinde Halkçılık, 1934, s. 42).”

Halkçılığın izahını sözel olarak yapmanın yanı sıra, hayata, topluma indirmek ve uygulamalar alanında görmek gereklidir. Bu anlamda Halkçı olduğunu ifade eden devletin uygulamalarına da değinmek önemlidir. Bu bağlamda devlete ve topluma düşen vazifeyi Nusret Kemal şöyle açıklar:

“... ‘halkçılık’ tabirini de ikiye bölmeli: Devlet halkçılığı, cemiyet halkçılığı, ve halkçılığı bu iki bakımdan tahlil etmeliyiz. Cumhuriyetçi bir rejimde devlet halkçılığının esasını halkın memleketin umumi idaresini eline alması gayesi teşkil eder. ... Devlet halkçılığının başka bir vazifesi de, kendi kendini idare etme seviyesine varıncıya ve bu yolda teşkilatlanıncıya kadar, halkın koruyucusu olmaktır. ... Halkın ruhi vasıflarını yükseltmek için devletin başvurması lazım diğer bir tedbir de sıhhat, fert ve halk sıhhati, meselesidir. ... Devletin bu çok geniş ve güç halkçılık işinde en büyük yardımı cemiyetten beklemesi tabii ve görmesi zaruridir. Cemiyet halkçılığı burada başlar (Kemal N. , Halkçılık, 1933, s. 187-189).”

Cemiyet ve Devlet Halkçılığı olarak iki ayrı şekilde açıklama yapan Kemal, devlete ve cemiyete düşen rollerin halkçılığın yerleşmesi adına önemine de vurgu yapar. Halkçı bir devletin sunması gereken olanaklar ve yapması gereken girişimleri anlatırken, öte yandan bu koşulların sağlanması için de devlet ve cemiyetin bir arada olması gerektiğine değinir. Cemiyetin halkçı olma hali de bu iş birliğinin sağlanması noktasında başlar. Keza dönemin hukuk profesörü Şevket Mehmedali bu rolleri şöyle açıklar:

“... Türk inkılabı, halkçılık, milliyetçilik ve devletçilik temelleri üzerinde laik ve inkılapçı bir cumhuriyet esası kurmuştur. Halkçılık prensipleriyle ferdin hürriyet ve refahını düşünen Mustafa Kemal inkılabı milliyetçilik ve devletçilik prensipleri ile de fert ve camia menfaatlarını telif yolunu bulmuştur (Mehmedali, 1934, s. 26).”

Türk inkılapları üzerine inşa edilen yeni Türkiye için *“Halkçılık ve köycülük yarının yeni ve büyük medeniyetine varmak için Türk inkılabının bulduğu yeni bir yoldur (Köymen,*

Canlı Söz, 1936, s. 87).” açıklaması kavramın değerini bir kez daha anlamaya yardımcı olur. Elbette inkılapların yapılması, bir devletin kurulması, bu halin sürdürülür olduğu anlamına gelmemektedir. Bu kapsamda ise fikirleri, uygulamaları yerleştirmek ve kökleştirmek işi gerekir.

“Birinci inkılap hamlesinde muvaffak olan Türk inkılabı büyük işinin ikinci bölümünde de muvaffak olmak için aynı irade ve ülkü kuvvetiyle yürüyecektir. Bu ikinci bölüm halkçılığın memlekette tam bir muveffakiyete doğru yürümesi, yayılması ve kökleşmesidir (Kemal N. , İnkılap İdeolojisinde Halkçılık, 1934, s. 43).”

Nusret Kemal bu kökleşme ihtiyacını yukarıdaki gibi anlatır ve görülür ki ona göre inkılapların geçirdiği iki aşama vardır: Birincisi inkılapların gerçekleşmesi ve yürürlüğe girmesi ikincisi ile toplumda yer edinmesidir. Elbette kökleşmenin sağlanması için yapılması gerekenler vardır ve bu yoldaki fikir birliğinin önemine Osman Halit Ülkü’de şöyle değinir:

“Halkçılık prensipleri bugün cumhuriyet için üzerinde münakaşa edilen bir mesele olmaktan ziyade en acil ve mübrem şekilde halli icabeden bir devlet meselesi ve devlet teşkilatımızın her an göz önünde bulunduracakları bir inkılap davasıdır (Halit, 1933, s. 292).”

Bahsi geçen kökleşmenin sağlanması için yurdun her bir bireyinin yapması gereken işler, alması gereken sorumluluklar vardır. Bu kökleşme adımlarından biri de Ülkü’de Medeni Kanun³², un kabul edilmesidir. Kanun hakkında Ülkü’de değinilen kritik düşünceler şöyle ifade edilir:

“İçtimai hürriyetle, halkçılık ve devletçilik umdelerini kabul etmiş oluyoruz. Halkçılık cemiyet içinde sınıfları kaldırıyor, halkı yükseltiyor, dahilen ve haricen memleketimizin imtiyaz sahibi zümrelerini ve fertlerini tanımıyor, aile münasebetlerini yeni esaslara bağlıyor ve yeni medeni bir hukuk kabul ediyor (Saffet, 1933, s. 106).”

Pek tabii inkılapların özellikle halkçılığın yerleşmesi için önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi eğitime yapılan vurgu Ülkü’de de karşımıza çıkar. Zaten Ülkü kendi varlığı itibariyle, partiye bağlı olarak çalışan halkevlerinin yayın organı sıfatıyla, eğitimle

---

³² Resmi Gazete, 04.04.1926

ilişkilendirilmesi mümkün bir dergidir. Halkevlerinde yaptığı konuşmada halkevlerine ve ülkenin aydınlarına hitap eden Şükrü Kaya, halkçılığın kökleşmesine dair şu vurguları yapar:

“Türk inkılapçıları ve münevverleri halk içinden yetişmiş ve halk içinde kalmış halk adamları ve halk çocuklarıdır. Halkın ihtiyacını, memleketin duygusunu halk kütlesi içinde yaşayanlar bilir. Bizim halkçılığımız ne insani bir hissin şefkat ve merhameti ne de bir görenek ve heves icabıdır. Zaten biz türklerde zümre, cemaat, sınıf farkı yoktur. Hepimiz büyük kütlenin bir vazifesini almış adamlarıdır. Bir çiftçi, bir işçi, bir doktor, bir hekim, bir sanatkâr, bir meb’us, bir vekil, milli ve içtimai çalışma hayatında hissesine düşeni yapmakla mükelleftir. Milli vazifede şeref ve mesuliyette hepimiz müsaviyiz (Halkevlerinin Açılış Konferansı B. Şükrü Kaya, 1938, s. 8).”

Toplumda sınıfsızlık, iş bölümü ve gelişmiş sorumluluk kavramları dikkat çeker. Türkiye için anlatılan Halkçılık üzerine Nusret Kemal yine şöyle değinir:

“Halkın düşmanı tahakkümdür. Halkçılık, cemiyet içinde tahakküm zihniyetinin büyümesine mani olmak, ve şayet bu zihniyet büyüyecek olursa onunla mücadele etmek, demektir. Halkçılık artık insiyaki hamlelerle düşmanlarını boğan eski isimsiz kahraman değildir; o uzun bir inkişaf seyriyle ve çetin tecrübelerle olgunlaşmış, boğduğu ejderlerin destaniyle öğünmekten ziyade ileride karşısına çıkabilecek tehlikeleri şimdiden önliyen şuurlu bir kuvvet olmuştur (Kemal N. , İnkılap İdeolojisinde Halkçılık, 1934, s. 42-43).”

Halkçılık anlatılırken, iş birliğine dayalı sınıfsız bir toplum, halkçı bir devlet ve hükümet anlayışı, birlik içinde hareket etmek yukarıdaki verdiğimiz örneklerde açıkça gözlemlenir ve anlaşılır. Bu koşulların sağlanması için de halkçılık anlayışının yerleşmesi ve kökleşmesi ihtiyacına dair halk terbiyesine de vurgular görmek mümkündür.

Çalışmanın bu kısmından sonra, Türkiye’de benimsenmiş olan Halkçılık anlayışının sınıfsız toplum, birlik olma (Ülkü’de bulunan eserlerdeki haliyle Kütleleşme), halka dayanma ve halk terbiyesi üzerinden okumaları yapılacaktır. Bu noktaya dek Halkçılığın doğrudan doğruya tanımlamalarının ve kavramsallaştırmalarının yapıldığı örneklere çalışmada yer vermiştir. Ancak halkçılığın anlatılırken ve açıklanırken özellikle yukarıda belirtilmiş olan dört konu üzerinde yoğunlaştığı görülür. Yanı sıra köycülük çalışmaları da dergi içinde kritik yer tutmaktadır. Ancak köycülük analizi kendi içinde çok yönlü olarak ele alınması gereken bir konu olduğu için, köycülükle ilgili değinilen noktalara dair derinlemesine bir analize çalışmada yer verilmemiştir.

4.1.1. Ülkü Halkçılığında Sınıfsız Toplum

Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti'nin toplum yapısının sınıfsız, iş birliği odaklı olması gerektiğini her fırsatta belirtmiş ve bu bağlamda parti programlarında, yasalarda, kongre konuşmalarında, ulusa seslendiği konuşmalarda sınıfsız ve işbirlikçi toplumun gerekliliklerini vurgulamıştır. Araştırmanın önceki bölümlerinde de değindiğimiz gibi bu inşa edilmek istenen toplum yapısında Ziya Gökalp solidarizminin de etkileri vardır. Sınıfsız ve iş birliği içinde olan bir halk oluşturmanın önemi amaçlanan Türkiye için, inkılapların uygulanması ve yaşatılması için çok kıymetlidir. Hedefler doğrultusunda şekillenmiş, farkındalıkları artmış bir halkın, gücünün ve enerjisinin doğru yöne akmasını sağlamak da çok değerlidir. Araştırmanın bu noktasında Ülkü dergisinde sınıfsız bir toplumun nasıl ifade edildiği, böyle bir toplum oluşturmak için nelerin yapılması gerektiğine dair söylem ve yaklaşımlar dönem aydınlarının kalemlerinden derlenip değerlendirilecektir.

İlk olarak halkın nasıl duygular ve hislerle bir arada olması gerektiğini açıklayan Nusret Kemal'in Ülkü'nün ilk çıktığı seneye ait bir makalesinden kesit ile halkı anlamak lazımdır.

“Bütün hedef bu halk kuvvetini bütün memlekette teşkilatlandırmak, hakim kılmak ne fert, ne zümre, ne sınıf diktatörlüğü; elbirliği, his birliği fikir birliği, yol birliği ile geniş hudutların çevrelediği müşterek hedeflere doğru herhangi bir korkunun veya maddi bir ihtiyacın sevkiyle değil, büyük bir rehberin peşinden gitmenin verdiği heyecan ve inanla yürüyen yüreği temiz ve ateşli, kafası dolgun ve duru bir halk. Fertleri birbirine bağlayan sınıf menfaatleri, ekmek kaygusu, düşman tehlikesi değil, tarihin hatırlamadığı zamanlardan beri beraber yaratılan, beraber teneffüs edilen hususi bir havanın içinde hep beraber, birbirini tanıyarak, severek, tamamlayarak yaşamının verdiği yüksek heyecan. İşte halk kuvveti (Kemal N. , Halk Kuvveti, 1933, s. 49).”

Yukarıda da ifade edildiği gibi idealize edilen halkın kaçınması gereken vasıflar, zümreler, sınıflar ya da şahıslara verilen imtiyazlar olarak belirtilirken yanı sıra halkı bir arada tutan şeyin de maddiyat ya da korku olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun aksine halkın iş birliği, dayanışma, ortak hedeflere ulaşma arzusunu taşıma, düşünce ve gaye birliği barındırma gibi vasıflarının olması gerektiği ifade edilmiştir.

“Türk cemiyeti ayrı düşünen, ayrı duyan ve herbiri bir başka alem tasavvur eden fertler kümesinden ibaret değildir. Türk cemiyeti yurdun aziz prensipleri ve yüksek menfaatleri huzurunda bir düşünen ve bir duyan ve aynı fikir ve duygu bağlarıyla müşterek maksada doğru

yürüyen bir cemiyettir. Büyük prensipler ve gayeler uğrunda birbirlerine zincirlenerek yürüyen insanlar arasında tabiatıyla bir sınıf farkı ve bir sınıf olamaz. ... Türk cemiyetinin sınıfları, milli hizmetlerin ifası için cemiyette yapılan geniş bir iş bölümünden ibarettir (Ali, Halkevleri Yıldönümü Nutku, 1934, s. 5-6)."

Necip Ali'nin 1934 yılında yaptığı bir konuşmanın Ülkü'de neşredilmiş haline yukarıda yer verilmiş olup halkın nasıl olduğuna dair değerli vurgulara yer verilmiştir. Ortak duygu, his, düşünce çevresinde kümelenmiş bir halk tasvir edilir ki bu halkta herhangi bir nedene bağlı sınıf ayrımı ya da benzeri ayrışmalar görülmez. Türk halkının sınıfları ancak ve ancak iş bölümünden kaynaklı olan meslek zümrelerinden oluşur ki bu da yine daha önce değindiğimiz gibi dayanışmacılığın izdüşümleridir. Yine aynı konuşmanın başka bir bölümünde Necip Ali zümrelerin varlığını ve var olma vasıflarını da şu sözleriyle açıklar:

"Cemiyet içinde ayrı ayrı vazifeleri olan mesleki zümreler birbirlerine karşılıklı vazife borcu ile bağlıdırlar. Bütün bu zümreler milli iradenin ifadesi olan devletin müdahale ve nezareti altında mütevaszin bir ahenk tesis ederler. Binaenaleyh, biz cemiyet içinde hiçbir zümreyi diğerine karşı imtiyazlı tanımadığımız gibi bir sınıfın diğer sınıflara hakimiyetini de kabul etmiyoruz (Ali, Halkevleri Yıldönümü Nutku, 1934, s. 6)."

Elbette bu şuurun halka yer etmesi için de yapılması gerekenler mevcut olup, hakları güvenceye alacak girişimlere ihtiyaç vardır. 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi yeni programını hazırlamak adına yaptığı görüşmelerde Recep Peker'in konuşmasından aldığımız kesit atılacak adımlara dair ipuçları barındırır.

"Türkiyede sınıf yoktur, cins yoktur, imtiyaz yoktur. Mıntıka menfaati, derebeylik, ağalık, aile, cemaat imtiyazı fikirleri yoktur. Türkiyede değer ancak bilgi üstünlüğü, kapasite ve çalışma ile yükselebilir (Partinin Yeni Programı İçin Kurultayda Recep Pekerin Söylevi, 1935, s. 249)."

Bilgi üstünlüğü, kapasite ve çalışma vurgusu eğitimin de önemini ifade eder demekte bir sakınca yoktur. Eğitim alanında her bir ferдин eğitilmesi derdi önceki bölümlerde ifade ettiğimiz gibi Halkevlerinin kurulmasında ciddi bir motivasyon kaynağı olmuştur. Yetişkinlerin eğitiminin yanı sıra küçüklerin de eğitimleri kritik değerdedir. Bir çocuğun sosyalleştiği ve toplumsal değerleri öğrendiği yerlerden biri olan okullarda da sınıfsız toplum vurgusu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Cumhuriyet terbiyesi halkçıdır. Gazi Mustafa Kemal yeni Türkiye devletini sınıfsız bir Türk cemiyetine dayandırmak istiyor. ... Hakiyki halkçılık budur. Mekteplerimizde zengin çocuklarıyla fakir çocukları, bir kumandan çocuğuyla bir jandarma neferinin çocuğu, yanyana, dizdize oturuyor, çalışıyor, arkadaş oluyorlar. Cumhuriyet mualliminin karşısında, hangi zümreden olursa olsun, yalnız Türk çocuğu vardır (Namı, 1933, s. 203).”

Kazım Namı'nın yukarıdaki sözlerine bakıldığında halkçılığın sınıfsız bir halk oluşturmaktan geçtiği görülür. Mustafa Kemal'in de bilindiği üzere halkçılık anlayışının temelinde bu arzu yer alır. Bahsedilen toplum yapısını oluştururken, dönemin yaşça büyükleri olan öğretmenler de bu durumu küçük öğrencilere aktarırken gösterdiği muamele ile bu hali pekiştirmelidir. Örnek teşkil etmelidir. Halka bu ortak ülküyü yerleştirmek, halkın eksiklerini ve zayıf yanlarını görebilmek için de yapılması gerekenler yine de hala mevcuttur. Tam da bu nokta ile ilgili Ülkü'de Hilmi Malik aşağıdaki satırları yazmıştır:

“Halk kütleleri arasına girmekle millette sınıf ayrılığı ve mücadelesi kaldırıldı. İleride de yeni sınıf ayrılıklarına mahal vermemek için inkılabın bu yolda durmadan yürümesi şarttır. Milletın ve hükümetin büyükleri ve ileri gelenlerinin olduğu gibi büyük küçük bütün memurların da daima halk arasında dolaşmaları ve halkla kaynaşmaları zarureti vrdır. Zira halkın ihtiyaçlarını ve derterini ancak halkın içinden ve arasından yetişenler bilir ve anlar (Malik, 1933, s. 240).”

Malik'in ifade ettiği şekliyle inkılapların uygulanmasının önemli olduğu gibi sürdürülebilir olması da şarttır. Bahsi geçen devamlılığı sağlamak ve önceden yaşanmış ayrışmalara benzer ya da onlardan farklı herhangi bir ayrışma yaşanmaması için çalışmaların istikrarla sürmesi gerektiğine dair vurgusunu yapmıştır. Bunu sağlamanın yollarından biri olarak ise, inkılapların temsilcisi olan devlet insanların halkın içinde olması gerekliliği, onlarla iletişimde olup hem halka öğretmesi hem halktan öğrenmesi gerekliliğine dikkat çeker. Halkın içinde bulunduğu olumlu olumsuz tüm durumları anlamak, tespit edebilmek ve çözüm üretebilmek için halkın yetiştirdiği bir insan olmanın değeri de Malik tarafından yine ifade edilmiştir.

Diğer yandan halka ortak hislerin paylaşılması imkânı veren özel ve önemli günlerin yad edilmesi, kutlanması da ortak duyguların dinamizmi için öneme sahiptir. Konuyla ilgili olarak Nusret Kemal şöyle demiştir: “Hissi terbiye için en mühüm vasıta da milli bayramlarda

kendini gösterecek coşkunun heyecanı ve sınıfların kaynaşmasıdır (Kemal N. , Milli Bayram ve Halk Terbiyesi, 1933, s. 249).”

Milli bayramlarda halkın sahip olduğu ortak ülkü, gaye, fikir ve duygu birliğini görmek, yaşamak ve aktarmak mümkündür. Bayramların sınıfsız bir topluma hissettirdikleri ve hatırlattıkları noktası kıymetlidir. Nusret Kemal halk terbiyesi üzerine yazdığı yazılar ile dergide dikkatleri üzerine toplarken, halkı terbiye etmek hususu yine sonraki başlıklar altında irdelenecektir.

Eğitimin yanında sınıfsız toplum yapısını oluşturmak, korumak ve sürdürmek için, halka iş birliğini öğretmek ve güvence altına almak adına devletin yapması gereken hamleler bulunmaktadır. Devletin halkına verebileceği en büyük güvencelerin başında kanunlar gelir. Bu kapsamda Ülkü’de bazı kanunların ve uygulamaların sınıfsız toplum yapısı adına önemine dair eserler de yer alır. İskân Kanunu³³, Soyadı Kanunu³⁴ ve İş Kanunu³⁵ bu konuda önemli girişimlerden olmuştur.

“Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyazları yasaktır.’ Bu yasak varı yok etmek için konmamıştır. Geçmiş günlerden beri, Türk halkının içinde böyle bir üstünlük olmadığını ve bundan sonra da olamayacağını ifadesidir. ... Üstünlük, yurt işlerini daha iyi başaranlara saygı ve sevgi kaynağı olarak milletin gönlünde yaşar.” (Naci, 1933, s. 193)

1924 Anayasası Naci’nin de belirttiği maddeye yer verir. İmtiyazları yasaklar. Naci’ye göre bu maddenin varlığı var olandan kurtulmak için değil, hali hazırda mevcut olanı pekiştirmek içindir. Türk halkı içinde vatana faydalı işler yapmak, hizmet etmek, başarı göstermek yoluyla üstünlük yolu olduğu belirtilmiştir. Bu yaklaşımla da anlaşılan şey, Türk halkı içinde üstün sayılmakta şahsi vasıflar, sosyal, zümreye dayalı vasıflar çevresinde şekillenmemektedir. Farklı olarak eğitim, çalışma, başarı ve bilgi etrafında şekillenmektedir ki aslında üstünlük atfedilen şey şahıs değil, şahısların sahip olduğu ve kullanma kabiliyeti taşıdığı bilgidir. Anayasa haricinde yukarıda da değindiğimiz gibi bazı kanunlar da sınıfsız toplumun pekişmesi, iş birliğinin değerinin anlaşılması ve hakların da güvenceye alınması için

---

³³ Resmi Gazete, 14.06.1934

³⁴ Resmi Gazete, 21.06.1934

³⁵ Resmi Gazete, 08.06.1936

yapılmıştır. Öncelikle İskân Kanunu hakkında yazılmış bir makaleden kesit değerlendirilecektir.

“... ‘İskan Kanunu’ Türk inkılabını anlamak isteyenler için üzerinde uzun düşünülecek çok değerli bir vesikadır. Bu kanun ve talimatnamelerinin ana prensipleri şöyle hulasa edilebilir:

- 1) Her Türk köylüsünün -ister ziraat, ister sanat yapsın- kendi ailesinin yiyeceğini yetiştirecek kadar toprağı olmalıdır.
- 2) Her şehirlinin de ailesi yiyeceğinin bazıları ile satılabilir bir parça ekim ürünü yetiştirebilecek kadar toprağı olmalıdır.
- 3) Sular fertlerin malı olamaz, bütün halkındır.
- 4) Memleket içinde kültür ayrılıklarına meydan verecek nüfus kümelenmeleri olmamalıdır.
- 5) Memlekette sınıf ayrılıklarına meydan verecek sosyal (içtimai) ve ekonomik (iktisadi) kümelenmeler olmamalıdır (Köymen, Soy Düzeni, 1934, s. 302).”

İskân Kanunu maddelerini eklerden detaylı şekilde incelemek mümkündür ancak burada değinmek istenilen kanunun halka sınıfsızlık yönünden ne vaat ettiği. Nusret Köymen bunu 5 madde üzerinden ifade etmiştir. İlk iki madde köyde ve şehirde ikamet edenlerin, geçimlerini sağlamak ve ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla bağımsızlıklarının sağlanması yönünde yapılanları anlatmaktadır. Üçüncü madde ise suları güvenceye aldığı gibi kullanımını da herkese sunmuştur. Suların mülkiyete konu olamayacağı vurgusu vardır. Dördüncü ve beşinci maddeler ise şehirlerde ya da kırsal alanlarda yaşayan insanlar için kültürel, sosyal ve ekonomik ayrılıklara, gruplaşmalara imkân veren ortamların oluşturulmaması adına yazılmıştır. Bu durumun yaşanmaması için yine her bir ferdin, diğer fertlerin işlerine saygı duyması, iş birliği içinde çalışması, hareket eden ve işleyen çarkta birer dişli olduklarının farkındalığını taşıması gerekmektedir.

Soyadı Kanunu insanların mensup oldukları aileye, soya, aşirete dair vurgularından sıyrılmaları adına atılmış önemli bir adımdır. Kanunun kabulünden sonra Ahmet Köyer konuyla ilgili şunları söylemiştir;

“Büyük Türk devriminin Halkçılık, Milliyetçilik ve İnkılabçılık vasıflarını kuvvetle tebarüz ettiren ve devrimin bu vasıflarını işleme ve açma yolunda büyük rolü olan işlerden biri de Soyadı işidir. ... soyadı kanunu soyadını aristokrasi temayülü gibi gösteren birkaç ailenin kendi imtiyazları saydıkları özentili bir şey olmaktan çıkarıyor, içtimai bir fonksiyonu olan soyadını bütün halka mal ederek tamamile halklaştırıyordu (Köyer, 1936, s. 114).”

Soyadı Kanunu dini, tarihsel ya da sosyal gerekçeleri göstererek imtiyaz kazanmaya çalışan insanların tekelden çıkararak, her bir ferde bağlı olduğu aile ile ortak soyadını taşıma imkânı vermiştir. Keza soyadı ile adların önünde sıralanan unvan ve lakaplar da kalkmıştır. Tüm halkın bağlı olduğu soyu ifade eden yalın emarelere yer verilmiştir. Bu durum da aslında kişilerin sahip oldukları lakaplar yoluyla ayrıcalık sahibi gibi muamele görmelerinin önüne geçmek gayesi taşımaktadır.

1936 yılında kabul edilen İş Kanunu da sınıfsız ve işbirlikçi bir topluma dair atılan kritik ptariklerden bir diğeridir. Bu kanunun gerekliliği ve hedeflediği şeylere ise Ülkü’de şu şekilde yer verilmiştir:

“Türkiyede sınıf telakkisinin yapacağı bütün ayrılık, düşmanlık konularına da yer vermiyoruz. Hiçbir tek insan, hiçbir aile ne mahiyette olursa olsun hiçbir zümre için imtiyaz tanımıyoruz. Tek insanın olsun, iş zümrelerinin, şirketlerin ve her türlü toplulukların olsun karı ve her türlü özel faydası genel menfaat çizgisi içindedir. Fakat her iş zümresinin bu çizgi içinde serbest çalışması, öbürünün ve kamunun hayatı ve genliği için lüzumludur. Biz bununla yurdda klas kavgası yerine sosyal düzenlik ve dayanışma elde etmek ve menfaatler arasında birbirini hırpalamıyacak surette ahenk kurmak istiyoruz (Uluslaşma- Devletleşme, 1936, s. III).”

Devletin de olası tüm gruplaşma ve kümelenmeleri engellemek için zihniyetini bu ifadelerden anlamak mümkündür. İş zümreleri arasında uyum, birlikte çalışma, çıkar gaspını önleme gibi amaçlara hizmet eder. Yukarıda da belirtildiği gibi şahsi tüm çıkarlar aslında genel olarak kamu ve devlet yararı çizgisindedir. Genel menfaatlere hizmet etmek bireysellikten ötedir. Bu uyumun ve sınırların belirlenmesinde kritik değer taşıyan İş Kanunu’nun izahı ise Ülkü’de şöyle yapılmıştır:

“Biz bu eserle tek taraflı bir maksad takib edecek yolda değil, hakları ve karşılıklı durumları tanzim edilmiş bir iş hayatı ile milliyetçi ve halkçı bir iş ve çalışma cephesi kuracak yolda yürüyoruz. Bu nokta çok iyi anlaşılmalıdır. (Recep Peker'in İş Kanununu İzahı, 1936, s. 327).”

Kanun kapsamında inkılaplar çerçevesinde bir iş düzeni kurma gayesi net şekilde ifade edilmiştir. Bu kanun, iş dünyasında bulunan insanların birbirlerine, topluma ve devlete karşı görev, sorumluluk alanlarını belirtirken, kanuna konu her bir grubun da haklarını gözeterek güvence altına almaktadır. Recep Peker aynı yazısında sınıfsızlık vurgusuna aşağıdaki gibi değinmiştir:

“Arkadaşlar, yeni iş kanunu sınıfçılık şuurunun doğmasına ve yaşamasına imkan verici hava bulutlarını ortadan silip süpürecektir (Recep Peker'in İş Kanununu İzahı, 1936, s. 327).”

Bu cümlesiyle de yine kanunun güvence altına aldığı imtiyazsız, hakkaniyet çerçevesinde ve işbirlikçi çalışma hayatına yapılan vurgu göze çarpmaktadır.

Ülkü dergisi içerisinde sınıfsız bir toplum oluşturmak amacı çerçevesinde yazılmış eserlerden derlenen bu bölümde değinilen konular ve yapılan uygulamalar yukarıda belirtilenler ile sınırlıdır. Halkçılık öğretisi içinde sınıfsız toplum yapısı oluşturmak ve bunu korumak yönünde Ülkü aydınlarının birbirlerine ve halka konuyu ifade ettikleri noktalara bu şekilde değindikten sonra, sınıfsız halde bulunan halkın birlik olma, bir arada bulunma hususu da Halkçılık öğretisi konusunun bir diğer ayağıdır.

4.1.2. Ülkü Halkçılığında Kütleleşmek (Birlik Olmak)

Halkçılığı anlatırken Ülkü, halkın dağınık insan öbekleri olmaktan sıyrılarak ortak amaçlar, ortak hedefler, ortak tarihsel geçmiş, ortak benlik duygusu etrafında bir arada bulunması gerektiği hususuna büyük vurgu yapmıştır. İmtiyaz sahibi insanlar ya da gruplardan arındırılmış olmanın yanı sıra bir arada olmak, kütleleşmek Ülkü’de çokça anlatılmış bir diğer konudur. O halde nedir Kütleleşmek?

“Daha ilk adımda en basit bir riyaziye katiyetiyle bildiğimiz düsturu hakikatleştirmek için milli bütünlüğe doğru gitmek yolunu takip edeceğiz. ... Bütünlük fikrini kabul etmekle nasıl ferdiyetçilikten uzaklaşıyorsak, şahsiyeti tasdik etmekle de Sosyalistlerden ayrılıyoruz. Biz milli varlığımız içinde kütleleşmek, ve en temiz bir tenasüt havası içinde hedefe yürümek istiyoruz. Bizce bir millet -eski bir misal olmakla beraber- içtimai bir uzuvlanmadır. Herkesin bu uzuvlanma içinde bir rolü ve bir vazifesi vardır (Ali, 19 Şubat, 1933, s. 3-4-).”

Necip Ali’nin ifadesine göre Türkiye için öngörülen kütleleşme, bireysellikten uzak, ancak mutlak anlamda da toplumcu değildir. Toplumcu olmaması vasfını ise bireysel hakları tanımaya bağlı tutmaktadır. İmtiyazlardan arınmış bir toplum mekanizması içinde yer alan her bir bireyin toplumda özel bir yeri ve görevi vardır. Bu bahsi geçen görevlenmenin önemi ile ilgili Nusret Kemal’in bir betimlemesine yer vermek konuyu anlamak için iyi bir örnek olacaktır:

“Bir millet belki en çok bir elektrik şebekesine benzetilebilir. Tabii kurulu düzenli bir millet. Esasen kurulu düzenli olmazsa, o milletten ziyade sürü olur. Bu şebekenin tarih (mazi) dinamosu, fertler akümülatörleri ve dil telleridir; tıpkı bir elektrik şebekesi gibi o da cansız yerlere hareket verir, ıssız kırlarda medeniyet kurar. Bir elektrik şebekesine ölçü saatleri takarak nasıl voltunun, amperini ölçersek, bir milletin nabzına da böyle saatler takarak hayatiyet ve kabiliyetlerini (volt) ve iş yapma kudretini (amper) ölçmek kabil olsaydı Türkün bütün dünyanın başına geleceğine şüphe yoktu (Kemal N. , Halk Kuvveti, 1933, s. 46).”

Halkın birlik içinde olmamasının yaratacağı tehlikeler de dergide değinilmiş konulardandır. Nusret Kemal başka bir makalesinde birlik içinde olmaya, o şekilde hareket etmeye ve kütleleşmeye dair şöyle demiştir: *“Eğer bu memleketi yaşatacak ve yükselteceksek birleşmemiz ve elbirliğiyle çalışmamız lazım. Tek tek, ateş olsak cirmimiz kadar yer yakarız (Kemal N. , Halkçılık, 1933, s. 190).”* Ortak gayenin devleti yaşatmak ve yüceltmek duygusu olduğunu görmek bu söylemden mümkündür. Bireycilik yerine bireysel kabiliyetleri kullanarak birlik olmak ve bu birlik içinde fayda sağlamak önemli görülmüştür. Bütünleşmenin yokluğu ile ilgili ise şöyle bir söylem dergide mevcuttur:

“Türk milleti tek tek düşünüşün, ayrı ayrı yürüyüşün, anlaşma ve sevişme eksikliğini, elbirliğiyle çalışma yokluğunun kemirici acılarını nice yüzyıllar kıvrana kıvrana duydu. ... Türk milleti birbirine lehimlenip tek parça olmanın, düşünce, dilek ve erek birliğinin kırılmaz gücünü son on yıl içinde en zorlu denemelerle anladı. Derinlere kök salan bu sağlam ağacın açtığı güzel çiçekleri, verdiği tatlı yemişleri gördü ve dünyaya gösterdi (Sahir, 1933, s. 1).”

Tarihsel bağlamda ayrı halde olmanın, bütünleşmemiş halde mevcut bulunmanın sorunlarına değinen Celal Sahir, birlikte hareket etmenin Türk halkına kattıklarına vurgu yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bir imparatorluğun yıkılması ardından kurulan yeni bir ulus devlet olarak birlik duygusunun önemini cephelerden bu yana yaşayarak deneyimlemiştir.

“Millet ferdlerinin ayrı ayrı kıymetleri bir araya gelmedikçe hiçbir kuvvet ifade etmez. Öyle milletler, kum yığını halinde kalırlar herhangi bir rüzgarın, sağdan essin, soldan essin, esiri olarak veya önüne katılarak cihanın dört tarafına sürüklenirler. Milletler yalçın kayalar gibi yahut kesif ve kompakt kil kütlesi halinde birbirine yapışık ve bağlı olurlarsa bir varlık ve bir kudret ifade ederler (B. Şükrü Kaya'nın Nutku, 1937, s. 2).”

Şükrü Kaya'nın da söylediği gibi Türk halkı Kurtuluş mücadelesi dahil olmak üzere geçirdiği süreçte birlik olmayı, bir arada kuvvet sahibi olmayı ve bunun önemini tecrübe

etmiştir. Yaşlı, genç, erkek, kadın, çocuk fark etmeksizin bir arada aynı safta yer almanın kudretini görmüştür. Bir arada bulunmanın önemi de yine halkın eğitimi yoluyla pekiştirilmesi gereken konudur. “*Bugünkü Türk ulusunun hepsi birbirine dayanan ve hepsi birbirine inanan büyük ulusal bir kütle olarak yetişmesi lazımdır* (Recep Peker’in Yeni Halkevlerini Açma Nutku, 1936, s. 3).” Recep Peker eğitime yaptığı atıfla kütleleşerek var olmanın, bireysel yeteneklerin toplumsal menfaat için kullanılması gerekliliğinin, birlik ve ahenk içinde bulunmanın güzelliklerinin doğrudan öğretildiği ve deneyimlendiği yer olan Halkevlerine de gönderme yapar. Halkevleri halka sahip olduklarını diğerlerine aktararak bütünlük duygusunu aşılamanın yanında halkın toplandığı, öğrendiği, konuştuğu eğitim yuvaları olmuştur.

“*Halkevlerinin çalışması, birbirini anlayan ve büyük mefhumlarda birbirine dayanan bir kütle yaratacaktır inani bir, sükunu bir, galeyani bir, heyecanı bir, bir kütle... Yurda zarar getirecek büyük vakalar karşısında beraber ayaklanıp büyük tehlikeleri beraber karşılamak kaygusu ile hareket eden bir kütle... (Recep Peker’in Yeni Halkevlerini Açma Nutku, 1936, s. 4).”*

Benzer söylemleri İsmet İnönü’nün 1934 yılında Halkveleri’nin Açılış Nutku konuşmasında da görürüz. Halkevleri birlik olmanın önemli bir tatbik aracıdır. Dönemin siyasi yetkililerinin haricinde dönem aydınları da halkevlerine benzer misyonlar atfetmişlerdir.

“*Biz Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında ulusumuzun tek tek olmaktan çıkarak, sulpleşerek, cemiyetleşerek hacmi, irtifai ve cevheri ile kendisini bir granit kütlesi halinde istikbale arzedeceğine kaniiz* (N. Kansu'nun Halkevleri Hakkında Söylevi, 1936, s. 6).”

Kansu’nun söylemine baktığımızda da görürüz ki, aydınlar da halkevlerinin halkı kütleleştirmek için önemli olduğunu düşünmektedir. Buna ek olarak birlik olmanın halkın varlığı ve geleceği için önemine yapılan vurgular da önemlidir. Kütleleşmek için de eğitimin yanı sıra dil, milli bayram gibi vurguları görmek mümkündür. Osman Halit’in buna şöyle değinir:

“*Halkın milli ve içtimai bir hayat yaşaması bunların hepsinden mühimdir. En uzak vatan köşelerinde bile milli bayramlara hususi bir ehemmiyet vermek, bu vesile ile milli şarkılar ve oyunları yaşatmak halkın ruhunda milli seciyeyi daima zinde tutacak amillerdendir* (Halit, 1933, s. 293).”

Özel günlerde vatanın her bir köşesinde bulunan vatandaşların aynı duygular etrafında bedenlen olmasa dahi kalben ve fikren aynı hisleri paylaşması, kutlaması, yaşaması ve yaşatması bir halkın kütleleşmesi ve birlik duygusu taşıması açısından kıymetlidir. “*Cumhuriyet Halk Fırkasının Halkevleriyle takip ettiği gaye; milleti şuurlu, birbirini anlıyan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktır* (Peker, Halkevleri Açılma Nutku, 1933, s. 6).” Halkın bir arada olması ortak hislerden geçmektedir. Ve ortak hislere sahip halkın Mustafa Kemal’in yaşatmak istediği halkçılık anlayışında değeri önemlidir. Toplumsal olarak halkın bu noktaya kadar bir arada bulunan ve içinde herhangi bir ayrımın, gruplaşmanın yaşanmadığı bir organizma olması idealize edilmiştir. Bu bağlamda da Halkevleri aktif olarak kullanılmıştır. Ancak bu bölümde de önceki bölümde de değindiğimiz gibi eğitim halkın inkılaplar çerçevesinde inşası için en önemli yoldur. Bu sebeple Mustafa Kemal’in halkçılık öğretisi elbette halkın eğitiminden geçmektedir.

4.1.3. Ülkü Halkçılığında Halk Terbiyesi

Halkın terbiyesi halka öğretilmek, aktarılmak istenen her şeyin gerçekleşmesi için deyimini yerindeyse farz olan bir durumdur. Halk terbiyesi derginin en çok değindiği konulardan biri olmak yanında, bu bölümde halkın halkçılık öğretilmesine dair nasıl eğitildiğine odaklanılmıştır. Dönem çalışmaları halk terbiyesi adına, spor, sanat, akademik çalışmalar, köy hayatı, şehir hayatı, aile hayatı, sağlık, ekonomi, siyaset, psikoloji, felsefe gibi farklı disiplinler üzerinde durmuştur. Bu bölüm ise halkçılık öğretisinin halka nasıl aktarıldığı, neler üzerinde vurgu yaptığını kapsamaktadır. “... *milletleşmek için milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır* (Peker, Halkevleri Açılma Nutku, 1933, s. 6).” Çünkü yukarıda bahsedilen iki önemli niteliğin, yani kütleleşmiş ve sınıfsız bir toplum yapısının sürdürülebilirliği eğitim yoluyla sağlanabilir.

“*Bir milletin en esaslı sermayesini ve kudretini teşkil eden halk kütlesinin fikirlerini günün malumatı ile tenvir etmek, bilgilerini ve görgülerini artırmak milli vicdanı ve şuurlarını fikri malumatla kuvvetlendirmek, hulasa halk bilen, anlayan, isteyeceğini bilen ve istemesini bilen ve söyleyen faal dimağlı kültürel bir eleman yapmak onun insanlığının yüksek duygularını derinleştirerek ilerletmek bizim için yalnız insani, ahlaki mücerred bir vazife değildir. Bu, memleketin müdafaasında ve milletin ilerlemesinde zaruri olan bir varlık temelidir. Bunu*

şimdilik kafalarının çok kıymetli ve derin bilgilerle mücehhez olduğunu bildiğimiz, milli vicdan şuurunu her gün kürsüsü önünde toplanan türk gençlerine yaydıklarını gördüğümüz öğretmenlerimize, profesörlerimize ve doçentlere bırakıyoruz (Halkevlerinin Açılış Konferansı B. Şükrü Kaya, 1938, s. 5)."

Şükrü Kaya'nın bir devletin beşerî sermayesi olan halk faktörü için yaptığı konuşmaya bakıldığında, halkı eğitmenin, içindeki kabiliyetleri parlatmanın önemi görülür. Milli birlik ve vicdan sahibi olmak yolu, eğitimle sağlanabilir yaklaşımını da yukarıdaki kesitten anlamak mümkündür. Ancak dönem aydınlarının halk terbiyesini nasıl tanımladıklarını doğruca onların sözleri ile buraya aktarmak gerekirse eğer aşağıdaki örneklere yer vermek gerekir.

"Halk terbiyesi denilince Türk vatanında yaşayan bütün yurttaşların kültür, bilgi, iktisat, ahlak, siyasi faaliyet sahasındaki her türlü ileri hareketleri anlaşılır. Bu anlayış Halkçılık hareketinin en geniş ve umumi manada telakkisidir. ... Daha hususi manada halk terbiyesi ise okuma çağını geçirmiş kadın ve erkek bütün vatandaşların okuma yazmalarıyla beraber hayat ve mesleklerinde edinmeleri zaruri olan bilgi ve hünerleri kazandırmayı istihdaf eder. Memleketimiz için halk terbiyesinden kastedilen mana da; bu son telakkidir (Halit, 1933, s. 289)."

Halk terbiyesinin ne olduğuna dair bir diğer beyan da şu şekilde ifade edilmiştir:

"... halk terbiyesi, psiko-fizyolojik vasıflar itibariyle normal bir inkişaf seviyesine varmış insanların kafalarını işlemeğe ve nizamlı işlemeğe, yani onları karşılaşacakları her vaziyette kendi düşünceleriyle hareket etmeğe, her meseleye kendi kafalarıyla hal aramağa alıştırmak gayesiyle yapılan faaliyetlerin hepsine denir. Kafası hür ve salim düşünceye alışmış vatandaşların çoğalmasındır ki demokrasileri muvaffakiyete ve memleketleri, dolayısıyla beşeriyeti, saadete erdirecektir (Kemal N. , Halk Terbiyesi, 1933, s. 19)."

Nusret Kemal'in ifade ettiğine göre demokrasinin de yaşaması için halk terbiyesinin olması gerekmektedir. Yine Kemal'in başka bir makalesinde halk terbiyesi ve demokrasinin yaşanabilmesiyle ilgili kurduğu ilişki şöyledir:

"Demokrasinin, yani halkın kendi kendini idare etmesinin memleketimizde muvaffak olabilmesi için en mühim vasıta, şüphe yok ki, 'yetiştirme' yani terbiyedir. Gayesi memlekette demokrasinin kökleşmesi ve derinleşmesi olan fırka ve devlet yetiştirme işlerine en büyük ehemmiyeti vermektedir (Kemal N. , Terbiye Meselesi, 1933, s. 436)."

Hamit Zübeyr ise Halk Terbiyesi Vasıtaları isimli makalesinde halk terbiyesini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

“Halk terbiyesi, milleti teşkilatlaştırma ve milli kıymetlerimizi meydana çıkararak işletme işidir. Halk terbiyesi memleketin şive, mezhep ve medeniyet itibariyle birçok parçalara ayrılan zümrelerini bir içtimai vücut ve millet haline yuğurma, fertlerin düşünüş, duyuş ve isteyişini bütün milletin mekfüresine uygun bir tarzda işliyerek ruhu yetiştirme demektir (Zübeyr, 1933, s. 152).”

Geniş anlamıyla halk terbiyesinin vücut bulması için evvela dar anlamda halk terbiyesinin gerçekleşmesine dair bir görüş hakimdir. Geniş anlamıyla halk terbiyesi gerçekleşmesi ise idealize edilen halkçılık anlayışının en kapsamlı halinin yaşanması demektir. Zaten dönem aydınlarının da amacı geniş anlamıyla halkçılık anlayışının yaşanabilmesi için uygun zemini hazırlamaktır denilebilir. Bu kapsamda yaklaşımları sırayla değerlendireceğiz.

“‘Halk terbiyesi’ ismi altında anılan bu teşkilat ve faaliyetler; birçok sebeplerden dolayı tahsil yapamamış olanları yetiştirmeye ve tahsil yapmış olanların da bilgi ve hünerlerini arttırmağa ve onları muayyen hak ve vazifelerle hayat nizamına katıldıkları cemiyetin faydalı ve kıymetli birer uzvu haline getirmeye çalışır. Bu haliyle halk terbiyesi cereyan ettiği memleketlerde devlet tarafından veya resmi bir sıfat taşımayan zümre ve fertler tarafından görülen içtimai hizmetlerin pek mühim bir safhasını teşkil eder (R.Ş., 1933, s. 295).”

Fikirlerin cereyan ettiği dönem göz önüne alındığında halk terbiyesi için, halkevlerinin kurulması, halkevleri yayınlarının halka ulaşması gibi faaliyetler yapılmaktadır. Bu faaliyetler aşamasında da milletin yetiştirdiği aydınlara, alanlarında yetkin insanlara oldukça önemli bir rol düşmektedir. Bu da halk terbiyesine aktif olarak katılmak, sürece dahil olmaktır. Ziya Gökalp’in de ifade ettiği gibi halk ve aydınlar cevherlerini daha kıymetli hale getirmek için birbirlerini eğitmeye mecburdur. Yine Necip Ali de aydınların üstlenmesi gereken bu durumu ifade etmek için şu cümleleri kurmuştur:

“... Türk münevverleri Türk inkılabının bütün coşkunluğunu ve mes’uliyetlerini içlerinde ve inkılabı bütün memlekete yaymak, bütün Türk halkını içtimai, ruhi ve fikri seviyesini yüksek vatandaşlar bütünlüğü haline yükseltmek vazifesini omuzlarında duymaktadırlar (Ali, Halkevleri, 1933, s. 237).”

Aydınların evvela öğretmesi gereken şeylerden biri ise yukarıda da bahsettiğimiz gibi milli şuuru yüksek, ulusal amaçları bilen, anlayan yorumlayan, çalışan insanları yetiştirmektir.

Halkın kendine mahsus vasıflarını geliştirmek, dilini, tarihini, mesleğini, ülkülerini pekiştirmek halk terbiyesinde temel amaçlardandır. Yine Nusret Kemal bu durumu aşağıdaki gibi ifade eder:

“Türkiye’de halk terbiyesinin en mukaddes vazifesi ise Türk’e benliğini öğretmek olacaktır. ... Milli terbiyenin hedefi Türk milletine büyük mazisinden aldığı inanla, Türk’e has vakar içinde kendi memleketinde, kendi katıksız havasını teneffüs ederek yaşamının ve çalışmanın saadetini vermektir. Milli tarih ve dilin tereddiden kurtarılması, sıhhatli bir ıstıfa yoluna sokulması milli kültürün inkişafı önündeki engelleri kaldırmıştır. Milli kültür bir millete birbirinin söylediğini, düşündüğünü ve duyduğunu anlıyarak, sevinciyle sevinerek, üzüntüsüyle üzülenek, elbirliğiyle çalışarak yaşama zevkini veren manevi bağların hepsidir (Kemal N. , Halk Terbiyesi, 1933, s. 20).”

Türk halkının terbiyesi için asıl gayeler yukarıdaki gibi belirtilmiş olsa bile halkının çoğu köylerde yaşayan Türkiye için köy halkına yönelik somut girişimler ve eğitim başlıklarının belirlenmesi gerekmektedir. Bölümün giriş kısmında da belirtildiği gibi, halkın terbiyesi, halkçılığın anlaşılması, ortak şuur ve benlik için kıymetlidir ancak terbiye ve eğitim çok boyutlu ve farklı disiplinler arası olduğu için kendi kendine zaten biricik bir araştırma konusudur. Bu sebeple burada köy halkı için somut şekilde planlanmış olan terbiye ve eğitim süreci ile ilgili bir kesiti ele almak yeterli olacaktır.

“Yapmamız lazım olan şeyleri, yani, köylü yetiştirme işindeki hedefleri şöyle toplayabiliriz:

- 1) Köylünün kazancını artırmak ve her ferde milli iktisattaki rolünü tanıtmak ve vermek.*
- 2) Köylünün içtimai seviyesini (ahlak, toplu yaşama, ideal, elbirliği, eğlence, çalışma zevki, salim itiyatlar ve saire) yükseltmek.*
- 3) Köylüyü rejimi kavramış, vazifelerini idrak eder ve yapar vatandaş olarak yetiştirmek.*
- 4) Köylüyü hurafelerden salim, bir alim mantığına sahip, geniş görüşlü, mütekmil bir insan olarak yetiştirmek.*
- 5) Köylüyü ırkının ruhi vasıflarına malik ve mümtaz ananelerine sadık bir Türk olarak yetiştirmek.*
- 6) İzdivaçta ıstıfa ve beden terbiyesi yoluyla köylünün bedeni ve ruhi vasıflarını tekamül ettirmek (Kemal N. , Köy Seferberliğine Doğru, 1933, s. 357).”*

Araştırmanın konusu kapsamında, terbiye araçlarından en önemlisi olarak nitelendirilen halkevlerine dair görüşlere de yer vermek, halk terbiyesine atfedilen önemi anlamlandırmaya yardımcı olacaktır.

“Türkün muasır ve içtimai hayatını yükseltmek, milli şuur yuvaları olmak üzere Büyük Rehberimizin irşatlarıyla Halkevleri açıldı. Buraları milli benliği, milli harsı, ilim ve irfanı, terakki ve yükselmeyi halk arasında tamim etmek üzere feli sahalardır, halkın evleridir. Yetişmiş nesil buralarda milli benliğini bulacak ve yükselecek, yetişecek nesil yeni gençler, burada milli harslarına ve manevi olan milli şuurlarına ve fikri ve içtimai yükselmelerine inkişaf vereceklerdir. Zihniyette, tarzı hayatta, muaşeretinde yeniliği buralarda bulacağız.” (Emirbuharioğlu, 1933, s. 224)

Yukarıdaki satırlar, halk terbiyesinin sağlanması, halkın eğitiminin sürdürülmesi için halkevlerine yüklenen misyonu açık şekilde beyan eder.

“Halkevleri mektep dışındaki vatandaşların inkılap ülkülerini almaları için birer mektep ve bu ülküler etrafında kuvvetlerini birleştirmeleri için birer merkezdir. Halkevlerinde san’at, fikir ve içtimai telakkiler inkılabın büyük prensiplerinden alınan ilhamlara göre tekamül ve inkişaf eder.” (Ali, Halkevleri, 1933, s. 233)

Halkevleri aracılığıyla okullarda eğitim alan gençler ve çocukların haricinde kalan insanların, inkılaplar çerçevesinde nasıl bir eğitim ve terbiye ortamında buldukları görülür. Halkevleri daha önceki bölümlerde belirtilen gibi dokuz şubesiyle beraber çalışmakta ve eğitim sürecine kritik katkılar yapmaktadır. Nasuhi halkevlerinin yürüttüğü süreci kısaca şöyle özetler: *“Halkevinin çatısı altında, biz, birleşik dil, birleşik inanç, birleşik sevgi, birleşik istek, birleşik ülkü ekimlendiriyoruz; fakat yalnız kendimizin olarak* (Nasuhi, 1933, s. 197).” Nasuhi’nin yaptığı millilik vurgusu dikkat çekmektedir. Yanı sıra eğitim ve terbiye yoluyla halkın ortak arzu, hedef, duygu, düşünce ve inanç birliği etrafında toplanmasına dair yaklaşım net şekilde görülür. Zaten bunların sağlanması halkçılık öğretisi içinde kritik kıymettedir. Halk terbiyesinin sınıfsız, kütleleşmiş, şuurlu ve milli duyguları yüksek bir halk elde etmek için önemi son haliyle Osman Halit’in şu sözleriyle özetlenebilir:

“Umumi olarak bir memleketin siyasi hudutları dahilinde yaşayan insan kütlelerine halk namı verilir. Bu insan kütleleri kültür ve manevi varlıkları itibariyle yekdiğerleriyle imtizaç ettikleri ve hars tecanüsüne vardıkları takdirde millet namını alırlar. Binaenaleyh halk terbiyesi ilk prensip olarak halk kütlelerinin bir millet haline koymaya matuf faaliyetlerini istihdaf eder.” (Halit, 1933, s. 289)

Önceki bölümlerde aktarılanların yanı sıra idealize edilen halk ve öğretilip yaşatılmak istenen halkçılık için, halk terbiyesi sonucunda ise bilinçli bir millet oluşmuş olacaktır. Bu

vasıflarla donanmış, yetkin, bilinçli halk ise halkçılığın önemli bir diğer ayağı olan halka dayanmak vasfını pekiştirecek daha da anlamlı hale getirecektir.

4.1.4. Ülkü Halkçılığında Halka Dayanmak

Kemalist halkçılığın en büyük dayanak noktası milli iradedir. Halkın katılımı, iradesi ve desteğiyle halkçı bir rejime ulaşılabilir yaklaşımı Mustafa Kemal'in temel aldığı noktaların başında gelir. Bu husus hakkında gerek Kurtuluş Mücadelesi döneminde yaptıkları gerek sonrasındaki girişimleri birer ispat niteliği taşır. Ülkü'de halka dayanmak, halk iradesine bağlı olmak konusunun nasıl değerlendirildiği bu bölümde ele alınacak konudur.

Halkçılık öğretisi hakkında diğer hususların detaylıca ifade edildiği gibi halka dayanmak konusu da Ülkü içinde yer edinmiş konulardan bir diğeridir. Nusret Kemal'in şu sözleri halkçı olan hükümetin, halk iradesine nasıl dayandırıldığını örnekler niteliktedir: *“Türk halkçı rejiminin gayesi kırbaçlı ve dizginli bir idareye doğru gitmekten ziyade sevgi ve ülkeye dayanan bir halk ve devlet birliği kurmak, halktan çıkan devleti halktan ayrı bir şey yapmamaktır* (Kemal N. , İnkılap İdeolojisinde Halkçılık, 1934, s. 44).” Anlaşıldığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önceki yönetim biçimlerine bir atıf söz konusudur. Devlet ve halkın girift şekilde bulunması noktasına değer verilir, ki Osmanlı İmparatorluğu döneminde tebaa ve yönetici sınıf arasında keskin bir ayırım bulunmaktadır. Yönetim o dönemlerde, yönettiği toplumdaki, toplumun istek, arzu ve taleplerinden ayrı olarak hareket etmektedir. Bu durumun Türkiye Cumhuriyeti için tam tersine geçme arzusu net şekilde ifade edilmiştir. Keza bu fikri destekleyen bir diğer eserde ise konu şu şekilde ifade edilmiştir: *“Halkçı, halk için, halkla beraber demek, halkı sevk ederek devleti idare etmek demek değildir. Halkın iştirakiyle halkın severek ve bilerek birlikte iş yapması demektir* (B. Şükrü Kaya'nın Nutku, 1937, s. 5).” Halkçı bir hükümeti, halkı severek halk için çalışan yöneticilerden oluşmuş yönetim şekli olarak değil, halkın kendisinin doğrudan katılımıyla kendisi için çalışması olarak açıklamaktadır. Halkın kendisi için birlikte çalışma yoluna tutulan ışık ise şöyle anlatılır: *“Bunun için yer yüzünde artık sınıf ve imtiyaz farklarını kaldırıp ve halkın vasıtasız olarak kendi mukadderatına hakim olmasını temin edecek biricik faziletli yol şüphesiz ki cumhuriyet yoludur* (Küçük, 1936, s. 177).”

Cumhuriyet yolu, halkçı bir hükümetin Türkiye'de olmazsa olmaz yönetim şekli olarak belirtilir. Halkın seçimler, partiler yoluyla yöneticileri kendi içinden çıkarması Kemalist

Halkçılığın en önemli konusudur. 1935 yılında yapılmış olan parti kurultayında konuşan Recep Peker, halkın kendini yönetmesi durumunu aşağıdaki gibi açıklar:

“Arkadaşlar; bilirsiniz, demokrasinin kısaca tarifi (halk tarafından halk için) dir. Halktan gelen seçimle iş başına geçenlerin çalışmaları halk için olmalıdır. Yani bir adam kendiliğinden ben şuyum, buyum diye iş başında bulunmayacaktır. Onu; ulu varlık, ulus, vazifeli kılmalıdır. O da çalışırken kendi için değil, ailesi için değil, kendi ihtirası için değil, halk yığınının umumi menfaatleri hedefini gütmelidir (Partinin Yeni Programı İçin Kurultayda Recep Pekerin Söylevi, 1935, s. 257).”

Recep Peker, nutkunda halkın iradesiyle iş başına gelenlerin çalışmalarındaki odak noktasına da vurgu yapmıştır. İnkılaplar da halk iradesi üzerine yoğunlaşmıştır. *“Türk inkılabı sarıh ve kati bir ifade ile iki kelime içinde düsturlaşır. Bu inkılap her sahada halk hakimiyeti, bir milli hakimiyet inkılabıdır (Saffet, 1933, s. 106).”* Saffet’in İnkılap Terbiyesi başlıklı makalesinde, ülkede kabul edilen inkılapların halka öğretilmesi, benimsetilmesine dair söylemler vardır. İnkılapların içinde temel yeri olan Halkçılığın, altı ok diye ifade edilen tüm inkılapları kapsadığını söylemekte sakınca yoktur.

Halkçılığın sağlanması için, halka dayanması düşüncesi özellikle yönetsel anlamda Cumhuriyetçilik ilkesi ile bütünleşmiş durumdadır. Milli irade, halk iradesi, halka dayanmak, halkın yönetimi gibi yaklaşımlar cumhuriyetçilik fikriyle bütünleşmiş, derinlemesine o ülkü içinde incelenmiş konulardır. Yine de halka dayanmayan bir halkçılıktan bahsetmek Kemalist Halkçılık öğretisi adına imkansızdır. Zaten Halkçılığın tüm inkılapların hareket noktası olduğunu da tüm araştırma boyunca analiz edilen söylemlerden görmek mümkündür. Halkçılık halka dayanması yönünde Cumhuriyetçilik ile iç içe geçmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

“Ülkü inkılabı yayma ve kökleştirme yolunda kendini gösteren en büyük meseleler arasında halkçılığı, halk terbiyesini, köycülüğü bilhassa ele almıştır.” (Ülkü İki Yaşına Girerken, 1934, s. 74)

Halkçılık yekpare halde tanımı üzerinde anlaşmaya varılamamış bir kavramdır. Bu haliyle kaygan, değişken vasıflar gösterir. Kemalist halkçılık bu noktada Türkiye özelinde kabul edilen halkçılık tanımını oluşturur. Kemalist Halkçılık, Rus Narodnik hareketi, Fransa Solidarizmi, İkinci Meşrutiyet döneminde örgütlenen İttihat ve Terakki etkisi ile Türk insanının ihtiyaçları doğrultusunda Mustafa Kemal tarafından geliştirilmiş bir düşünce sistemidir. Kemalist halkçılığın oluşturmaya çalıştığı toplumda, ortak politik oluşum, dil, sınırlar, ırk, köken, tarih ve ahlaki bağlılık bulunmakta olup kısaca sınıfsız ve ortak gaye etrafında birleşebilmiş toplum arzusu vardır. Araştırmanın problemi olan Ülkü Dergisi aracılığıyla Kemalist Halkçılık öğretisinin nasıl aktarıldığı hususuna dair bulgular, sınıfsız toplum oluşturmak, kütleleşmek, halk terbiyesi ve halka dayanmak alt okumaları olarak saptanmıştır. Ülkü halkçılığı açıklayıp anlatmaya çalışırken gerek teorik gerek pratik uygulamalar üzerinden öğreti çalışmalarını sürdürmüştür. Halkçılığın idealize ettiği topluma giden yol, sınıfsız, kütleleşmiş bir toplum oluşturulması, halk terbiyesinin eğitim yoluyla verilmesi ve yönetimin halka dayanması şeklinde reçete edilmiştir. Düşünsel ve fikirsel boyutta halkçılığın öğretilmesi için çeşitli anlatımların yanı sıra, kanunlar, kurumlar, okullar gibi vasıtalar ile de öğretinin hem yaşanması hem de aktarılmasına dair izler Ülkü’de pek çok makalede görülür.

Halkçı yaklaşımın Kurtuluş Savaşı döneminde halkı mobilize eden temel fikir olduğu görülür. Halkçılığa dair uygulamaların Türkiye tarihinde, ‘halk için halkla beraber’ noktasından ‘halk için halka rağmen’ noktasına doğru kayması değerlendirilmiştir. Kurtuluş döneminde halkla beraber hareket ederek halkçılığın hedefleri gerçekleştirilmeye çalışılırken, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte halkın refahı, halkçı fikirlerin yerleştirilmesi ve uygulama alanlarına yansıma için halka rağmen halkçı pratikler gözlemlenir. Ülkü’de yürütülen çalışmalarda bahsi geçen iki durumu da görmek mümkündür. Kurtuluş döneminde halkla beraber halk için mücadele verilirken, devletin sürdürülebilirliği adına yapılan devrimlerde halk için halka rağmen yaklaşımı gözlemlenir. Ülkü ise bu geçişin daha yumuşak yansıttığı bir

eserdir. Halkın kendi varlığını korumak, sürdürmek ve güçlenmek için sahip olması gereken nitelikleri halka eğitim yoluyla vermek gayesi taşımaktadır.

Öğretinin Ülkü üzerinden okunmasına neden olan şey derginin yayınlandığı dönemdeki diğer halkevi dergilerinden farklı olarak bazı niteliklere sahip olmasıdır. Ülkü, aydınların birbirleri ile etkileşim içinde bulunarak inkılapların öğretilmesi için çok kıymetli bir görev üstlenmiştir. Araştırmanın alt problemlerine dair bulgulara yönelik özellikle halkçılık özelinde, derginin öğreti misyonunu yüklediği görülür. Ülkü Dergisi, hitap ettiği kitle yönüyle tamamen diğer dergilerden başka bir amaca hizmet etmektedir. Diğer halkevi dergileri yoğunluk olarak bağlı oldukları halkevine dair çalışmalara ve yerel olaylara odaklanırken, Ülkü geneli kapsayan çalışmaları, aydın kesime hitap etmesi ve diğer dergilere de örnek teşkil etmesi yönüyle farklıdır. Aydınların konuştuğu bir kürsü niteliği taşıyan Ülkü, diğer halkevleri dergilerine rehberlik rolünü de üstlenmiştir. Bunun yanı sıra ülkede yayın hayatını sürdüren diğer dergiler ve yayınların da denetlendiği bir mekanizma ile çalışmaktadır. Her sayının sonunda incelenmiş olan eserlere dair eleştirilerin yer aldığı bölümlerde bu niteliğini görmek mümkündür. Ülkü inkılapların, aydınlara aydınlar aracılığıyla öğretildiği bir yayın olmuştur. Modern dönemlerde eğitim-öğretim faaliyetlerinde görülen eğiticinin eğitimi yaklaşımı Ülkü ile o dönemde görülür.

Kemalist Halkçılık anlayışının nasıl öğretildiği konusu araştırmanın temel motivasyondur. Bu sebeple dergide doğruca halkçılığın kavramsallaştırmalarına yer verilmiştir. Bu kavramsallaştırma, Türkiye’de halkçılık denilince anlaşılacak olan kavramın sınırlarını ve niteliklerini saptamak yönünden oldukça kıymetlidir. Halkçı bir toplumun sahip olması gereken nitelikler içinde sınıf ayrılıklarının olmadığı ve iş birliği içinde bulunan insanlara yapılan vurgu halkçı olmanın temelinde yer alan şeydir. Sınıflardan ayrılmış ve bir olmayı başarmış bir toplum artık geniş kapsamlı halde halkçılığı yaşamak, yaşatmak için eğitilebilir. Halkçı bir terbiye bu noktadan sonra kritiktir. Halkçı bir eğitim ve terbiye sonucu, halka dayanmış bir halkçı cumhuriyetçi hükümetin oluşması sağlanabilir. Tüm bu çabayı devrimleri gerçekleştiren yönetici elite ihtiyaç duymayan, kendi idarecisini kendi içinde yetiştiren bilinçli bir toplum oluşturmak şeklinde yorumlamak mümkündür.

Ülkü içinde Halkçılık adına başlı başına dikkat çeken hususlardan biri ise Halk Terbiyesi konusudur. Halk terbiyesi toplumun her noktasına dair konuları ele almaktadır. Çalışmada halkçılığın öğretilmesi yönüyle ele alınan halk terbiyesi meselesi aile hayatı, iş hayatı, eğitim hayatı, sanat, spor, tarih, psikoloji, sağlık, edebiyat, iktisat, politika gibi

disiplinler boyutunda kapsama sahiptir. Halk terbiyesi tüm bu disiplinler arası haliyle değerlendirmeye alınması gereken özel bir konudur. Bu çalışma idealize edilmeye çalışılan Halkçılık anlayışı üzerinden okumalara odaklanırken, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının ne şekilde idealize edildiği ne yönde eğitilmek istendiği, hangi vasıflarla donanması gerektiği gibi konular Halk Terbiyesi başlığı altında büyük cevaplara sahiptir. İdealize edilen vatandaşlık yaklaşımında birlik olma bilinci yüksek, vatan sevgisi ve toplum refahı adına çalışma bilinci taşıyan, bireysellikten uzak fertler yetiştirmek vardır. Bu vasıfların yanında, tarihini, kültürünü geçmişten süregelen hali ile bilen, muasır medeniyetlerin arasında olmak için bilim ve fen üzerine yoğunlaşan, eğitimin her şekline açık ve hayat boyu öğrenen-öğreten, rekabetten öte işbirlikçi vatandaşlık anlayışı toplumun her yaşta ferdine aktarılmaya çalışılmıştır. Bahsi geçen vasıflarla donanmış bir vatandaşın halkçılığın tam manasıyla yaşanması ve sürdürülmesi için hayati değeri dikkat çekmektedir.

Ülkü'deki öğretiler hakkında okumalar yaparken dikkat çeken bir diğer husus ise köycülük konusuna verilen önemdir. Nüfusunun çok büyük kısmı köylülerden oluşan Türkiye için köycülük hareketi başlı başına bir araştırma konusu olmalıdır. Köycülük öğretisinin alt metninde, sağlık, çiftçilik, aile terbiyesi, sanat eğitimi, spor eğitimi gibi pek çok konu yer almaktadır. Köycülüğün değindiği tüm hususların topluma öğretilmesi yoluyla halk terbiyesinin sağlanması ve farkındalığı yüksek, eğitilmiş, bilinçli toplum oluşturmak gayesi yer almaktadır. Köycülük konusu başlı başına çok yönlü ve disiplinler arası halk eğitimi konusu olduğu için araştırmamızın içerisinde detaylıca yer verilmemiş bir konudur. Bu husus da tek başına bir araştırma konusu olma niteliğindedir.

Çalışmada bahsi geçen noktalar nezdinde öğreti analiz edilmiştir. Bu kapsamda inkılaplar, sınırları açık seçik şekilde belirtilen ve hakları güvenceye alan kanunlar sınıfsızlık, kütleleşmek ve halka dayanmak adına yapılmış pratiklerden bazılarıdır. Öte yandan, okullar, halkevleri, dergiler, kitaplar ve gazeteler yoluyla pratiklerin pekişmesi ve yerleşmesi amaçlanmıştır. Tüm bu çalışmalar yapılırken yapılan en kritik vurgu ise millilik vurgusudur. Her bir uygulamanın milli duyguları pekiştirmesi, güçlendirmesi amaçlanmıştır. Konu milli bilinç olunca, ortak tarih ve dil birliğinin oluşturulması yönündeki çalışmalar da dergide büyük yer işgal eder. Türklük tarihi, Türk dili, Türk töresi yönündeki çalışmalar da halkın ortak tarihi mirasını ortaya koymak adına gidilen bir yol olmuştur. Bu sebeple bir ulus inşası niteliği barındıran Türklük meselesi de dergi içinde ortak kültür, tarih, dil çerçevesinde sıkça değinilen diğer bir konudur. Türklük

bilincine yönelik çalışmalarda ayrıştırma yönünde bir yaklaşım görmek yerine anayasal milliyetçilik yönünde bütünleştirici bir yaklaşım görülür.

Toplumun sınıfsız, kütleleşmiş ve inkılaplar çerçevesinde terbiyesi, eğitimi için Halkevleri büyük bir vasıta olmuştur. Halkevlerinde yapılan toplantılar, organizasyonlar, kurslar, eğitimler, seminerler ve yayınlanan yayınlar bu eğitim ve pekiştirmenin sağlanmasında kıymetli araçlardır. Halkevlerinin dokuz çalışma kolu, inkılaplar nezdinde bir Türk vatandaşı yetiştirme gayesi ile çalışmalarını sürdürmüştür. Öte yandan sınıfsız toplum yapısını pekiştirmek için Soyadı Kanunu, İskân Kanunu, İş Kanunu önemli pratiklerdendir. Bu kanunlar aracılığıyla imtiyaz belirten yahut bir grup ya da zümreyi niteleyen bazı vaziyetlere özellikle lakap, unvan, aşiret isimleri gibi belirteçlere son verildiği gibi, toplumda çalışan ve işveren ile ilgili de hakları güvenceye alır. Toprak sahipleri, köyde yaşayan insanlar ve kentte yaşayan insanlar ile ilgili düzenlemeleri de İskân Kanunu ile yapmışlardır. Medeni Kanun da kadın, erkek, miras, aile hayatı gibi konulardaki düzenlemeleri ile sınıfsız, kütleleşmiş, hakça eşit, iş birliği içinde olan aile yapısını oluşturarak toplumun en küçük birimi olan kuruma da inkılaplar etrafında dokunmuştur.

Kanunlar dışında Halkçılık öğretisi verilirken yine birlik içinde bir halk oluşturmanın yolu olarak milli bayramlara verilen önem yüksektir. Milli duygularla ülkenin her bir yanında aynı hislerle kutlanan bu özel günlerde, insanlar arasındaki maddi manevi bütün farkların kalkarak aynı his ve duyguyla hareketlenmesi hedeflenmiştir. Gerek bir köylü gerek şehirde bir aydın gerek tarlada bir çiftçi gerekse orduda bir asker bu milli bayramlarda aynı his etrafında birlik içinde bulunmayı deneyimleyecektir. Ortak tarih, his, dil ve hedef birliğinin sağlanması Halkçılık öğretisi açısından kıymetlidir. Bu kapsamda halkı sık sık kurtuluş günlerini yad ederken, belli tarihsel acıları anarken, hatta ve hatta halkevlerinin kuruluş yıl dönümlerini düzenli olarak her sene kutlarken görmek, buna dair eserleri dergilerde bulmak mümkündür.

Eğitim konusunda Halkevleri daha çok yetişkinlere yönelik faaliyetleri ile dikkat çeker. Ancak Ülkü'ye bakıldığında interaktif eğitim halinin toplumun her yerinde, her yaşta insana hitap ettiği görülür. Halk eğitimi meselesinde Ülkü aydınların karşılıklı birbirini eğitme dergisi, halkevleri aydın ve toplumun karşılıklı birbirini eğittiği merkezler olarak öne çıkar. Özellikle çocuk ve genç eğitiminde de halkçı vurgular vardır. Devlet okullarında her kesimden gelen çocuğun aynı hislerle, aynı eğitime tabii olması ve eğitimcilerin de hiçbir çocuğa ailesinden dolayı bir ayrımla yaklaşmaması öğüdü dergide vurgulanan önemli noktalardandır.

Özetle bu çalışma Ülkü'de Kemalist Halkçılık öğretisi üzerine yoğunlaşmış bulunmaktadır ancak Ülkü Kemalist öğretilerin tüm disiplinler özelinde değerlendirilebileceği, analiz edilebileceği gerçek bir müze niteliğindedir. Sadece toplum özelinde çalışmalar değil, politika analizleri, dış ilişkiler analizleri, karşılaştırmalı analizler Ülkü aydınları tarafından değerlendirilmiş konulardan bazılarıdır. Halkçılık öğretisini aktarmaya çalışırken, kavramsallaştırma çabaları, kanunlarla yerleştirme, milli bayramlar ve milli çalışmalar ile destekleme, eğitim yoluyla pekiştirme gayesi açık şekilde görülür. Bu girişimlerin ne şekilde yapılması gerektiği de detaylıca açıklanır. Halkçılık öğretisi için gidilen bu uygulamalar farklı öğretiler için de toplumlara başka şekillerde uygulanabilir. Bu çalışmanın başka çalışmaların da motivasyonu olmasını dilerim.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1978). *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ahmad, F. (1994). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Ahmad, F. (1999). *İttihat ve Terakki 1908-1914*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ahmad, F. (t.y.). Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akay, İ. (1965, Haziran 15). Halkçılık. *Varlık Dergisi*(648).
- Akay, İ. (1979). *Atatürkçülüğün İlkeleri*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Akkoç, A. (2014). Yunan Demokrasisinin Kavramsal Yönü ve Toplumsal Arka Planı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 31-42.
- Akşin, S. (t.y.). Türk Ulusçuluğu. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (s. 1941). içinde İstanbul : İletişim Yayınları.
- Akyüz, K. (1986). Türk Ocakları. *Bellekten*, 50(196), 201-230.
- Ali, N. (1933, Şubat). 19 Şubat. *Ülkü*, 1(1), 3-5.
- Ali, N. (1933, Ekim). Halkevleri. *Ülkü*, 2(8), 233-237.
- Ali, N. (1934, Mart). Halkevleri Yıldönümü Nutku. *Ülkü*, 3(13), 5-15.
- AnaBritannica Ansiklopedisi. (1990). *AnaBritannica Ansiklopedisi*, 1, 42-60. İstanbul: Ana Yayıncılık.

Ankara Üniversitesi. (2019). *Neden Mülkiye*. OcK 15, 2020 tarihinde Ankara Üniversitesi

Siyasal Bilgiler Fakültesi-Mülkiye: <http://www.politics.ankara.edu.tr/mulkiye->

[hakkinda/mulkiyenin-mirasi/neden-mulkiye/](http://www.politics.ankara.edu.tr/mulkiye-hakkinda/mulkiyenin-mirasi/neden-mulkiye/) adresinden alındı

Arblaster, A. (1999). *Demokrasi*. (N. Yılmaz, Çev.) Ankara: Doruk Yayıncılık.

Arıkan, Z. (1999). Halk Evlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-282.

Aristoteles. (1975). *Politika*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atatürk Araştırma Merkezi . (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. Ankara: Divan Yayıncılık Ltd. Şirketi .

Atatürk'ün Bütün Eserleri (Cilt 10). (2003). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Aydın, S. (2011). Türk Düşüncesinde 1908-1938 Yılları Arasında Sosyolojik Bağlamda Halkçılık Hareketi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Aydın, Z. (2019). Cumhuriyet Dönemi Öncesi Köycü Söylemlerin Halkçılık İlkesine Dönüşümü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*(9), 27-42.

B. Şükrü Kaya'nın Nutku. (1937, Mart). *Ülkü*, 9(49), 1-6.

Baltacıoğlu, İ. H. (1950). *Halkın Evi*. Ankara: Ulus Basımevi.

Başvekalet İstatistik Genel Direktörlüğü. (1935). *Türkiye Nüfusu Vilâyet, Kaza, Şehir ve Köyler itibarile* . Ankara: Ulus Basımevi.

Bayraktar, Z. (1981). *Ülkü Dergisi: Halkevleri Merkez Yayın Organına Bir Bakış*. *İletişim*(3), 113-136.

- Beaud, M. (1983). *A History of Capitalism 1500-1980*. (E. Erdem, Çev.) New York: Monthly Review Press.
- Birgen, M. (2006). İttihat ve Terakki'de On Sene. Z. Arıkan içinde, *İttihat ve Terakki Neydi?* (Cilt 1, s. 142-144). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Burak, S. (2013). 1930-1938 İnkılap Algısı ve Kemalizm. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- C.H.P Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*. (1943). Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi.
- C.H.P. (1932). *C.H.P. Halkevleri Talimatnamesi* (1 b.). Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Cambridge University. (2017). *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* (4 b.). Cambridge University Press.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1931). *Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı*. Ankara: TBMM Matbaası.
- Çaycı, A. (2002). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi* (*Hayatı ve Eseri*). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri* (2 b.). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çelik, S. (2000). Türk Düşünce Tarihinde Halkçılık Anlayışı ve Atatürk'ün 1921 Anayasasının Ön Tasarısı Niteliğindeki Halkçılık Beyannamesi (1908-1924). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Çelik, S. (2000). Türk Düşünce Tarihinde Halkçılık ve Atatürk'ün 1921 Anayasasının Ön Tasarısı Niteliğindeki Halkçılık Beyannamesi(1908-1924). *Yüksek Lisans Tezi*, 11.

Kocaeli: T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Çoban Balcı, A. (2016). Kemalist Modernleşme, Rejim ve Demokrasi Üzerine Tartışmalar. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 81-99.

Dağtaş , B., & Tazegül, M. (2005). Modernleşmeyi Okumak: Ülkü Dergisi (1933-1938). *Kültür ve İletişim*(8), 74-99.

Develioğlu, F. (2013, Ocak 01). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 183. İstanbul, Türkiye: Aydın Kitabevi.

Dinçkol, B. (t.y.). Atina Demokrasısından Roma Cumhuriyetine -. İstanbul, Türkiye. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/456981> adresinden alındı

Diner, Ç. (1999, Ocak). Populism of the Kadro Movement and Its Roots - An Example of a Different Understanding of Populism. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Emirbuharioğlu, N. (1933, Ekim). Milli Şuur ve Halkevleri. *Ülkü*, 2(9), 216-225.

Erdem, E. (2016, Temmuz-Ağustos). Sanayi Devriminin Ardından Osmanlı Sanayileşme Hamleleri: Sanayi Politikalarının Dinamikleri ve Zaafiyetleri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,(48), 17-44.

Eroğlu, H. (t.y.). *Atatürk ve Cumhuriyet*. Temmuz 12, 2020 tarihinde Atatürk İçimizde: <http://ataturkicimizde.com/wp-content/Atat%C3%BCrk%20ve%20cumhuriyet.pdf> adresinden alındı

Etimoloji Türkçe. (2020, Haziran 26). Etimoloji Türkçe: <https://www.etimolojiturkce.com/> adresinden alındı

- Fassin, E. (2017). *Popülizm: Büyük Hınç*. (G. Kırnalı, & İ. Kocael, Çev.) Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Georgeon, F. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura 1876-1935*. (A. Er, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gökalp, Z. (1961). *Türkçülüğün Esasları* (4. Baskı b.). İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Göle, N. (2010). Modernleşme Bağlamında İslami Kimlik Arayışı. S. Bozdoğan, & R. Kasaba içinde, *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (s. 70-82). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gözler, K. (2015). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları- Ders Kitabı*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Hakimiyet-i Milliye. (1932, Şubat 20). Recep Bey'in Nutku. *Recep Bey'in Nutku*, 6-7.
- Halit, O. (1933, Kasım). Cumhuriyette Halk Terbiyesi. *Ülkü*, 2(10), 289-293.
- Halkevlerinin Açılış Konferansı B. Şükrü Kaya. (1938, Mart). *Ülkü*, 11(61), 1-9.
- Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932*. (1971). Ankara: Halkevleri Genel Merkezi Yayınları.
- Haspolat, E. (2011). Meşrutiyetin Üç Halkçılığı ve Kemalist Halkçılığa Etkileri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12(47), s. 557-584.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset* (14 b.). (B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, & A. Yayla, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- İnalcık, H. (2014). *Tanzimat-Değişim Dönüşüm Sürecinde Osmanlı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnan, A. (1969). *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İnkılap Ülkülerini Yayma Yolunda. (1933, Ağustos). *Ülkü*, 2(7), 25.

İnsel, A. (2018). Chantal Mouffe'la Sol Popülizm Üzerine Söyleşi: "Devrimci Reformist Bir Sosyal Demokrat". C. Mouffe içinde, *Sol Popülizm* (A. Yanık, Çev., s. 105). İstanbul: İletişim Yayınları.

Ionescu , G., & Gellner , E. (1969). Introduction. G. Ionescu , & E. Gellner içinde, *Populism:Its Meaning and National Characteristics* (s. 3-4). Londra: Weidenfeld and Nicolson.

İvgin, H., & Koç, K. (2018, Ekim 02-03). Türk Halklarının Türkçe İlk Yazılı Eserleri Uluslararası Sempozyumu. 3. (H. İvgin , & K. Koç, Dü) Karakol, Kırgızistan. http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/atebetul_hakay%C4%B1k.pdf adresinden alındı

Kaplan, K. (1974). *Halkevlerinin Doğuş Bilinci ve Tarihsel Görevi*. Ankara: Atatürk Enstitüsü Yayınları.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik teknikleri*. Ankara: Bilim Yayınları.

Karadağ, N. (1988). *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı.

Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı Tarihi VII. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Karpat, K. H. (2006). *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*. (D. Özdemir, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.

Katırağ, N. (2019). *Ülkü Dergisinde Kemalizm 1933-1950*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Kemal, G. M. (2015). *Nutuk*. (N. Bayramoğlu, & K. Güran, Dü) Ankara: Kaynak Yayınları.

Kemal, N. (1933, Şubat). Halk Kuvveti. *Ülkü*, 1(1), 46-49.

- Kemal, N. (1933, Ağustos). Halk Terbiyesi. *Ülkü*, 2(7), 16-20.
- Kemal, N. (1933, Nisan). Halkçılık. *Ülkü*, 1(3), 185-190.
- Kemal, N. (1933, Haziran). Köy Seferberliğine Doğru. *Ülkü*, 1(5), 355-361.
- Kemal, N. (1933, Ekim). Milli Bayram ve Halk Terbiyesi. *Ülkü*, 2(9), 245-252.
- Kemal, N. (1933, Temmuz). Terbiye Meselesi. *Ülkü*, 1(6), 436-439.
- Kemal, N. (1934, Mart). İnkılap İdeolojisinde Halkçılık. *Ülkü*, 3(13), 41-45.
- Keskin, M. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kili, S., & Gözübüyük, Ş. (2000). *Türk Anayasa Metinler (Sened-i İttifaktan Günümüze)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (1999). Bilim ve Araştırma. A. A. Bir (Dü.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (s. 7). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Köker, L. (1995). *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köyer, A. (1936, Nisan). Münevverler Soyadı İşinde Rehberliğiniz Lazım. *Ülkü*, 7(38), 114-116.
- Köymen, N. (1934, Aralık). Soy Düzeni. *Ülkü*, 4(22), 302-313.
- Köymen, N. (1936, Nisan). Canlı Söz. *Ülkü*, 7(38), 85-87.
- Küçükka, N. (1936, Kasım). Cumhuriyet. *Ülkü*, 8(45), 176-179.
- Küçükkılınc, İ. (2018). *Jön Türklük ve Kemalizm Kısacasında İttihadçılık*. İstanbul: Historia Yayınevi.
- Kürkçüoğlu, E. (1989). 1923 Seçimleri. *Atatürk Dergisi*, 1(3), 120-146.

- Laclau, E. (1998). *İdeoloji ve Politika*. (H. Sarıca, Çev.) İstanbul: Belge Yayınları.
- Lewis, B. (2013). *Modern Türkiye'nin Doğuşu, III. Edisyon*. (B. B. Turna, Çev.) Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- London Schools of Economics and Political Science . (1967). *London Schools of Economics Conference of Populism* (s. 5). Verbatim Report.
- Malik, H. A. (1933, Nisan). Kışla ve Köy Terbiyesi. *Ülkü*, 1(3), 237-240.
- Mardin, Ş. (2015). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları .
- Mehmedali, P. Ş. (1934, Mart). Hukuk Bakımından Buhran. *Ülkü*, 3(13), 20-26.
- Milliyet Gazetesi Yayını. (1989). Halkçılık. *Golden Dictionary*. İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayınları.
- Mouffe, C. (2018). *Sol Popülizm*. (A. Yanık, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. (2013). *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* New York: Cambridge University Press.
- Müller, J.-W. (2016). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- N. Kansu'nun Halkevleri Hakkında Söylevi. (1936, Mart). *Ülkü*, 7(37), 6-8.
- Naci, K. (1933, Nisan). Türk Devletinde Halkçılık. *Ülkü*, 1(3), 191-193.
- Namı, K. (1933, Ekim). Cumhuriyet Terbiyesi. *Ülkü*, 2(9), 200-204.
- Nasuhi, D. C. (1933, Nisan). Halkevinin Çatısı Altında. *Ülkü*, 1(3), 194-197.
- Nesimi, A. (1933, Mayıs). Fert ve Cemiyet. *Ülkü*, 1(4), 264-267.
- Okuyanlarımızla Konuşma. (1933). *Ülkü*, 1(1), 88-89.

- Oral, M. (2006). *C.H.P.'nin Ülküsü: C.H.P.'nin Kültür Sayasası Açısından Halkevleri Merkez Yayını Ülkü Dergisi*. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Oral, M. (2016). *Kemalist Cumhuriyetin İnşası, Bir İdeolojik Aygıt Olarak Ülkü Dergisi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Ökmen, N. (1969). *Halkçılık Üzerine* (1 b.). İstanbul: Latin Matbaası.
- Ökte, E. Z. (1972, Şubat). Halkçılık. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*(53), 11.
- Örnek, S. V. (1973). *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özcan, A. (2016). *Harbiye*. Ocak 15, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Test Yayını: <https://islamansiklopedisi.org.tr/harbiye> adresinden alındı
- Özden, M. (2011). Bir Halkçı Münevverler Platformu: Halkla Doğru Dergisi (1913-1914). *Milli Folklor Dergisi*, 12, s. 109-119.
- Partinin Yeni Programı İçin Kurultayda Recep Pekerin Söylevi. (1935, Haziran). *Ülkü*, 5(28), 247-259.
- Peker, R. (1933, Şubat). Halkevleri Açılma Nutku. *Ülkü*, 1(1), 6-8.
- Peker, R. (1933, Şubat). Ülkü Niçin Çıkıyor. *Ülkü*, 1(1), 1.
- R.Ş. (1933, Mayıs). Garp Memleketlerinde Halk Terbiyesi. *Ülkü*, 1(4), 295-306.
- Recep Peker'in Yeni Halkevlerini Açma Nutku. (1936, Mart). *Ülkü*, 7(37), 1-5.
- Recep Peker'in İş Kanununu İzahı. (1936, Temmuz). *Ülkü*, 7(41), 325-329.
- Saffet, M. (1933, Eylül). İnkılap Terbiyesi. *Ülkü*, 2(8), 105-114.
- Sahir, C. (1933, Mart). Halkevleri Yıldönümünde Düşünceler. *Ülkü*, 1(2), 1-2.

Sarı, N. (2016). *Mekteb-i Tıbbiye*. Ocak 15, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Test Yayını: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mekteb-i-tibbiyye> adresinden alındı

Sarıncı, Y. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1931-1932*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (T. Karamustafaoğlu, & M. Turhan, Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.

Savaşır, V. A. (1977). Halkevlerine Doğru. *Halkoyu Dergisi*(9), 20-28.

Sefercioğlu, N. (t.y). *Türk Ocaklarının Kısa Tarihçesi*. Aralık 2020 tarihinde Türk Ocakları: <https://www.turkocaklari.org.tr/turk-ocagi-tarihi/turk-ocaklarinin-kisa-tarihcesi-3496> adresinden alındı

Taggart, P. (2004). *Popülizm*. (B. Yıldırım, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Taşdemir, S. (2005). Türkiye Cumhuriyetinin Doğum Belgesi: Amasya Tamimi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(63), 1070-1088.

Tekeli, İ. (t.y.). Türkiye'de Halkçılık. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 1929). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.

Tercüman, Ç. (2006). Ülkü Mecmuası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 563-580.

Toksoy, N. (2007). *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*. Ankara: Orion Yayınevi.

- Toprak, Z. (1985). Osmanlı Devleti'nde Uluslaşmanın Toplumsal Boyutu: Solidarizm. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 377). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toprak, Z. (1992). Popülizm ve Türkiye'deki Boyutları. İ. B. Yayını içinde, *Tarihe ve Demokrasi Tarık Zafer Tunaya Armağan* (s. 41-65). İstanbul Cem Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler 1. Kitap (1976-1938) Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet Dönemi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tuncer, H., Hacaloğlu, Y., & Memişoğlu, R. (1998). *Türk Ocakları Tarihi Açıklamalı Kronoloji 1912-1997* (Cilt 1). Ankara: Türk Turdu Yayınları.
- Tunç, H., & Bilir, F. (1998, Haziran-Aralık). Cumhuriyet Dönemi Anayasalarımızda Milliyetçilik Anlayışı ve Atatürk Milliyetçiliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1-2), 210.
- Tunçay, M. (t.y.). Türkiye Cumhuriyeti'nde Siyasal Düşünce Akımları. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 1924). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1983). Türkçe Sözlük. *Türkçe Sözlük*, 496. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu İktisat Terimleri Sözlüğü. (2011). İktisat Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (1932). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Temmuz 12, 2020 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Uluslaşma- Devletleşme. (1936, Temmuz). *Ülkü*, 7(41), I-VII.
- Ülkü Bir Yaşını Bitirirken. (1934, Şubat). *Ülkü*, 2(12), 469.

Ülkü İki Yaşına Girerken. (1934, Mart). *Ülkü*, 3(13), 74-75.

Ülkü'nün Yazı Bölümleri. (1933). *Ülkü*, 1(1), 90-93.

Worsley, P. (1969). The Concept of Populism. G. Ionescu , & E. Gellner içinde, *Populism: Its Meanings and National Characteristics* (s. 245). Londra: Weidenfeld and Nicolson.

Yakut, K. (1999). Fransız İhtilali. C. Bilim, H. Doğru, K. Yakut, Y. Say, İ. Güneş, & C. Bilim (Dü) içinde, *Çağdaş Dünya Tarihi* (s. 69). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yalçın, E. (2017). Yunanların Bitmeyen İdeali: "Megali idea". *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 33-48.

Yaşar, V. (2018). Türkiye'nin Modernleşme Sürecinde Ankara Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1951). Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.

Yazıların Umumi ve Müşterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica. (1933). *Ülkü*, 1(1), 94.

Yeşilkaya, N. G. (2003). *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zübeyr, H. (1933, Mart). Halk Terbiyesi Vasıtaları. *Ülkü*, 1(2), 152-159.